

221B

2 AYLIK POLİSİYE DERGİ
OCAK-ŞUBAT 2018 SAYI: 13 FİYAT: 12TL

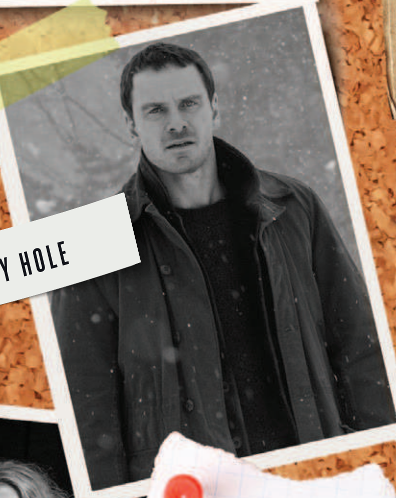
SON DÖNEMİN YILDIZI:

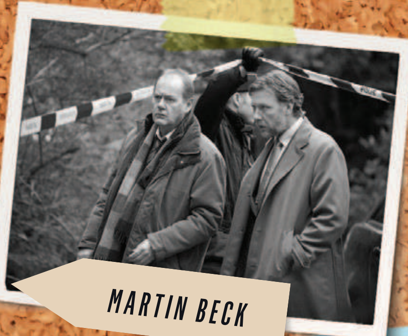
KUZEY POLİSİYELERİ

EDEBİYATTA VE EKRANDA

SAGA NORÉN

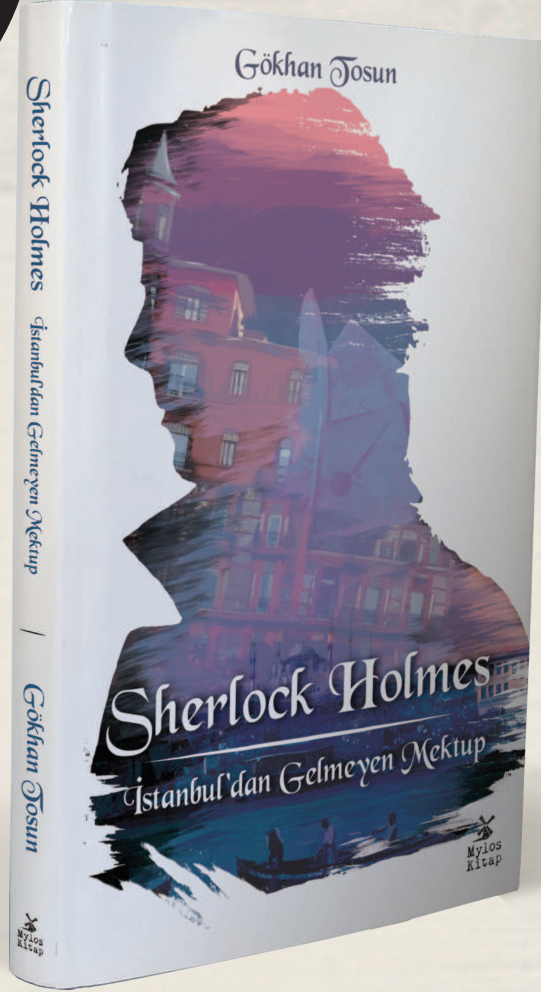
- İsveç
- Norveç
- Danimarka
- İzlanda
- Finlandiya

Özel Röportaj:
JO NESBØ

Sherlock Holmes'ü özlediniz mi?

22 Ocak'ta tüm kitapçılarda!

Gökhan Tosun

Sherlock Holmes

İstanbul'dan Gelmeyen Mektup

EDİTÖRDEN

Özlem ÖZDEMİR

Karlı havalarda koltuğunuza kurulup, yanınıza sıcak kahvenizi alıp iyi bir polisiye roman okumak gibisi yok. Peki, dokusu ve mekânlarıyla kışa en yakışan polisiyeler denilince aklımıza ilk neresi geliyor? Elbette "Kuzey polisiyeleri". İskandinav polisiyeleri de denilen; Norveç, İsveç, Danimarka, Finlandiya ve İzlanda polisiyeleri için edebiyat dünyasında yaygın bu kullanım, bize zengin, özgün ve ilginç bir polisiye dünyası sunuyor.

Tüm dünyada polisiye üretimi ve polisiye eserlere ilgi artıyor; son yıllarda dünyanın her yerinde çok iyi tanınan, takip edilen polisiye yazarların başını ise Kuzeyli yazarlar çekiyor. Üstelik, ülkelerindeki TV kanallarının romanlardan uyarladığı ya da yazarlardan sipariş ettikleri polisiye diziler, başta ABD ve İngiltere gibi sektörü belirleyen ülkelerin yapımcıları ve kanallarının da ilgisini çekiyor. Kısacası TV, sinema ya da edebiyatta polisiye denilince gözler nicedir "Kuzey" ülkelerinde...

Ülkemizin tek polisiye dergisi de bu duruma daha fazla kayıtsız kalamaz diye düşündük ve size tüm detaylarıyla "Ekranda ve Edebiyatta Kuzey Polisiyeleri" dosyası hazırladık.

Üstadımız Erol Üyepazarcı, İsveçli iki usta Per Wahlöö ve Henning Mankell romanlarını derinlemesine inceledi ve dünya polisiye edebiyatındaki önemlerini aktardı yazısında. 221B'nin ilk sayısından itibaren "Kuzey Rüzgârı" bölümüyle her sayıda Kuzeyli polisiyeleri inceleyen Ceyhan Usanmaz ise gelişmiş, refah içindeki bu ülkelerde polisiyenin neden ve nasıl geliştiğinin toplumsal arka planını güncel örnekler üzerinden anlattı.

Belki hiçbir Kuzeyli yazarla tanışmamış okurlarımız bile Jo Nesbø ismine aşinadır... Romanları, yazdığı dizi ve sinemaya uyarlanan eserleri ve elbette müzikle uğraşısı nedeniyle polisiyenin rock starı diyebiliriz onun için. Nesbø, yazarlığa nasıl başladığından yeni yayımlanacak romanına pek çok konuyu 221B okurları için aktardı; bu özel röportajın ülkemizdeki polisiye yazarlara da okurlara da çok katkısı olacağından eminiz. Ve Nesbø'nun yarattığı dedektif Harry Hole, Fulya Turhan'ın titiz incelemesiyle sayfalarımızda yer buldu.

Yıllarca Norveç'te yaşayan ve polisiye yazmaya da orada başlayan Ayşe Erbulak, Norveç'in polisiyeyi besleyen havasını, suyunu, okurlarını, yayıncılığını ve keşfedilmesi gereken yazarlarını 221B için yazdı.

Son dönemde tüm dünyada en çok izlenen polisiye diziler denilince yine yüzümüzü Kuzey'e dönüyoruz. Ufuk Kaan Altın *Bron/Broen, Trapped, Okkupert, Forbrydelsen*; Ezgi Özcan, *Borgen* hakkında yazdı. Yeni Kuzeyli diziler başlamadan önce, bu nefis yapımları gözden kaçırmamanız için...

Henüz tanışmayan tüm polisiyeseverleri, Kuzeyli polisiyelerin yaratıcı, gerçek ve soğuk dünyalarıyla tanışmaya davet eden bir sayı hazırladığımızı umuyoruz. Roman, dizi ya da filmlerde Kuzeylilerin izini sürmeye başlarsanız pişman olmayacağınızı garanti ederek...

***

Dosya konumuz dışında yine roman, yazar, dizi, çizgi roman, video oyun değerlendirmeleri, öykü ve çizgi öyküleri bulabileceksiniz elbette...

221B Yılın Polisiye Ödülleri-2016'nın sonuçlarını -elimizde olmayan nedenlerle gecikerek de olsa- sosyal medya hesaplarımızda ve 221bdergi.com'da ilan ettik. Fakat bir kez de buradan duyurmak isteriz.

2016 Yılın Polisiye Roman Ödülü'nü *Karakol Cinayetleri* romanıyla kazanan Armağan Tunaboylu'yu tebrik ediyoruz. 2016 Yılın İlk Roman Ödülü'nü, yarışmaya katılan 45 dosya arasından seçilerek kazanan Uğur Baytan Yem'in *Öldüren Roman* isimli dosyası oldu. Bu romanı da birkaç ay içinde yayımlayacak ve polisiyeseverlerle buluşturacağız.

***

Soğuk kış günlerinde soluksuz okuyacağınız, izleyeceğiniz iyi polisiyelerle tanışmanız dileğiyle...

221B, Sayı 13, Ocak-Şubat 2018,
İki Aylık Süreli Yayın

Yayın Kurulu:
Ahmet Ümit, Algan Sezgintüredi, Erol Üyepazarcı, Özlem Özdemir, Sevin Okyay

Editör: Özlem Özdemir, Ufuk Kaan Altın, Yoldaş Özdemir

Kapak Tasarım: Cansu Özcömert
İç Tasarım: Eren Taymaz

Reklam: Kamile Karakadılar
(kamile@221bdergi.com)

221bdergi.com | bilgi@221bdergi.com
facebook.com/221bdergi | twitter.com/221bdergi

Mylos Yayın Grubu Yayıncılık Danışmanlık Hizmetleri Ltd. Şti. adına İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Özlem Özdemir

Adres: Caferağa Mah. Zuhal Sok. Banu Apt. No:1, Daire:1, Kadıköy - İstanbul - **Tel:** 0543 345 46 00

Baskı: Asya Basım Yayın Sanayi Tic. Ltd. Şti
Tevfikbey Mah. Halkalı Cad. No: 162/7
Küçükçekmece – İSTANBUL
Tel: 0212 693 00 08
Sertifika No:36150

Dağıtım: DPP (0212) 622 22 22

221B

SAYI 13

SİZ HİÇ DEDEKTİF GÖRDÜNÜZ MÜ?

İLK DEDEKTİFLER: BOW STREET RUNNERS

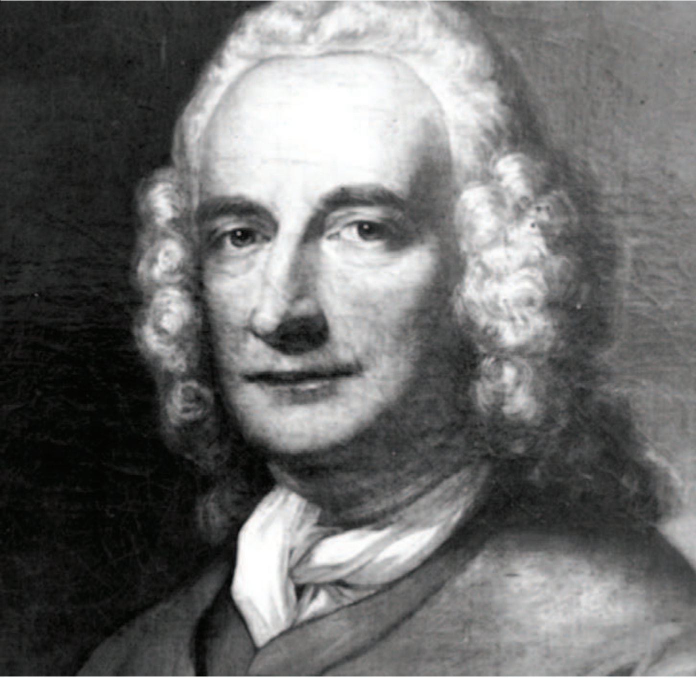
"4 BOW STREET" BELKİ DE "221B BAKER STREET" ADRESİNDEN SONRA DEDEKTİFLİKLE İLGİLİ EN BİLİNEN İKİNCİ ADRES. İKİNCİSİ, GÖZBEBEĞİMİZ SHERLOCK HOLMES'ÜMÜZÜN EVİNİN ADRESİ. PEKİ YA İLKİ? İKİ ADRESİN DE LONDRA'DA OLMASINA TESADÜF DEMEK BİRAZ ZOR. TORONTO ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ PROFESÖRLERİNDEN, 2017 YAZINDA KAYBETTİĞİMİZ J. M. BEATTIE'NİN İDDİASINA GÖRE, BOW STREET DÜNYANIN İLK DEDEKTİFLERİNİN DOĞDUĞU CADDEDİR.

Dedektiflik romanları okuyoruz. Dedektiflik dizileri izliyoruz. Bir konuda en ufak bir şüphe hissettiğimizde dedektif kesiliyor, ipuçlarından gidiyoruz. Kendimizce gizli soruşturmalar başlatıyor, konuyla ilgili bulduğumuz kişilere havadan sudan gibi görünen ama aslında içimizi kemiren şüphelere dair sorular yöneltiyoruz. Fakat neden hiç dedektiflerle karşılaşmıyoruz?

Neden şehirlerarası bir yolculukta yan koltuktakiyle başlayan sohbet sırasında o kişi dedektif çıkmıyor? Alışveriş torbalarını taşımasına yardım ettiğimiz beyaz saçlı teyze, oğlundan bahsederken "dedektif" olduğunu neden söylemiyor? Neden gazeteyi açtığımızda ilk manşet bir dedektifin başarıyla aydınlattığı vakaya dair olmuyor? Neden hiç kimsenin kuzeni, baldızı, eniştesi, eltisi, kayınçosu dedektif değil? Annemizin altın günündeki hanımlardan biri neden kızının dedektif olacağından bahsetmiyor? Çiçeği burnunda bir dedektif adayı apartman komşusu olan kıdemli dedektifin zilini çalıp, eğer atmadıysa dedektiflik kitaplarını ona verip veremeyeceğini neden sormuyor? Peki, barlarda ellerinde tuttukları resmi barmene gösterip, "Bu adamı tanıyor musun?" diye soran adamlar... Hani? Neredeler? Hangi düğünde, taktıkça takıştırmış iki hanımdan biri diğerine kasıla kasıla, "Damat da dedektifmiş!" diyor? Neden dergimiz *221B*'de sadece suretleriyle yani edebiyat ve beyazperdedeki temsilleriyle varlar da kendi gerçek varoluşları, deneyimleri ve katkılarıyla yoklar? Aslında varlar da biz mi bilmiyoruz? Yoksa biz yıllardır kurgusal dünyaların uyurgezerleri gibi kitapların satıraralarında gözlerimiz kapalı, ellerimiz ileri doğru uzanmış yürürken onlara mı dokunmaya çalışıyoruz? Peki, gerçeklikleri gibi tarihleri de bu kadar muğlak mı?

"4 Bow Street" belki de "221B Baker Street" adresinden sonra dedektiflikle ilgili en bilinen ikinci adres. İkincisi, gözbebeğimiz Sherlock Holmes'ümüzün evinin adresi. Peki ya ilki? İki adresin de Londra'da olmasına tesadüf demek biraz zor. Toronto Üniversitesi Tarih Bölümü profesörlerinden, 2017 yazında kaybettiğimiz J. M. Beattie'nin iddiasına göre, Bow Street dünyanın ilk dedektiflerinin doğduğu caddedir. "Bay Fielding'in adamları" ya da "Bow Street Runners" olarak anılırlar. Dedektiflerin sosyal tarih yazımında ve polis tarihindeki yokluklarından elbette onlar da mustariptirler. Dedektifleri bir muamma haline getiren, edebiyat ve sinema alanında dedektiflere böylesine ilgi yaratan belki de hem günlük hayatımızdaki hem de tarihçilerin çalışmalarındaki bu yokluklardır. Dedektiflere dair bilinmezlikler üzerine yapılan spekülasyonlar, sanat eserlerini zenginleştirirken bizim onlara dair merakımızı da kabartıyor.

Henry Fielding

Polis Dedektifliğinin Tarihi (2007)[1] adlı kitapta Clive Emsley ve Haia Shpayer-Makov, 1750-1950 yılları arasındaki dedektiflik tarihine ayna tutarken onların tarih sahnesindeki yokluklarıyla ilgili düşünüyor ve birkaç neden ortaya atıyorlar (s. 10): Sinema ve edebiyat onlara zaten ilgi gösterdiğinden sosyal tarihçiler de doğal olarak başka konulara yöneliyor; çünkü onlar üniformalı polislere göre çok azlar; sosyal tarihçiler asıl üniformalı polislerin işçi sınıfıyla olan ilişkilerini merak ediyor. Sosyal tarih yazımında böylesine bir üniforma tutkusu var mı bilinmez fakat, üniformalı polis memurları polislik kurumunun doğuşunda işçi sınıfından devşirildiği için üzerlerine yapılan çalışmalar politik olarak çok daha angaje görünüyor. Emsley ve Haia Shpayer-Makov, kitapta, İngiltere'ye odaklansa da Fransa ve Amerika'daki dedektiflik birimlerini de karşılaştırmalı bir şekilde inceleliyor. Polis dedektifliğinin özellikle İngiltere ve Fransa'daki ilk yıllarına dair belgeler ve fotoğraflar ortaya konuluyor. Ayrıca Avustralya ve Yeni Zelanda'da uygulanan İngiliz modelinden de bahsediliyor. Dönemin ekonomik, sosyolojik, politik ve hukuksal özelliklerinin dedektiflik tarihini nasıl şekillendirdiği gözler önüne serilirken, dipnotlarda farklı dillerdeki metinler, belgeler ve sanat eserlerine dair geniş kapsamlı bir kaynakçaya yer veriliyor.

Polis dedektifliğinin tarihini yazmanın zorluklarından ilki, bu mesleği tanımlamanın başlı başına bir sorun olması. İkincisiyse polis memuru dedektiflerin tarihi ile özel dedektiflerin tarihini birbirinden ayırma amacıyla yola çıkıldığında polis dedektifi ile özel dedektif arasındaki sınırın çok net olmadığını görmek. Kimdir dedektifler? Hem suçları araştıran ajanlar hem de bu suçlara ilişkin bilgi ve kanıt edinmekle yükümlü polislerdir. Bu bilgi ve kanıtlar dahilinde suçluları bulur, tutuklar ve mahkemede ellerindeki verileri paylaşırlar. Devletin farklı kurumlarına ait başka ajanlar da bulunduğundan onların polis olarak sınıflandırılan kurumlarla bağları özellikle belirtilmelidir. Fakat kimi zaman onların birincil görevi, devleti düşmanlardan korumak ve devlet üyelerinin güvenliği için çalışmak olabilir. En nihayetinde polis dedektifi, "polis kurumu içinde belirli bir dizi görev üstlenmiş bir ajan olarak düşünülmektedir." (s. 4). Onlara özgü bir nokta daha var, o da üniformadan muaf olmaları. Emsley ve Shpayer-Makov'a göre bu durum, dedektiflik mesleği etrafında örülmüş romantizm halesinin en birinci sorumlusudur.

Eugène-François Vidocq hem polis dedektifliğinin hem de özel dedektifliğin babası olarak kabul edilir ve kitabın Fransa dedektiflik tarihini ayrıntılarıyla anlatan "İpuçları, Tuzaklar ve Mecazlar: Devrim Sonrası Paris'inde Hırsız Yakalama" başlıklı ikinci ve "Sabıkalıdan Uzmana: 19. Yüzyıl Fransa'sında Polis Dedektifi" adlı üçüncü bölümünde resmedilir. Fransa'da ilk dedektifler sabıkalılardan oluşturuldu ve bu bir skandaldı. İngilitere'deyse durum çok farklıydı. Kitabın ilk bölümünde verilen İngiltere tarihine dair gelişmeler bu yazının ana izleğini oluşturuyor.

İngiltere'de 18. yüzyılın ikinci yarısında en büyük kaygı kentsel güvenliğin sağlanmasıydı. Bu görev, üniformalı devriye memurları ve bekçiler tarafından sağlanmaya çalışılıyordu. Ünlü Rus asıllı Fransız Sosyolog Luc Boltanski (2011)'nin yazdığı gibi polisiye roman, ulus devletlerin güçlenmesi üzerinden modern toplumun analizine katkı sağlar. İlk dedektifler yani "Bow Street Run-

Eugène-François Vidocq

Bow Streets Runners

ners" aslında ulus devletleri güçlendirmek için vardı. Fakat devlet hesabına çalışmaları konusu henüz açıklık kazanmamıştı. Polis memuru, devletin temsilcisi olsa da onlar daha çok kendi hesabına çalışan kişilerdi; daha doğrusu, bireysel bir çabanın devletten aldığı destekle çalışanlar. Belki tam olarak böyle de denemez çünkü henüz devlet doğrudan onları desteklemeye karar vermemişti: "Roman ve hikâyelerden öte gerçek, kimi zaman bilimsel olsa da kurmacadan hep daha zahmetli ve bürokratikti." (s.10)

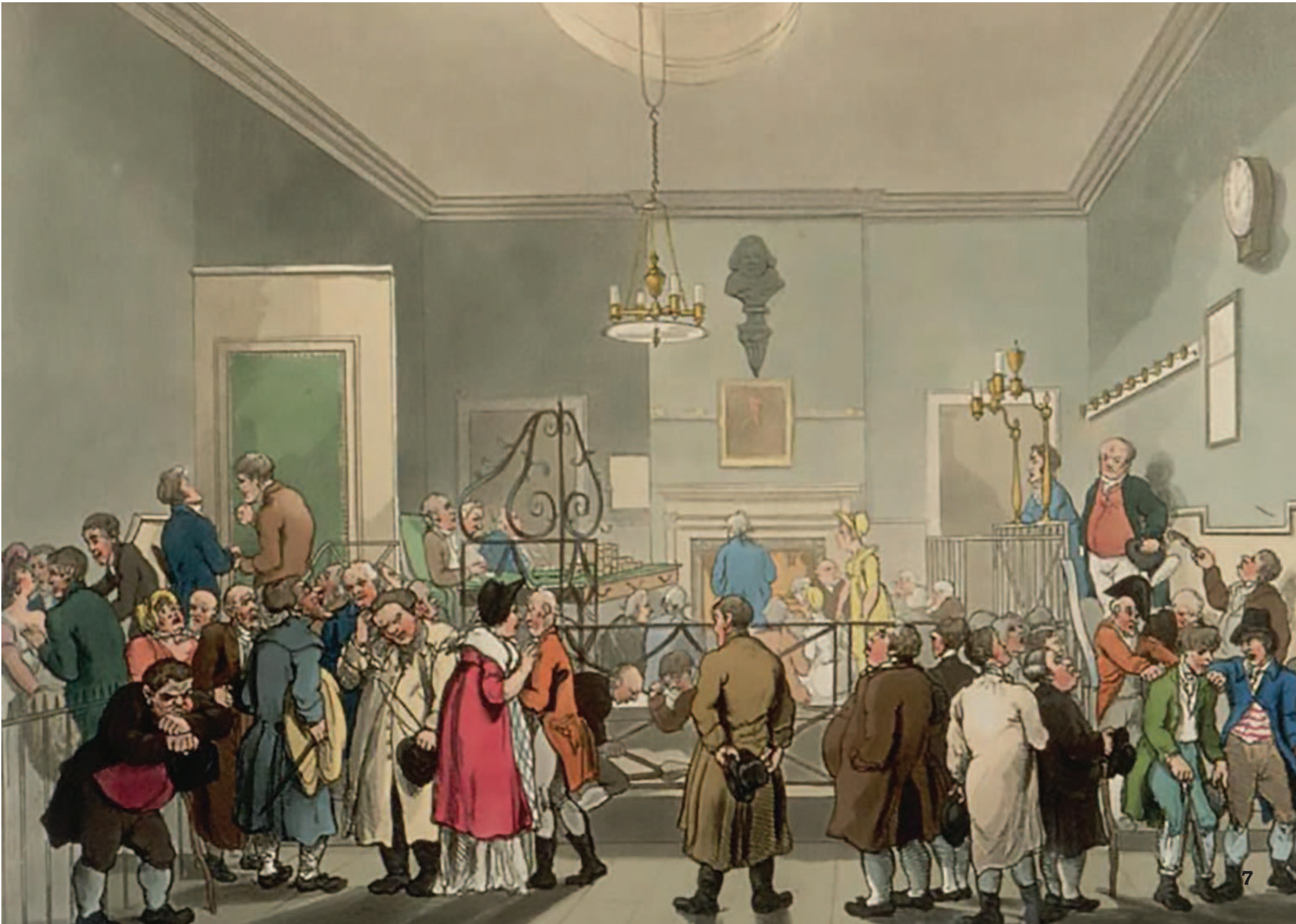
Mıntıka polisleri, semt papazları tarafından kiralanmış bekçiler ve başka devriyeler dışındaki birtakım kişiler suç tespiti ve takibine dahil olmaya başladılar. Bu kişilerin sürece dahil olmalarının nedeni konu hakkında konulmuş ödüllerdi. Bir tarafta devletin bazı suçluların yakalanması için koyduğu ödüller, diğer tarafta çalınan malların geri gelmesi için mal sahiplerinin duyurdukları ödüller vardı. Suçlar genellikle Londra'nın otoban ve caddelerinde gerçekleşen soygunlar, hısızlıklar ve kalpazanlıklardı. 17. yüzyılın sonunda meclis bu suçluların yakalanması için 40 sterlin tutarında bir ödül koydu. Zaman içinde hem özel hem devlet ödüllerinin sayısı o kadar arttı ki işler çığırından çıktı: "Bir çeyrek yüzyıl sonra, 1720 ile 1745 arasında ve yeniden kısa süreliğine 1750 ve 1752 arasında Londra'da bir sokak hırsızının yakalanması için konulan ödül neredeyse usta bir işçinin üç ya da dört senelik gelirine yaklaşan bir meblağ, yani 140 sterlindi." (s. 16). Devlet ödüllerine ulusal arşivlerden ulaşmak mümkün.[2]

"Bow Streets Runners" Henry Fielding tarafından bir araya toplanan 6 kişiydi. Bildigimiz, Mina Urgan tarafından dilimize çevrilen ve 18. yüzyıl İngiltere'sini anlatan *Tom Jones*'un yazarı Henry Fielding. Kendisi aynı zamanda Westminster başyargıcıydı. "Runner"lar 1749-1839 yılları arasında Londra sokaklarında görünen ve tabii ki özgürce giyinen ilk polis dedektifleriydi. Evleri Sir Thomas deVeil'in eviydi ve Henry Fielding de oraya 400 sterlin gibi bir hükümet maaşı teşvikiyle her an gelen suçluları yargılamak üzere hazır bulunmak için 1748'de taşınmıştı. 1751'de "Son Dönemde Soyguncuların Artmasının Nedenleri Üzerine Bir Sorgulama" başlığı taşıyan bir broşür bastırdı. Bu metinde suçun idaresindeki zorlukları gündeme getirdi. Broşürün asıl ilginç kısmı, Bow Sokağı'nda çalışan ve emekli olmuş polis memurlarından oluşan bir polis varlığı kurma önerisiydi ve en can alıcı sorun da onlara yapılacak ödemeydi. Verilen ödüllere güvenilemezdi. Fielding'in bu bireysel girişimine devlet desteği sonradan, Londra'da suç oranı ve nitelikleri kaygı yaratıcı noktaya erişince geldi. Ödüllerin etkin bir çözüm olmadığı çoktan ortaya çıkmıştı. Fielding, hükümete Bow Sokağı'nda kurduğu yeni

polislik müessesesini desteklemeleri umuduyla bir plan götürmüştü. Burada kendi sulh yargıçlığı maaşından başka Bow Sokağı'ndaki adamlarına belirli bir meblağ ödenmesini istiyordu. Suçluların ve bulunan malların raporlanması, duyurulması (böylece tanıkları bulabilme) için mağdurların da biraz para koyması önerisini içeriyordu hükümete sunduğu plan. Plan kabul edildi ve kendisine 400 sterlin olan maaşının üzerine 200 sterlin daha verildi. Maalesef Henry Fielding'in sağlığı, planını uygulamaya yetmeyecek ve 1765'te görevi kardeşi John'a devredecekti.

John Fielding 19 yaşında geçirdiği bir deniz kazası yüzünden kör kalmıştı. İlk işleri soygunlara, mahkûmlara, şüphelilere, suç işlediği sanılan kişilere, başka bir yere nakledilmesi emri çıkan suçluların izlenebilmesi için Old Bailey (Londra Ağır Ceza Mahkemesi) davalarının sonuçlarına dair alfabetik kayıt tutmaktı. Ellerindeki 600 sterlin, büro personeline de yetmeliydi. Düzenli olarak bir gazete çıkarıyor ve suçluların resimlerini dağıtıyorlardı. Bu çalışmalar aslında tarihteki ilk sabıka kaydı çalışmalarıydı fakat maalesef 1780'lerde yaşanan Gordon İsyanlarında kayboldular. 6 şef memur maaşa bağlandı ve sulh yargıçlarının yönlendirmelerine göre görev yapmaya başladılar. Onlar "1770'lerin sonunda çoğunlukla sulh mahkemeleriyle cezaevleri arasında mahkûmlara eşlik eden adamlar ya da icra memurları için çalışan, borçlarından dolayı tutuklanmışlara bir 'borçlular hapishanesi'ne dek refakat edenler" (s. 25) olarak görülüyorlardı.

Diğer tarafta üzerlerine ödül konulmayan suçlar da vardı. Fieldingler bünyelerindeki ilk dedektifleri bu suçların soruşturulması için de görevlendirdiler. İşleyiş şöyle oluyordu: Önce suç, ofise bildiriliyordu. Bu kişi, bir mağdur ya da gelen bir haberci oluyordu. Daha sonra iddialar tartışılıyor ve suçlu ya da suçluların eşkâli belirlenmeye çalışılıyordu. Fieldingler için eşkâl bilgisinin yayılması çok önemliydi; önce el ilanları basılır ve tefecilere dağıtılır, sonra gazetede (özellikle *Daily Adviser*) yayımlarlardı. İlanın parasını mağdurlara bırakmazlar, kendileri öderlerdi. Fielding'in devletten aldığı desteği nasıl harcadığına dair verdiği raporlarda bütçenin "yüzde yetmişinin haydutların, yol kesen eşkıyaların, daha az da dükkân soyguncularının, yolcu vagonlarından çalan çetelerin ve kimi zaman da katillerin araştırılması gibi belli başlı işlere" harcandığı belirtiliyordu (s. 28). Bilginin toplanması ve düzenlenmesi yolunda önemli adımlardı bunlar.

Endüstri Devrimi öncesi İngiltere'deki ticaret ilişkilerinin baş aktörleri tefeciler, kuyumcular ve "kumaş dükkânları"nın kaydı titizlikle tutuluyordu. El ilanları daha çok bunlara verilirdi. Meyhaneler, tavernalar, barlar (mesela Nag's Head) ve genelevler de suçluların uğrak yerleriydi. Buralarda "Runner"lara en çok yardım eden muhbirler barınırdı. Muhbirler onlara bilgi aktardıklarında bir miktar para da kazanabiliyorlardı. İçeriden hiçbir bilgi gelmiyorsa, ilanlar da işe yaramamışsa, tefecilerden ve çalınmış mal ticareti yapan diğer tüccarlardan da kanıt bulunamıyorsa başka şahitler bulmaları gerekiyordu. Bu şahitleri nasıl bulduklarına, kanıtları kendileriyle paylaşmaya, mahkemede tanıklık etmeye nasıl ikna ettiklerine dair net bilgiye sahip değiliz. Dava dökümlerine bakarak aktif soruşturmalar yürüttüklerini ve Londra'daki tüm polis memurlarından çok daha etkili dedektiflik becerileri geliştirmiş olduklarını anlıyoruz. "Runner"lar başkentteki suç çeşitlerini iyi biliyorlardı; suç mahallerini incelemede, suç anında tanığın başka yerde olup olmadığına titizlik göstermede ve tanık sorgulamada uzman olmuşlardı. Her birinin geliştirdiği beceriler farklıydı. Mesela John Clarke, bir kuyumcu ya da gümüşçüye çıraklık ettiğinden ve metal işçiliği konusunda uzmanlaştığından kalıp para basımını iyi biliyordu. Birçok soruşturma ve davada uzmanlığına başvurulmuştu. "Runner"lar aynı zamanda mahkemelerde tanık sandalyesinde de oturuyorlardı çünkü "jüri üyeleri onların aktif ve bilgili müfettişler olduklarını biliyordu." (s. 34)

Devletten aldıkları meblağ, 6 memura düzenli bir gelir sağlamaya yetmiyordu. O yüzden bu kişiler ikinci işlerde çalışmak durumunda kaldı. Örneğin William Pentlow, Bow Sokağı'nda çalışırken aynı zamanda Yeni Hapishane'de gardiyan oldu. Aslında Bow Sokağı'nın ilk 10 yılında sürekli değişen memurların birçoğu aynı zamanda hapishane memuruydu. Fakat başka işlerle uğraşanlar da vardı. Bu işler, suç mahallerine yakın işlerse daha da uygun kaçıyordu. Örneğin Edward Wright'ın Black Boy Alley'de bir meyhanesi vardı. Leonard Yates yankesicilerle çok yakın ilişkiler içindeydi. William Darvall ise Bow Sokağı'nda çalışmaya başlamadan önce bir hayduttu. Adı geçen karakterler çok sayıda romana, tiyatro ve sinema eserine, diziye ilham verdi. 18. yüzyılın son otuz yılında mali hesaplarda adları görünen "Runner"lar şöyleydi: John Heley, William Haliburton, Joan Noakes, John Clarke, Nicholas Bond, Charles Jealous, Moses Morant, Thomas Carpmeal, Patrick McManus, John Townsend, John Sayer.

1760-1770'lerde ofisin işleri tanındıkça açıldı. Bow Sokağı ile Londra dışındaki yargıçlar arasında bağlantı arttı ve onların davalarla ilgilenmeleri de sağlanmış oldu. (King 2000; Cox 2006) Fakat gözetleme, düzenli ve aralıksız izleme "Runner"lara uygun değildi. Onlar kısa süreli devriye olarak çalışabildiler çünkü daimi devriye olarak çalıştırmak için yeterli bütçe yoktu. 1792'de yasayla yedi polis bürosu kuruldu. Her birinde maaşlı ve tam zamanlı çalışan yargıçlar vardı. Bunlar yeni polis gücüne dahil edilmişti. Bow Sokağı'ndaki faaliyet, onlara rakip olarak bir süre daha devam etti ve daha sonra dağıtıldı. Metropoliten Polisi (mıntıka polisliği ve gece bekçiliği) Robert Peel tarafından 1829'da kuruldu fakat "suçun tespiti ve kovuşturmanın, 1829'da Metropoliten Polisi'nin yeni komiserleri tarafından geliştirilen polislik projelerinde hiçbir rolü yoktu." (s. 35) "Bow Street Runners" feshedilince yerine başka bir birim kurmak için kimsenin alternatif planı yoktu.

"Bow Street Runners" biriminin kurulması suç tespitini bireysel çabadan kurumsal çabaya çekti. Bu dönemin başka bir özelliği de dedektiflerin profesyonel yaşamlarına dair yazmaya, belge bırakmaya başlamalarıydı. Bu dedektiflerden birisi John Christie. Peki, modern çağın yaptıkları işlere dair belge bırakan dedektifleri kimler oldu?

KAYNAKÇA

Beattie J. M. (2012), *The First English Detectives: The Bow Street Runners and the Policing of London, 1750-1840*, Oxford Scholarship Online.

Beattie J. M. (2007), "Dedektifliğin İlk Dönemleri: 18. Yüzyıl Sonu Londra'sında Bow Street Runners" içinde C. Emsley ve H.Shpayer-Makov (2007), *Polis Dedektifliğinin Tarihi1750-1950*, Türkiye İş Bankası Yayınları, ss. 17-37.

Boltanski L. (2011),"Une étude en noir", *Tracés. Revue de Sciences humaines*, ss. 49-73.

Cox D. (2006), *'A Certain Share of Low Cunning': The Provincial Activities of Bow Street Principal Officers 1792-1839*, PhD Thesis, Lancaster University.

Fielding H. ([1749]2015), *Tom Jones*, İletişim Yayınları.

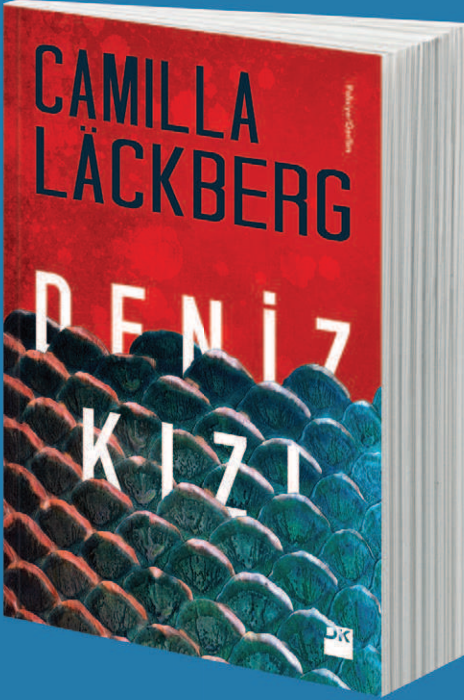
King P. (2000), *Crime, Justice and Discretion in England 1740-1820*, Oxford University Press.

NOTLAR

1) Sayfa numarası verilen alıntılar bu kitaptan aktarılmaktadır.
2) Ofis betimlemelerine dair belgeler İrlanda Ulusal Kütüphanesi'nde, diğer arşivlerse Old Bailey Tutanakları ve British Library'de bulunmaktadır.

Buz gibi polisiye

ayınPolisiyesiAyınPolisiyesiAyınPolisiyesiAyınP

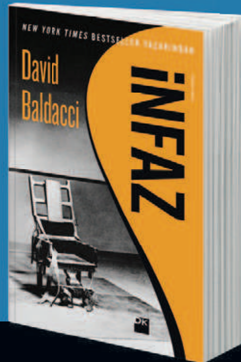

Camilla Läckberg'den bir intikam romanı.

Küçük ve sakin İsveç kasabası Fjällbacka, yine gizemli bir cinayetle sarsılıyor. Christian Thydell'in hayali gerçek olmuştu. İlk romanı *Denizkızı* yayımlanmış, büyük ses getirmişti. Öyleyse neden bu kadar mutsuzdu? Onu yayın camiasına tanıtan Erica arkadaşı olduklarını düşünüyor, ama Christian hakkında çok az şey biliyordu. Christian'ın yakın arkadaşı Magnus ölü bulununca, Erica Christian'ın geçmişini merak etmeye başladı. Eşi dedektif Patrik'le beraber olayın derinlerine indiklerinde o güne dek dostlar arasında kalmış büyük sırrın perdesi yavaş yavaş aralanacaktı.

Bu polisiyeleri okudunuz mu?

SOYLU BİR ÖNCÜ: BARONES ORCZY

Tüm kalbi ve ruhu müzikle dolup taşan küçük kız, piyano tuşlarına dokunduğunda, bu derin tutkusunu dinleyicilerine de iletebileceğini umuyordu. Kısa bir süre sonra bir el, nazikçe omuzuna dokundu; "Küçüğüm, ne yazık ki bu sana göre değil," diyen, pişmanlık ve şefkat dolu ses, aile dostları, ünlü Macar Piyanist Listz'e aitti. Küçük kızın en ufak bir yeteneği olsa, babasının da büyük teşvikiyle müzik sanatçısı olma yolunda ilerleyecekti. Fakat Emmuska sonraki yıllarda, müzik olmasa da sanatın diğer dalları, tiyatro, resim ve bilhassa suç kurgusunun öncüleri arasında yer alacağı edebiyat alanında çok başarılı olacaktı.

Barones'in babası Felix Orczy tanınmış bir besteciydi ve Emmuska, çocukluğunda babasının arkadaşları Wagner, Liszt, Gounod ve Massenet gibi tanınmış müzisyenlerle bir arada bulundu. Tarımla ilgili yenilikçi fikirleri bulunan Baron Felix'in getirdiği makineler, köylüler tarafından işlerinden olma korkusuyla büyük tepkiyle karşılanır. Üretimi kolaylaştıracağını düşündüğü yeni bir tarım makinesinin tanıtımı sonrasında çıkan isyanda Baron Orczy'nin bina ve tüm mahsulleri yakılıp, kendi köylüleri tarafından Macaristan'dan sürülür. İki kızlarıyla Brüksel ve Paris'te yaşayan aile, daha sonra Londra'yı kendilerine mekân seçerler. Manastır okullarında öğrenim gören Emma, on beş yaşına kadar İngilizce bilmemesine rağmen ilerleyen yıllarda yazacağı otuzu aşkın kitapta bu dili, hem de büyük bir ustalıkla kullanacaktır.

Emmuska, Heatherly Sanat Okulu'na devam ederken, 46 yıl boyunca mutlu bir evlilik hayatı süreceği, bir başka Macar öğrenci Montagu Barstow ile tanışır. Bir papazın oğlu olan genç ressam, mütevazı bir aileden gelmektedir. Ortak ilgi ve tutkuları paylaşan Barones ve kocası, birbirleriyle özgürce iletişim kurdukları, mükemmel bir dostluk olarak tanımlanabilecek bir evlilik hayatı

Baroness Emmuska (Emma Magdalena Rosalia Maria Josefa Barbara) Orczy (1865–1947)

BARONES ORCZY'NİN, SHERLOCK HOLMES'TEN ESİNLENEREK KURGULADIĞI DEDEKTİF HİKÂYELERİ İLGİ GÖRMESİNE RAĞMEN, TEK OĞLUNUN DOĞUMUNDAN HEMEN SONRA YAZDIĞI VE *THE EMPEROR'S CANDLESTICKS* (1899) ADINI VERDİĞİ İLK ROMANI BAŞARISIZ OLUR. KİTAP ZAMANINDA BEĞENİLMESE DE NEREDEYSE 40 YIL SONRA FİLME UYARLANACAK VE BAŞROLLERİ GÜNÜN EN BÜYÜK YILDIZLARINDAN WILLIAM POWELL İLE LUISE RAINER PAYLAŞACAKTIR.

yaşarlar. Başarılı bir illüstratör olan kocasının geliri yetersiz kalınca, çevresindeki birkaç kişinin dergilerde yayımlanan hikâyeler yazıp para kazandığını gören Barones Orczy, aristokrat bir geçmişe sahip olmasına rağmen ailenin maddi refahı için yazmaya karar verir. İki hikâyesi birden, zamanın popüler dergisi *Pearson's Magazine*'de yayımlanmakla kalmaz, editör başka öyküler de ister. Böylelikle Barones'in edebi kariyeri başlar.

Barones Orczy'nin, Sherlock Holmes'ten esinlenerek kurguladığı dedektif hikâyeleri ilgi görmesine rağmen, tek oğlunun doğumundan hemen sonra yazdığı ve *The Emperor's Candlesticks* (1899) adını verdiği ilk romanı başarısız olur. Kitap zamanında beğenilmese de neredeyse 40 yıl sonra filme uyarlanacak ve başrolleri günün en büyük yıldızlarından William Powell ile Luise Rainer paylaşacaktır.

19. yüzyılın sonlarında geçen romantik bir gerilim olan romanda, şamdanların içinde Orta Avrupa'dan Rusya'ya mesaj götürmeye çalışan iki casusun hikâyesi yer alır. Biri idealist bir anarşist ve sosyalist, diğeri herhangi bir devrimci eylemi bastırmaya çalışan bir Rus devlet ajanıdır. Aristokrat aile değerleriyle yetiştirilen Barones, çocukluğunda yakından tanık olduğu köylü isyanının da etkisiyle olacak, devrimcileri tehlikeli aşırılar olarak gördüğünü, sosyalistler ya da anarşistlere çok az sempati duyduğunu gizleme gereğini duymaz.

Son derece üretken bir yazar olan Barones Orczy, eserlerinde birkaç değişik ana karakter kullanır. Fransız Devrimi sırasında geçen, casusluk kurgusunda yazdığı kitaplarının başkahramanı Scarlet Pimpernel iken klasik dedektif hikâyelerinde, *Old Man in the Corner* (Köşedeki Yaşlı Adam), Scotland Yard'dan Lady Molly ve İrlandalı avukat Patrick Mulligan değişik serilerin ana karakterleri oldular.

I. Dünya Savaşı'nın hemen başlangıcında yazar ve kocası, Monte Carlo'ya taşınır. 1943 yılında eşini kaybettikten sonra Londra'ya dönen Barones Orczy eskisi kadar sık olmasa da yazmaya devam eder. Otobiyografisi *Links in the Chain of Life* (1947) yayımlanmış son eseri olan Barones Orczy, aynı yıl, 82 yaşındayken vefat eder.

"KOLTUK" DEDEKTİFLERİNİN DEDESİ: KÖŞEDEKİ YAŞLI ADAM

"Yunanlı Tercüman" öyküsünde Sherlock Holmes, Watson'a ilk kez kardeşi Mycroft Holmes'ten bahseder. Abisinin gözlem yapma ve çıkarımda bulunma konularında kendisinden daha üstün olmasına rağmen asla bu işi yapamayacağını iddia eder ve devam eder: "Dedektiflik sanatı bir koltukta oturup akıl yürütmekle yapılabilecek bir iş olsaydı, ağabeyim kesinlikle dünyanın gelmiş geçmiş en büyük dedektifi olurdu." Böylelikle "koltuk dedektifi" kavramı doğar. Barones Emmuska Orczy de "Köşedeki Yaşlı Adam" karakteriyle koltuk dedektifinin kendi versiyonunu yaratır.

Scarlet Pimpernel rolünde Leslie Howard

Adı verilmeyen yaşlı adam, Londra'nın Norfolk Caddesi'ndeki A.B.C. çay salonunda, süt içip cheesecake yiyerek gazetesini okur ve sıradan insanların kafalarının asla alamayacağı esrarlı olayları büyük bir maharetle, yerinden kalkmadan çözer. Barones Orczy ilki 1901'de, sonuncusu da 24 sene sonra olmak üzere toplam dört kitapta bu tuhaf yaşlı adamın hikâyelerini yazar.

The Evening Observer'da çalışan gazeteci Polly Burton, A.B.C.'de oturmuş, çayını yudumlarken arkasından gelen bir sesle irkilir. "Gizemler! İnsan, zekâsını kullanarak araştırırsa herhangi bir suçla bağlantılı gizem diye bir şey yoktur," diyen, köşede bir masada oturan, çok sıska, seyrek saçlı ve gözlüklü yaşlı bir adamdır. Gazetede okuduğu haber ve polisin beceriksizliği adamı sinirlendirmiştir, halbuki kendisine göre olay o kadar açıktır ki yerinden bile kalkmadan tüm ayrıntılarıyla çözümü verebilir. Nitekim aynen öyle yapar ve bu, gazeteci kız ile yaşlı adamın yıllarca sürecek işbirliğinin başlangıcı olur. Yaşlı adam ve gazeteci kız Polly Burton hikâyelerinin her biri aynı şekilde yapılandırılmıştır: İlk olarak, okur A.B.C'de ikisi arasında geçen bir konuşma yoluyla gizemin içine çekilir. Sonra, sözkonusu davanın verileri

Köşedeki Yaşlı Adam

genellikle yaşlı adam tarafından sunulur ve yine kendisi, hep elinde bulundurduğu bir ip parçasına düğüm atıp açmaya devam ederken düzgün ve mantıklı bir çözüm önerir.

"Köşedeki Yaşlı Adam" hikâyelerinin belki de en ilginç yönü, kahramanın tamamen ahlak ve merhametten yoksun olmasıdır. Yaşlı adamın en büyük derdi, kendi üstün zekâsını göstermektir, suçluların cezalarını çekip çekmemeleri gibi bir kaygısı asla yoktur. Dolayısıyla vurgu, dâhiyane planlı suç ve mantıklı çözüme dayanır; psikoloji, insan ilişkileri ya da ahlak önemli değildir. Genel davranış kuralları ve toplumsal düzenin neredeyse kasıtlı olarak görmezden gelinmesi, kendisinden yıllar sonra yazılacak Patricia Highsmith ve Ruth Rendell romanlarında da ortaya çıkar. Örneğin, nedensiz gibi görünen, kanıtlanması zor bir cinayet yöntemini anlatan *Trendeki Yabancılar* (Strangers on Train, 1950) konusuna çok benzer bir yaşlı adam hikâyesi bulunur.

Türün en popüler dedektif karakteri olan Rex Stout'un Nero Wolfe'u gibi kibirli tavırlara sahip yaşlı adamı, tam olarak koltuk dedektifi olarak tanımlamak biraz güç, zira kendisi daimi mekânı çay salonunda bulunmadığı zamanlarda mahkeme salonlarının ön koltuğunda oturup ilk elden davaları dinlemekle, fotoğraf veya belge toplamakla meşguldür. Orczy, hiçbir zaman yaşlı adamın ismini vermez, ancak "Percy Caddesi'ndeki Gizemli Ölüm" adlı hikâyede, muhtemelen teyzesini öldüren, dâhi katil Bill Owen olduğuna işaret eder.

BİR ZORRO/BATMAN KARIŞIMI KAHRAMAN: SCARLET PIMPERNEL

İlk olarak 1905 yılında basılan *The Scarlet Pimpernel*, Orczy'nin en ünlü ve popüler eseri olur. Roman önceleri yayıncılar tarafından reddedilince, Barones ve kocası oturup eseri küçük bir tiyatro oyunu olarak yeniden düzenlerler. Nottingham Kraliyet Tiyatrosu'ndaki ilk gösterim, hem ticari hem de eleştirel açıdan pek parlak olmayan sonuçlar alır. Bununla birlikte, iki yıl sonra aktör ve tiyatro yöneticisi Fred Terry son sahneyi değiştirerek yeniden yazar ve Londra'da sahnelenen oyun muhteşem bir etki bırakır. Eser öylesine başarılı olur ve Scarlet Pimpernel karakteri öylesine sevilir ki Barones Orczy'e ömür boyu finansal garanti sağlar. Kitap, 20. yüzyıl boyunca popüler olmayı sürdürür ve birçok vesileyle sinema, sahne ve televizyon için uyarlanır. En ünlü ve iyi kabul edilen uyarlamalardan biri, *Rüzgar Gibi Geçti*'den de hatırlanacak Leslie Howard'ın oynadığı ve Harold Young'un yönettiği *The Scarlet Pimpernel* adlı, 1934 yapımı filmdir. Televizyon uyarlamaları arasında, Richard E. Grant ve Elizabeth McGovern'ın rol aldığı 1999-2000 BBC yapımı göze çarpar.

1792 yılında geçen *Scarlet Pimpernel*, arka planda Fransız Devrimi'nin anlatılmasına rağmen, cesur ve gözü pek bir İngiliz kahramanın romanıdır. Sir Percy Blakeney adında bir İngiliz soyluyla evli olan, güzel Fransız aktrist Marguerite St. Just, kocasının yüzeysel yaşam tarzından sıkılmış, ona karşı yabancılaşmıştır. Öte yandan genç kadın, Fransız aristokratlarının devrimden kaçmasını sağlayıp hayatlarını kurtardığını duyduğu esrarengiz Scarlet Pimpernel'e büyük hayranlık beslemektedir. Her gün yeni bir macerasını duyduğu kahramandan büyülenmesine rağmen, mecburiyetten İngiltere'deki Fransız Büyükelçisinin adamı yakalama planlarında yer almayı kabul etmek zorunda kalır. Roman, sık sık heyecan ve gergin anlar yaşatıp okuru ters köşe yapacak şaşırtmacalarla doludur.

Şüphesiz yazarın aristokrat geçmişi, eserin muhafazakâr doğasına katkıda bulunur. Orczy'nin kahramanını İngiliz olarak seçmesi, yalnızca kendi görüşlerini değil, İngiliz okurların milliyetçi eğilimine olan inancını da vurgular. İngiliz casus romanının kökeni konusunda göze çarpan bir çalışma yapan David Stafford, değişen uluslararası ilişkiler karşısında bu romanların yükselişini temelde bir ulusal güvensizlik hissi olarak nitelendirir: "Bu romanlar tarafından sunulan dünya, tehlikeli ve hain bir karakterdir. Britanya diğer Avrupa güçlerinin gaddarlık, düşmanlık ya da topluluk bağlamına göre tek başına ya da toplu olarak hedefidir."

ASİL BİR HANIM DEDEKTİF: LADY MOLLY OF SCOTLAND YARD

1910'da ortaya çıkan Leydi Molly, Tanrının yeryüzünde yarattığı en güzel İngiliz kadınlarından biridir. Barones Orczy muhtemelen okurlarından hiçbirinin, bir ceza soruşturmasında polise eşlik etmenin, gerçek bir İngiliz kadını bile olsa bir kadın için uygun olduğunu düşünmeyeceklerini biliyordu. Fakat nişanlısı haksız yere cinayetten hüküm giyerek hapse atılmış Leydi Molly'nin böyle bir fedakârlığı yapmaktan başka çaresi yoktur. Söylemeye gerek yok, Scotland Yard polis memurlarının hemen hepsi leydiye delicesine hayrandır ve ağzından çıkacak her cümleye emir gözüyle bakarlar. Hizmetçisi Mary Granard, leydinin en büyük yardımcısıdır ve hikâyeler de onun ağzından aktarılır.

Kont babası tarafından kibar ve görgülü olmayı, Fransız aktrist annesinden de oyunculuk yeteneğini alan genç leydi, her türlü ortama ayak uydurmakta ustadır. Kıvrak zekâsının da yardımıyla, sevdiği adamın suçsuzluğunu ortaya çıkarınca artık dedektiflik yapmasına gerek kalmaz ve işi bırakır. Böylelikle bu olağanüstü varlık; güzel, asil, zeki ve kibirli Leydi Molly baştan beri olması gerektiği gibi evinin hanımı olur ve zamanın okurları da rahat bir nefes alır.

Barones Orczy'nin eserleri dilimize, eşsiz Akba Yayınevi tarafından kazandırılmıştır. Scarlet Pimpell maceraları olan *Kırmızı Çiçek* (çev. Bülent Teoman, 1963) ve *İntikam Benimdir*'in (çev. Muharrem Atlıkan, 1973) yanında muhtemelen duygusal bir macera romanı olan *Kırık Ümitler* yayımlanmıştır. Bu vesileyle birçok önemli polisiye yazar ve eseri basan Akba'nın kurucusu İhsan Uras'ı bir kez daha saygıyla anıyoruz.

BARIŞ İSTİYORSAN, SAVAŞA HAZIR OL!

Philip Zimbardo'nun Kırık Cam Teorisi adını verdiği bir deneyi var. 60'lı yılların sonunda yapılan bu deneyde plakası olmayan iki araç, kriminal psikolog Zimbardo ve iki öğrencisi tarafından biri sosyokültürel seviyesi düşük olan Bronx'a, diğeriyse eğitim ve gelir düzeyi ortalamanın üstünde olan bir kesimin yaşadığı Palo Alto'ya bırakılıyor. Bronx'taki araba, birkaç gün sonunda parçalarına ayrılıp geride sadece metal iskeleti kalmış halde yol kenarında bırakılırken Palo Alto'daki araca bir hafta boyunca kimse dokunmuyor. Bir haftanın sonunda Zimbardo ve iki öğrencisi Palo Alto'ya balyozla gidip arabaya vurmaya başlıyorlar. Bu eylemi gören insanların çoğu, çok geçmeden onlara katılıyor ve aracı hep beraber darmadağın ediyorlar.

Ünlü psikoloğun bu deneyden çıkardığı sonuç, insanoğlunun doğasına dair çok önemli bir detayı gösteriyor bize:

Uyum sözkonusu olduğunda bilincimizi çok çabuk kaybediyoruz ve konu, etrafımıza zarar vermek bile olsa hemen adapte oluyoruz. Bazen kötülüğün zerresi, yolumuzu kaybetmemiz için yeterli oluyor.

Uzun lafın kısası, sorunların önüne geçmek için yılanın başını daha küçükken ezmeli ve hiçbir şekilde taviz vermemeliyiz. İşte Vietnam gazisi Frank Castle'ın yani namı diğer Punisher'ın suçla savaşırken uyguladığı yöntemin temelinde bu deney yatıyor diyebiliriz. Sıfır tolerans...

Yere çöp mü attın? Bam!

Tecavüzcü müsün? Bam!

Canlı bomba mısın? Zahmet etme, BAM!

İlk olarak 1974'te Marvel Comics tarafından yayımlanan *Amazing Spiderman*'ın 129. sayısında okur karşısına çıkan *Punisher* kısa zamanda çok sevilmiş. *Punisher*'ın yaratıcılarından biri olan Gerry Conway bir röportajında karakterin, Örümcek Adam'a konuk olduğu her sayının iyi sattığını belirtmiş. Acımasız suç savaşçısındaki potansiyeli gören editörler, doğal olarak sonunda karaktere kendi çizgi romanını vermişler.

"BİR SÜPER KAHRAMAN ÇİZGİ ROMANI OKUMAKTANSA KUDUZ BİR AHTAPOTU YÜZÜME ÇİVİLEMEYİ TERCİH EDERİM," DİYEN GARTH ENNIS'İN KARA MİZAHTAKİ YETENEĞİ VE HİKÂYE ANLATIMINDAKİ BÜYÜK BAŞARISIYLA YAZDIĞI İLK PUNISHER HİKÂYESİ WELCOME BACK FRANK OLDU. BU KİTAPLA, PUNISHER'IN SATIŞ BAŞARISI GÖKLERE ERİŞTİ. BU BAŞARININ ARDINDAN KARAKTERİ YAZMAYA DEVAM ETTİ VE SONRASINDAKİ MAX SERİSİNİ DE SAYARSAK TOPLAMDA 9 YIL PUNISHER'IN MACERALARINI KALEME ALDI.

Karakterimizin hikâyesi oldukça basit ve sıradan aslında. Uzun yıllar cephede hayatta kalmaya çalışıp kan ve ter döken Frank Castle sonunda sevgili eşi Maria, oğlu Frank Jr. ve kızı Lisa'nın yanına dönmüştür. Hep beraber Central Park'a piknik yapmaya giden Castle ailesinin hayatı bir mafya infazına yanlışlıkla tanık oldukları anda kana bulanır. Geride şahit bırakmak istemeyen mafya üyeleri namlularını çevirip aileyi hemen orada delik deşik eder ve kader mi, şans mı, ceza mı artık adını siz koyun, infazdan sağ çıkan tek kişi Frank olur. Uzun süre komada kaldıktan sonra acı gerçeği öğrenen başkarakterimiz, önce korkunç bir sinir krizi geçir, ardından yıllar sürecek ağır bir depresyonun karanlığına gömülür. İşte *Punisher*'ın hikâyesi, karakterin yaşadığı bunalımı alkol veya uyuşturucuyla örtmesi yerine kendini toparlayıp (kısmen!) suçluları

acımasızca öldürmeye başlamasını ve yıllarca süren adalet savaşını konu alıyor. Buradaki güzel nokta, Frank'in ailesini kaybettikten sonra hemen silahları kuşanıp cinayetlere başlamaması bence. *Punisher İlk Yıl* hikâyesinde anlatıldığı gibi kahramanımız adalet sistemine güveniyor başta; ifade veriyor, şahitlik yapıyor, araştırmalara yardımcı oluyor. Her akşam eve döndüğünde ailece çektirdikleri fotoğrafı alıyor eline. Karanlıkta otururken elindeki fotoğraf çerçevesiyle konuşuyor:

"Bugün dedektiflerle görüştüm. Yeni ipuçları var, katilleri bulacağız. Çok yakında bitecek bu iş. Siz nasılsınız?"

Adaletin yerini bulması için acısını bastırıp kendini ayakta tutmaya çalışan ve uçurumun kenarındaki zihnini kaybetmemeye gayret gösteren bir adamın umudu, birkaç ay sonra polis müfettişinden aldığı haberle yok oluyor.

"Üzgünüm Frank ama dosyayı kapatmamızı istiyorlar. İşin ucu çok yukarılara çıkıyor ve elimiz kolumuzu bağlı. Daha fazla yapabileceğim bir şey yok. Gerçekten üzgünüm."

Peki…

Frank Castle silahlarını temizliyor. Kurşunlarını şarjörlere diziyor. Bıçaklarını biliyor. Çelik yeleğinin üstüne beyaz spreyle kuru kafa çiziyor.

"Eğitim çavuşumuzun bir sözü vardı: 'Barış istiyorsan, savaşa hazır ol.'"

Punisher, ailesini infaz edenleri cehenneme gönderdikten sonra durmaz; bozuk zihni, müthiş savaşma ve hayatta kalma bilgisiyle karşılaştığı her suçluyu indirmeye başlar.

Punisher çizgi romanları yıllar içinde farklı kalıplara girdi; bazen karanlık bir suç hikâyesi olarak hayat buldu, bazen de saf aksiyon. Hatta fantastik/korku gibi kendisine çok uzak türlere bile bulaştı. Ancak bugün *Punisher*'ı *Punisher* yapan ve herkesin gönlünde taht kuran hikâyelerinin neredeyse tamamı, sert ve karanlık suç öykülerinin yer aldığı MAX serisine ait oldu. Marvel Comics'in MAX etiketi altında cinsellik, şiddet ve küfürde sınır koymayıp yetişkinlere yönelik çıkardığı bu seri *Wolverine*, *Nick Fury*, *Jessica Jones* gibi birçok önemli karakteri ağırladı ama bunlar arasında en öne çıkan ve başarılısı *Punisher*'ın serisi oldu. Bu seri sonunda Punisher karakteri bir yazarla anılır oldu: Garth Ennis.

"Bir süper kahraman çizgi romanı okumaktansa kuduz bir ahtapotu yüzüme çivilemeyi tercih ederim," diyen Garth Ennis'in kara mizahtaki yeteneği ve hikâye anlatımındaki büyük başarısıyla yazdığı ilk *Punisher* hikâyesi *Welcome Back Frank* oldu. Bu kitapla *Punisher*'ın satış başarısı göklere erişti. Bu başarının ardından karakteri yazmaya devam etti ve sonrasındaki MAX serisini de sayarsak toplamda 9 yıl *Punisher*'ın maceralarını kaleme aldı.

MAX serisini farklı kılan noktalardan biri de intikamcımızın doğuş hikâyesine getirdiği farklı bakış açısı oldu. Yine Garth Ennis'in kaleminden çıkan ve sadece *Punisher*'ın değil bence bütün zamanların en iyi Marvel Comics hikâyelerinden biri olan *Punisher Born*'da kahramanımızın Vietnam'daki son günlerine değiniliyordu. Terhisine sayılı günler kalan bir askerin psikolojisini derinlemesine inceleyen Garth Ennis'in hikâyesini daha sonra aynı kalitede bir yazar olan Jason Aaron (Scalped) *Punisher-Frank*'te devam ettirdi. Bu büyük hikâye, temelinde şu soruları soruyordu:

Frank Castle'ı Punisher yapan olay, ailesinin öldürülmesi miydi yoksa bu psikopat suç makinesinin doğuşu çok öncelerde mi yatıyordu? Ailesinin ölümü Frank'in içindeki canavarı ortaya çıkarmak için bahane mi oldu? Tüm bu yan yana dizilmiş ceset torbalarının nedeni, Frank'in cephede geçirdiği yılların ardından yaşadığı *Travma Sonrası Stres Bozukluğu* (PTSD) muydu?

Netflix'te yayınlanan dizisinde de ince bir şekilde işlenen PTSD konusu, özellikle Jason Aaron'ın hikâyesinde ana tema olarak kullanılmış ve Vietnam'da en ağır şartlarda hayatta kalmayı

başaran Frank'in eşinin ve çocuklarının yanına döndüğünde normal yaşama uyum sağlayamaması kusursuz bir şekilde işlenmişti. Daha çok para kazanıp istedikleri evi alabileceklerini ve çocukları iyi bir semtte büyütebileceklerini söyleyen Frank'ten, eşi Maria, ne olursa olsun dönmesini ve cephede kalmamasını istemişti.

"Söz ver Frank, geri döneceğine söz ver."

Frank dönmüştü yıllar sonra... Ama sadece bedenen.

Ülkemizde Marmara Çizgi etiketiyle raflara çıkan Punisher Max serisinin şu ana kadar 10 cildi yayımlandı. Ciltlerin bazıları tek başına okunabilecekken bazılarının hikâyeleri bağlantılı olduğundan bütün seriyi baştan sona okumanızı tavsiye ederim. Özellikle değinmek istediğim hikâyeyse *Köle Tacirleri* isimli 5. cilt.

Tam da *Punisher* çizgi romanlarına yakışır bir görüntüyle başlıyor hikâye. Gecenin karanlığında yağmur altında bir kadın, bağırarak delicesine etrafına kurşun yağdırıyor. Kadının ateş açtığı sokak serserilerini yolun karşısındaki çatıdan dürbünlü tüfekle izleyen kahramanımız, tahmin edeceğiniz gibi gerekeni yapıyor. Kadın, Punisher'a kendisine yardım etmesi için yalvarıyor ama karşısındaki kaçak bir göçmen olduğundan Frank bunu reddedip polislerin geleceğini söylemekle yetiniyor ve reddeder reddetmez kulakları çığlıklara boğuluyor.

"Anlamıyorsun, benim bebeğimi öldürdüler! Bu herifler çocuğumu öldürdü!"

"Bu herifler mi?"

"Evet... Evet ve daha başkaları da var."

Bebek lafını duyduğunda içinde bir şeyler kıpırdayan Punisher kadını dinlemeye karar veriyor.

24 saat boyunca aralıksız, 4 adam tarafından tecavüz, öldüresiye dayak, uyuşturucuya alıştırılma ve son olarak bebeğinin öldürülmesi... Bunlar, dünya genelindeki yüz karası bir organizasyonun ufak bir halkasında yaşananlar. Kahramanımız bu kaçak göçmeni korumaya çalışırken diğer kurbanları kurtarıp örgütü çökertmeye çalışıyor. Punisher'ın köle tacirleriyle mücadele ettiği cilt, diğerlerinden bazı özellikleriyle ayrılıyor ve onu diğerlerinden daha da üst sıralara taşıyor.

Bu tür çizgi romanların amacı genelde okura manevi tatmin yaşatmaktır. Gerçek hayatta yapmak isteyip haklı sebeplerden yapamadığımız sert cezalandırma yöntemlerinin suçlulara uygulanışını görmek ve bir nebze de olsa rahatlamak, intikam temalı hikâyelerin olmazsa olmazıdır. Ama *Köle Tacirleri* ölümün kesin çözüm olmayacağını bizzat ana karakterin ağzından hatırlatıyor bize. "Yapacaklarım ticareti bitirmeyecek," diyor Frank.

FRANK CASTLE'I PUNISHER YAPAN OLAY, AİLESİNİN ÖLDÜRÜLMESİ MİYDİ YOKSA BU PSİKOPAT SUÇ MAKİNESİNİN DOĞUŞU ÇOK ÖNCELERDE Mİ YATIYORDU? AİLESİNİN ÖLÜMÜ FRANK'İN İÇİNDEKİ CANAVARI ORTAYA ÇIKARMAK İÇİN BAHANE Mİ OLDU? TÜM BU YAN YANA DİZİLMİŞ CESET TORBALARININ NEDENİ, FRANK'İN CEPHEDE GEÇİRDİĞİ YILLARIN ARDINDAN YAŞADIĞI TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU (PTSD) MUYDU?

"Kurbanların hayatı düzelmeyecek."

Yani hikâyeyi boğazınıza oturmuş bir yumruyla bitireceğinizin işaretini daha en baştan veriyor intikamcımız.

Bu hikâyenin diğer farkı da Punisher'ın, daha ilk silah sesinde paniğe kapılıp sağa sola kaçışan sokak serserileri yerine sert ve profesyonel askerlerle çarpışması. Bu, ilk defa yapılan bir senaryo hamlesi değil ama bu kadar iyi yazıldığı örnek sayısı az. Sağlam bir rakip, hikâyeyi sürükleyici kılıyor elbette.

Sadece öldürmek değil, işin bir de adam sorgulama kısmı var. Dizkapağına iki kurşun yiyince çözülmüyor bu adamlar. Dolayısıyla kahramanımız kendini geliştirmek için farklı yöntemlere başvuruyor. Garth Ennis'in senaryodaki en güzel hamlelerinden biri de bu; taraflar sadece kas güçleriyle değil, zekâları ve bilgi birikimleriyle de savaşıyor.

Çizim ve renklendirmelerde Leandro Fernandez, Scott Koblish ve Dan Brown'un harika bir iş çıkardıklarını söylemem gerek. Tim Bradstreet'in kaliteli bir fotoğrafı andıran gerçekçi kapağının ardından yine gerçekçi, detay dolu ve pastel renklendirmeler gözlerimize bayram ettiriyor.

Ciltlerin yayımlanmasında takdirlik bir istikrar gösteren Marmara Çizgi'yi çeviri konusunda da tebrik etmek gerek. Hikâyeyi hem İngilizce hem de Türkçe okumuş biri olarak ikisinden de aynı keyfi aldığımı belirtmek isterim. Çevirmen Egemen Görçek'in emeğine sağlık.

Garth Ennis'in yazdığı Punisher Max serisini polisiye-suç öyküleri seven herkese gönül rahatlığıyla tavsiye ederim. İlk ciltten itibaren sırayla alıp okuyabilirsiniz ama tereddüdünüz varsa veya sadece bir tane almak istiyorsanız hem tek başına bütün bir hikâye olan hem de senaryosu ve çizimleriyle türünün hakkını sonuna kadar veren *Köle Tacirleri*'ni okumanızı öneririm. Günümüzün en büyük sorunlarından birine değinen bu hikâye, son sayfasını gördüğünüzde içinize işleyecek.

Oğlak'ta

"iyi polisiye, iyi edebiyat"...

BÜTÜN KURAL-LARI YIKIN

ALPER KAYA

Maceraperest kitaplar

SUPHİ VARIM

SOKRATİS'İN OYUNLARI

DETEKTİF SOKRATİS POLİSİYELERİ

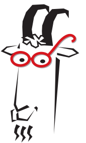
Maceraperest kitaplar

BAŞKOMİSER GALİP HİKÂYELERİ

DOKTOR CEYDA'YI KİM ÖLDÜRDÜ?

ÇAĞATAY YAŞMUT

Maceraperest kitaplar

SARI KANTARON

Biraz önce ellerimden kayan kafasını yakalamaya çalışırken parmaklarım kanlar içindeki ağzına giriyor. Anında çekiyorum ama kanın sıcaklığını hissetmişim bir kere, parmak uçlarımdan başlayan ürperti kalbime kadar ulaşıyor. Kafasını da tutamıyorum. Ellerim hem sinirden hem çaresizlikten titriyor. Kanlı elimi göğsüne dayıyorum bu kez. Kıpırtı yok gibi. Ama emin olamıyorum, ellerim tatmin etmiyor beni. Kulağımı göğsüne dayamak için eğiliyorum. Koca bedenimin doğru pozisyonu alması öyle zor oluyor ki cansız beden, kolumda savrulup duruyor. Sonunda kafamı kalbine hizalıyorum ama nafile; hayat belirtisi yok artık. Bu sırada arkamda duran birinin uğuldadığını fark ediyorum. Dönüp bakmıyorum bile. Kim olduğunu biliyorum. Cansız bedeni iki kolumla kavrayıp olabildiğince yavaş ayağa kalkıyorum. Kanlar içindeki kafa hafifçe aşağı eğiliyor, sarı saçlardan kanlar damlıyor. Bu sırada biraz önce uğultu olan ses belirginleşmeye başlıyor.

"Ben... Engel olamadım işte. Silahı almış tezgâhtan. Aniden işte..." diyor. Sese dönerken kucağımdaki, 14-15 yaşlarında, yaşına göre (herhangi bir yaşa göre de) oldukça güzel ve cansız bedenin saçları savruluyor. Kendi etrafımda kandan bir daire çizmiş gibiyim. Hemen sağımda duran acemi polisin yalvaran bakışlarını hissediyorum üzerimde. Çaylağın elindeki tabanca hâlâ bize dönük. Az önce ikimizin gözleri önünde bir meleği vuran o herife değil, bana sesleniyor nedense:

"Adnan ağabeyim, gözünü seveyim sakin ol. Bak, yakma bizi. Ağabey, duyuyor musun?"

Cevap vermiyorum. Ona bakmıyorum bile.

"Yan odaya geçip kapıyı kapat. Ben seslenene kadar da hiçbir şey yapmadan bekle." Sesimin sakinliği beni de korkutuyor.

Genç polis, "Yapma ağabey, beni de yakarsın," diyebiliyor güç bela. Der demez de karşımdaki ite kilitlediğim gözlerimi ona çeviriyorum. Birkaç saniye gözlerinin içine baktıktan sonra, "Çık ulan dışarı!" diye bağırıyorum az önce sakinliğimin tam aksi bir öfkeyi kusar gibi. Öyle korkuyor ki kafamı onun olduğu yönden karşımda duran hedefime çevirene kadar atıyor kendini odadan dışarı.

***

Şimdi size bu satırları yazdığım şehirdeydim o zamanlar da. Su gibi güzel bu küçük kızın hikâyesi, cansız bedeni kollarıma düşmeden birkaç gün önce kesişmişti benimkiyle. Bulunduğum sahil kasabasına bir arkadaşımın ricası üzerine gitmiştim. Yaşlı babasına ait köy arazisine konmuş birkaç uyanık akrabası ile görüşecek, onlara hafiften gözdağı verecek, ihtiyarın bakımsız bırakılmış bahçesiyle biraz ilgilenip kafa dinlemeye de fırsat bulmuş olacaktım. Ama benim hayatımda, tatil yapma girişimi mümkün olmayan bir hayalden ibarettir. Kasabaya gelmiş, gerekli kişileri gereken şekilde uyarmış, birkaç nüfuzlu tanıdığı da araya sokarak ihtiyarın işgalcilerini püskürtmeyi başarmıştım. Hepsi bir haftamı almıştı. Geri dönüş için aldığım bilete göre, gergin geçen bu bir haftanın telafisi olacak bahçe işleri, akşam verandada kitap okuyup şarap içme ritüelleri ve daha nice keyifli hal için geriye bir haftam kalmıştı. Ama sadece bir

gününü bu huşu ortamında geçirebildim. Ertesi gün duş almak için bahçeden eve döndüğümde, telefonumda savcının cevapsız aramasıyla karşılaşınca başıma gelecekleri az çok tahmin etmiştim. Hemen aradım.

"İsmetçiğim nasılsın?"

"Adnan'ım sağ olasın. Duydum ki buralarda tatildeymişsin, rahatsız etmek istemedim ama bir mevzu vardı sana danışacağım. Hazır buradayken arayayım dedim iki gözümü." Böyle samimi konuşması insana kendini suçlu hissettiriyordu. Evine çok yakın olmama rağmen (belki işim onu araya sokacak kadar zora girmediğinden) ona burada olduğumu bile haber vermemiştim. Utana sıkıla girdim lafa:

"Ya, lafı mı olur? Çık gel hemen. Bekir dedenin tarla evindeyim, belki haberin vardır." Seni arayamadım, aman tam arayacaktım, yok benim de aklımdan geçiyordun zırvalarını etmeye dilim varmadığından doğrudan konuya girmeye karar verdim. "Gel, hem biraz demlenir hem şu meseleni konuşuruz."

"Hah, sen yaşa benim canım! Akşama yanındayım."

Konuşmanın akşamına geldi yanıma. Derdi büyüktü. Anlattı da anlattı:

"Keçecilerin Deli Bedir diye bilinen bir meczup. Yıllar önce karısı, bunun öz ağabeyiyle kaçtı. Üstelik birkaç aylık bebeklerini giderken evlerinin kuyusuna attılar. Adam, bebeğine mi yansın, kardeş olacağa mı, karı olacağa mı bilemedi, aklını yitirdi. Ama bebecik öldü derken kuyudan çıkarınca, anasının kovaya koyup bir iple kuyuya saldığını, kızcağızın hayata tutunduğunu gördüler. Bir mucize onun yaşamasıysa bir felaket de babasının aklını yitirmesi oldu işte. Konu komşu ısrar ettik, çocuğu devlete verin perişan olmasın etrafta, diye ama vermediler. Bu aklı giden adamcağızın ağabeyi anadan bir değildi. Anası, Bedir'in babasının ikinci hanımıydı. Anasız kalan Bekir'i kendi çocuğu gibi bilmişti. Hiç üveylik etmemişti. Oğlunun yaptığı kansızlığı duyunca, hele diğer oğulcuğunun düştüğü hali görünce babaanne kol kanat gerdi yuvasız kalan yavruya. Bu kararın üzgün anaya da iyi geleceğini anlayan kasabalı, desteğini esirgemedi kadından. Ama çocuk azıcık ellenip ayaklanınca bir gariplik olduğunu fark etti herkes. Diğer bebeklere benzemiyordu bu kız. Anasızlığına, babasızlığına yordular önce ama ben illa bir doktora gösterelim deyip çocuğu Aslı'ya götürünce anlaşıldı durum. Aklı gelişmiyordu. Babası gibi olmuştu bebek. Zararsız deli dediklerinden olacaktı. Biz de daha çok sarıldık ona. Kendi kızlarımızla, oğullarımızla bir tuttuk. Eğitim aldırabildiğimiz kadar aldırdık. Koca kız oldu. Mutlu bir çocuktu. Geçen seneye kadar."

Sustu arkadaşım. Gözleri doldu. Koca bedeni ve koca yüreği olan, candan sevdiğim bir insandı savcı. Babacan hallerini komiserime benzetirim hep. Belki o yüzden oraya gittiğimde onu aramamıştım, görmek zor gelmişti bana. Rakısını yudumladı. Gözleri yaşlarla dolduğundan parlıyordu. Komiserim de rakı içerken gözlerini doldururdu bazen. O parıltıyı görürdüm. Bir kişide daha görmüştüm o parıltıyı. Görmeseydim keşke dediğim birinde. Onu da hatırladım...

"Taciz etmiş biri." Masaya yumruğunu vurdu. Rakı bardağı yerinde hoplayıp yana devrilerek kırıldı. İkimiz de umursamadık etrafa saçılan camları. Boş su bardağını aldım, içindeki suyu karşıya savurup rakısını sek koydum. Bir dikişte içti, sonra devam etti.

"Aylarca, belki yıllarca, bilemiyorum... Kim olduğunu bilemiyoruz. Kız tepkisizdir. Konuşup anlatamaz. Ama doktor emin. Belki aylardır belli etmeden... Kim bilir neler yapıyordu kızımıza. Bir bulursam onu... Adnan'ım, doktor emin; tecavüze uğramış, diyor. Biz araştırmayı yaparken de birden boğazında izler bulduk. Düşünsene bu olay ortaya çıkmış, onca önlem almışız ama biri kızı boğup öldürmeye kalkıyor. Bunu dışarıdan birinin yapması mümkün değil. O kansız, içimizden biri. Buraya gelmeden çocuğun bire bir görüştüğü, onunla yalnız kalabilecek kişilerin listesini çıkardım. Nasıl eder de buluruz, bilmem. Bu iş o kadar özel ki benim için, kafam durdu. Düşünemiyorum. Sen dışarıdan bir gözsün. Hem sen Herkül'sün. Boşa koymadı rahmetli, o ismi sana. Bul şunu. Gerekeni yapalım."

Savcının çıkardığı şüpheli listesini inceledim. Gece boyu tüm olasılıkları birlikte gözden geçirdik. Sabaha karşı artık ayakta duracak hali kalmayınca kasabaya giden bir arabadan onu evine bırakması için rica ettim. Ben uyumadan çalışmaya devam ettim tabii. O günü ve ertesi günü kasabada araştırma yaparak geçirdim. Savcı yanıma biri polis, diğeri avukat iki yeniyetme vermişti. İkisini ufak işlere koşarsın; hem mahalleliden konuşacaklarını rahatça bulurlar, demişti. Ama çocuklar hayran hayran bakıp sürekli soru sormak dışında pek bir şey yapmıyordu. Bunlar hep savcının suçuydu; kim bilir hakkımda neler anlatmıştı ki gençler böyle hayran sınıfına girmişti. Taze avu-

katı, mahalleliden (özellikle şüphelilerden) daha önce herhangi bir suçu, gözümüzden kaçmış bir sırrı olan var mıdır, tekrar kontrol etsin diye adliyeye gönderdim. Çaylak polisi yanıma alıp kızın evine gittim. İlk konuştuğum kişi babaanneydi.

"Bir günümüz ayrı geçmedi ki oğlum. O dedikleri şeyler olmamıştır diyom ben." Gerçekten olanlara inanıyor gibi görünmüyordu. "Gündüzleri çapana giderim. Bir o zaman ayrı kalırız. Ha, bir de bizim kız dere kenarını sever. Gider, arpacı kumrusu gibi düşünür oralarda. Ne düşünecek gerçi; aklı noksan ya. *Düşünüyo* gibi *yapıkoyar* işte."

"Tek başına mı gider dere kenarına?"

"Yok, ben salmam öyle. Ben *götürükoyarım.* Bir gün gitmese huysuzlanır; ille gidecek *ora.* Saatlerce de oturacak. Hemen kalkmak olmaz." Gülümsedi hafifçe. Kısa bir süre pencereden bakıp daldı. Torununun dere kenarında hali geldi gözleri nin önüne herhalde. "Özlemiştir zavallıcık," diye ekledi. Kız devlet korumasına alınmış, babaanne hasret çekiyor belli ki. Devlet koruması dediysem bir kasaba evi işte. Kasabanın öğretmeni de kızın yanında kalıyor.

"O, kumrular gibi düşünür durur ama sen ne yaparsın? Sen de oturur musun onunla?"

"Eh, *accık* yarenlik *edekorum* ama ben duramam öyle uzun uzun. Dolanırım etrafta. Koyunkıran var oracıkta ondan toplarım olmazsa." Sustu. Hafif bir endişe geçti gözlerinden. O ana kadar emindi kızına bir şey olmadığından. Ama son cümleyi söylerken nedense bir kuşku düştü içine.

"Sarı kantaron otu topluyorsun yani. Ama sarı kantaron dere kenarında hiç görmedim ben. Kurak sever diye bilirim. Sizin derenin kenarında yetişiyor, öyle mi?"

"Ne *bilem* ben kontaran mı neyse… Koyunkıran işte. Dere kenarında değil de az iç taraflarda bitiverir." Tedirgin konuşuyordu artık, biraz da üzgün. "Aslında tepede *yetişikoyur.* Hep gittiğimiz bildiğimiz yer *deyi…* Kızı dere kenarına oturtunca tepeye çıkarım. Ne *bilem* böyle olacağını. Başka yerde olmuştur *belkim*, he mi?" Giderek kendini suçlu hissediyordu yaşlı kadın.

"Başka yerde olmuştur anacığım. Oralarda olmaz, sanmam," dedim rahatlasın diye. O da bunu bekliyordu zaten. Belki içten içe o da biliyordu kızın başına dere kenarında bir şey geldiğini ama bilmemeyi tercih ediyordu. Yaşlı kalbi kaldıramazdı aksini. Bozmadım. Eliyle özediği ayranı içtikten sonra doğru dere kenarına gittik. Önce civara bakındım; tek tük birkaç ev vardı. Yanımdaki çaylağın söylediğine göre elimizdeki şüpheli listesindekilerden yalnızca birinin evi vardı o civarda. Diğer evler de boş duruyordu. Senede, belki iki senede bir gelen oluyordu onlara. Önce kızın oturduğu yerlere bakındık, sonra babaannenin ot topladığı yeri aradık. Epey uzaktı dereye. Tepeye tırmanıyordun sarı bitkilere ulaşmak için. Saat tuttuk, hızlı hızlı yürümemize rağmen yarım saati buldu oraya çıkmamız. Yaşlı kadın nereden baksan bir saatte çıkıyordur. Bir saat ot toplasa, oturup dinlense bir saat de inişi var bu işin… Kız dere kenarında üç saate yakın yalnız demektir. Biraz ot koparıp koydum cebime. Sonra boş evleri aradık. İki tanesinde bir gariplik yoktu. Ama üçüncüsüne yakın zamanda gelindiği belliydi. Ocağında yanmış tahtalar hâlâ duruyordu. Tam inceleme için ekip isteyecekken bizim çaylağın telefonu çaldı. Küçük kız yine saldırıya uğramış. Alelacele merkeze gittik. Şimdi hatırlıyorum da nasıl bir cesaretin böyle bir zamanda kıza saldırmayı başarabildiğini düşünüp durmuştum yol boyunca. Kızımızın kaldığı eve vardığımda savcı, taze avukat ve öğretmeni bahçede bitkin oturur bulduk. Gözlerim hızla etrafı aradı ama kızı göremedim.

Kısa bir tanıştırılmanın ardından öğretmen, "İnanın bana bir tek duş almaya girdim. Yoksa yanından ayrılır mıydım? Ah, hiç tahmin edemedim ki ben buraya kadar geleceğini. Kaçarken pencereden atladı. Gördüm arkasından ama tanıyamadım."

"Bugün kimlerle konuştunuz?"

"Kimseyle… Polisle, savcı beyle. Hatice hanımla konuştum en son. Köyün imamının karısı. Bana gelmek istedi. Sohbet ederiz, kıza da biraz okurum dedi. Ama bugün kıza banyo yaptıracağımı, kendim de arkasından yıkanacağımı söyledim, gelme dedim ona. Yoksa imama söyledi de… İmamla kız çok yakındır. Bir onu anlıyor gibi görünür kız. Neredeyse her gün okumaya gelir. Ruhu rahatlasın der. Kız da gülerek dinler. Kendi gelemese karısı gelir."

Listemde imamın da ismi vardı. Bizim savcı şüphelenmişti ondan. Üstelik dere kenarındaki evlerden biri, imamın kayınpederine aitti. Çaylağı öğretmenin yanında bıraktık. Taze avukatı alıp imamın yanına gittim. Karısı karşıladı, çay koydu önümüze. İmam evde yoktu. Çevrede durumu iyi olmayanlara ekmek dağıtmaya gitmiş. Biraz bekledikten sonra geldi. Lafladık önce ama sohbet koyulaşmadan konuya girdim.

"Her gün ziyaret ediyormuşsunuz kızı. Seviyorsunuz anlaşılan."

"Babasının kirvesiydim ben. Elimde büyüdü haylaz." Hafiften gülümseyerek karısına baktı. "Bizim hanıma da az çektirmedi onlar. Ama severdik..."

"Şu kaçan ağabeyi de tanırdınız haliyle, öyle mi?"

"Adını anma soysuzun! Tanırdık, bilirdik desem dilim varmaz. Tanımamışız bak. Tanıdığımız adam olsa o hainliği yapmazdı." Kadın kalkıp mutfağa gitti. Hem konuşulanları duymak istemiyordu hem de biten ayranlarımızı tazeleyecekti.

"Peki, kız? Onunla da aranız, babasıyla olduğu gibi iyi mi?" Sorumu sorarken en ufak bir ima belirtisi göstermemeye çalıştım. Ama taze avukat, kahramanlık yapacak ya, öne doğru eğildi ve sağımda oturan imama yaklaşabilmek için koltukaltlarını neredeyse burnuma soktu. Burnum mandalina kokusuyla doldu. Parfümünü ciğerime kadar çektim mecburen.

"Niye kızın yanından ayrılmıyordunuz acaba? Onu soruyoruz yani," dedi birden. Buz kestim. İmam, kastımızı anlamıştı. Yüzünde kızgınlığın yükselişini görüyordum. Hemen girdim araya.

"Kız, siz veya eşiniz gelip okuyunca gülermiş. Gitmediğinizde sizi bekliyor gibi görünürmüş. Bağınız kuvvetliydi anlaşılan." Gergin yüz hafifçe rahatladı. Ama hâlâ tedirgindi.

"Herhalde yakın olacağız. Dedesi sayılırım ben." Ardından akılsız avukata döndü. "Senin şu savcıya sor bakalım, o neden ayrılmıyormuş kızın yanından. E, genç kızları pek sever o. Karısıyla evlendiğinde kız daha on sekizine girmemişti belki de." Bu sözleri duyunca bu kez az önce imamda beliren sinir bende yükseldi. Haddini aşıyordu adam. Ne kastediyordu yani? Birkaç sorudan sonra ayrıldık evlerinden. Araba benim kaldığım eve gelene kadar konuşmuyoruz Taze'yle. Evin önünde duruyor.

Avukat, "Özür dilerim efendim. Kendime engel olamadım," dedi ama kızgınlığım geçmedi. O böylesi bir aptallığı yapmasa ben de dostum için iğrenç imalarda bulunulmasına sessiz kalmak zorunda kalmayacaktım, diye düşünüyorum. Cevap vermeye gerek duymadan çarptım kapıyı.

O gece ve takip eden ertesi gün boyunca düşünüp parçaları birleştirmeye çalıştığımı hatırlıyorum. En olası şüphelimiz imamdı. İmamın şüphelisiyse dostum savcıydı. Savcının düşüncesi bölge korucusunun işin içinde olduğuydu. Ama korucunun oğlu, oğlunun karısı ve onun annesi adama, öğretmenin evine girildiği geceyle ilgili şahitlik ediyorlardı. Çaylak polis, öğretmenin yanında kalmaya başlamıştı. Öylesinin kız için daha güvenli olduğuna karar vermiştik. Geveze "Taze" de bana eşlik ediyordu o günden beri. İlk gün ona kızmış olsam da tanıdıkça kızgınlığım acımaya dönüşmüştü. Çalışırken aralarda dinleniyor, kahve molası veriyorduk. Ufak ufak, neden avukat olmak istediğine dair konuşmalara bile girmiştik. Adaletten, haktan, hukuktan değil, cezalandırmadan bahsetmişti hep. Babası bir cezalandırıcıymış. Küçükken en ufak hatasında en ağır cezaları alırmış. Liseyi bitirene kadar bu durum için hep kendisini suçlamış ama lisenin son senesinde küçük kardeşi evi terk ettiğinde ve Taze'ye bir mektup bıraktığında hayata bakışı değişmiş. Mektupta, evden kaçan kız, ağabeyini suçluyor ve onu hiç affetmeyeceğini söylüyormuş. Bizim Taze bu suçlamayı, haksızlığa sustuğu için kardeşinin ona ödettiği bir bedel olarak görmüş. O günden sonra avukat olmak istemiş. Hikâyesi hüzünlüydü. Hangimizinki değil ki? Onu affetmiş göründüm. Yaptığı şeyi kasten yapmadığı belliydi. Kendini tutamamıştı işte. Konuşmadan duramayan türden bir yapısı vardı.

İki günün sonunda delilsizdik. Bir adım bile ileride değildik. Kızla hâlâ konuşmamış olmam, herkesin ısrarla onun tamamen algısız olduğunu söylemesindendi. Ama yine de görmeliydim. Konuşmalıydım. Çaylağı arayıp kızı ve öğretmeni evime getirmesini söyledim. Aynı gün savcıyı ve imamla karısını da çağırdım. Hepsini bir arada görmek de işime yarayabilirdi. Akşam için hazırlıklarımı yaptım. Büyükçe bir masa hazırladım. Suçlumuz, gelecek kişilerden biri olabilirdi ama öyle değilse bile bu gece aklımdaki tüm şüpheleri silmeliydim ki yeni olasılıkları rahatça düşünebileyim.

Akşam herkes sofraya oturdu. Günlerdir ona zarar vereni aramama rağmen küçük kızı ilk defa görmüştüm. Öyle güzeldi ki. Peri kızı dedikleri oydu galiba. Uzun boylu ve incecikti. Boynu orantısız uzun olduğundan hafif gülünç görünse de yüzünün güzelliği bu ayrıntıdan uzaklaştırıyordu dikkatinizi. Kocaman siyah gözleri, minicik bir burnu, dolgun yanakları ve geniş bir ağzı vardı. Sarı, uzun saçları neredeyse beline kadar uzanıyordu. Savrulur gibi yürüyor, konuştuğunuzda yüzünüze anlıyor gibi bakıyordu. Küçük bir melekti. İçim şefkatle, sevgiyle ve öfkeyle doldu. Öğretmeni ona beni tanıştırdığında fark ettim ki bakıyor ama görmüyordu kız. Öğretmen elinde iki torbayla gelmişti ve kızın ihtiyacı olacak malzemeleri nereye koyabileceğini sordu.

Küçük odayı gösterdim. Uykusu gelirse orada yatırabileceğini de ekledim. İkisi yemeğe kadar odada kaldılar. Biz de aşağıda sohbetteydik. Belki de şöyle düzeltmeliyim: Aşağıda bir yarış içindeydik. İmam sürekli savcıya imalı laflar söylüyor; sinirlenen savcı kızarıp bozararak karşısındaki adamı ezmeye çalışıyor; çaylak polis, savcıya yaranmaya çabalarken taze avukat, imamın açığını bulmaya uğraşıyordu. Bu gergin ortam yemek boyu devam etti. Ben de arada hepsine yem attım. Kızı konuşturamayacağımı ama bir sebeple buraya çağırdığımı söyledim. Güya bir zamanlar yurtdışında bir yerde eğitim almışım da bu çocukların dilinden anlıyormuşum. Bir şekilde kimin yaptığını öğrenecekmişim. Arkadaşım savcıdan şüphe etmiyor gibiydim (yaşadığım ağır ihanetlerden sonra herkes için açık bir kapı bırakırım). İmamsa bana hayli tedirginmiş gibi geliyordu. İmamın karısı ile ilgili bir fikrim de vardı: Onun bir tanıdığını korumak istediği, belki bir akrabası da olabilirdi bu işin içindeki. Konuşurken üçünü de tartıyordum. Çaylak, savcıya yalakalık olsun diye kalkıp içecekleri yeniliyor, bir isteği var mı diye soruyordu. Taze avukatsa imamı sıkıştırmaya devam ediyordu. Ama yemeğin sonlarına doğru imamın karısının mide sancısı tutunca işler değişti. Hepimiz telaşlandık. Savcı hemen kadını kucakladı, arabasına bindirdi. İmam da onun yanına, arabaya atladı. O sırada öğretmen kadının, ben de sizinle gelmeliyim, durum kadınlarla ilgili deyip hasta hanımın yanına, arkaya geçtiğini, yaşlı kadını dizlerine yatırdığını gördüm. Çaylak polis sürekli, "Savcı bey, geleyim mi? Aman savcı bey, ihtiyacınız var mı?" deyip duruyordu. Araba uzaklaşırken arkasından bağırmaya da devam etti. Sonra bana yaklaştı.

"İyi ki gel demedi bana. Burada sizin yanınızda olmam daha doğru oldu. Hem ben kızın nasıl uyutulacağını falan da biliyorum ya. Hassaslığını da biliyorum. Yani kötü bir durum olmaz."

"Ne hassaslığı?"

"Hani, şu koku varmış işte… O kokuyu duyunca kusuyormuş, yataklara düşüyormuş kız. Meyve falan yedirmeyelim yani."

"Ne kokusu? Adamakıllı söylesene şunu!"

"Mandalina, ağabey, mandalina kokusu." Sonrasında bir şeyler daha söyledi ama duyamadım. Kulağımda bir çınlama, kalbimde bir sıkışma... Gözlerim karardı. Eve baktım. Koşmaya başladım. Ben önde, çaylak arkada merdivenlerdeydik ki silah sesini duydum. "Allah!" diye bağırdı çaylak. Kanım parmak uçlarıma doğru hızla akıyordu, hissediyordum. Yüreğim çıkacaktı. Odanın kapısını açtım. Kızın bedeni odanın sonunda. Taze avukat kapıya yakın, elinde silahla dikiliyor.

"Senin silahını bulmuş. Ateşleyiverdi tutamadım," diyordu. Bir şeyler daha söylüyordu ama ben çoktan onu geçip odanın sonuna gitmiş, kızın yanına diz çökmüştüm.

***

Çaylak polisi odadan çıkardıktan biraz sonra kızın bedeni ellerimde, çıktım odadan. Çaylak ağlıyordu. Bahçeye doğru yürüdüm. Peşimden geldi. Sürekli avukatın ölüp ölmediğini soruyordu. Biraz sakinleştikten sonra, "Az önce neler olduğunu unut," dedim. "Şimdi sana anlatacaklarım oldu az önce. Anladın mı beni? Duyuyor musun?"

"Duyuyorum, ağabey. Sen ne dersen onu anlatacağım."

"Avukatın kızı vurduğunu anladık. Ben kızın yanına geçtim, sen de savcıyı falan arayıp destek çağırmak için odadan çıktın. O sırada şerefsiz bana silah doğrulttu. İndir, dedim, indirmedi; beni vuracağını söyledi. Beni vuracağını düşündüm ve belimdeki ikinci silahı çekip onu vurmak zorunda kaldım." İyice anlamış olduğundan emin olmak için bir kere de tekrarlattım. Konuşma boyunca başını hızlı hızlı aşağı yukarı sallıyordu. Birlikte verandada oturduk. Kızın ölü bedeni kucağımdaydı hâlâ. Düşündüm. O masada kıza katili söylettirebileceğim yalanını söylemeseydim de yapacak mıydı bunu avukat? Ya da bu çaylakla daha erken konuşsaydım ve mandalina kokusunu öğrenseydim melek yaşıyor olur muydu? Kulaklarım tekrar tekrar uğulduyor, yanıyor, çınlıyordu. O sırada çaylak, gözünün yaşını koluyla siliyor, beline koymayı unuttuğu silahını elinde savurarak konuşuyordu.

"Ağabey, bu zaten öldürecekti kızı. Düşünsene kaç kere denedi. Ah, nasıl anlamadım. O yanımızda yokken kız saldırıya uğradı. Hem habire imamı suçlamak istiyordu. Sen bildin aslında abim. Biraz erken deseydim sana. Yani senin suçun değil…" Elini sırtıma vuruyordu nedense. O bana vurunca hafifçe sallanıyordum. Ben sallanınca melek de sallanıyordu. Kan dökülmüyordu artık saçlarından. Kan saçlarında kurumuştu çünkü. Lanetimi düşünüyordum. Kendi lanetimi. Bu kızın lanetini. Belki o taze avukatın lanetini de…

Türkiye'nin ilk plak kültürü dergisi Plak Mecmuası

Ali Ece, Armağan Ekici,
Aptülika, Altuğ Şenel,
David Wilkinson, Emek Can Tülüş,
Erdem Bayrakçeken, Gökhan Budak,
Güven Erkin Erkal, Murat Ertel,
Murat Beşer, Murat Meriç,
Onur Bayrakçeken, Özge Denizci,
Salih Karagöz, Uğur Bekarlar,
Yasemin Şefik...

Plak Mecmuası "50. Yılında 1967 Plakları" dosyası; Irvine Welsh ve Murat Ses özel röportajlarıyla plak dükkânlarında, kitapçılarda, online satışta!

Edhem Bey

"ZIRA İNSAN NOKSANDIR, MİZACI NEFSİNE MAĞLUP BİR ZAVALLIDIR..."

Tuhaf Mucit

YAZAN: MAHİR ÜNSAL ERİŞ
ÇİZEN: FERİT GÜLEÇ

İÇERİ BİR ADAM GİRDİ...

NASIL DESEM, HAKİKATEN DE TUHAF OLMADIĞINI SÖYLEMEK EPEY MÜŞKÜLDÜ...

EDHEM BEY KİMDİR? KİMDİR EDHEM BEY? EDHEM BEY?

BUYRUN EFENDİM, ŞEREF VERDİNİZ. BUYRUN AYAKTA KALMAYIN, MALUM KARŞIDAN GELMİŞSİNİZ. İSTİRAHAT BUYRUN.

DOĞRUSU YA, EDHEM BEY'İN HALİNE DE BİRAZ ŞAŞIRMIŞTIM.

HAV!

EDHEM BEY SİZ MİSİNİZ? BENİ TANIYOR MUSUNUZ YOKSA? NEREDEN BİLDİNİZ KARŞIDAN GELDİĞİMİ?

ADAMLA EĞLENİYOR MU YOKSA BAŞKA BİR ŞEYİN PEŞİNDE MİYDİ KESTİREMİYORDUM.

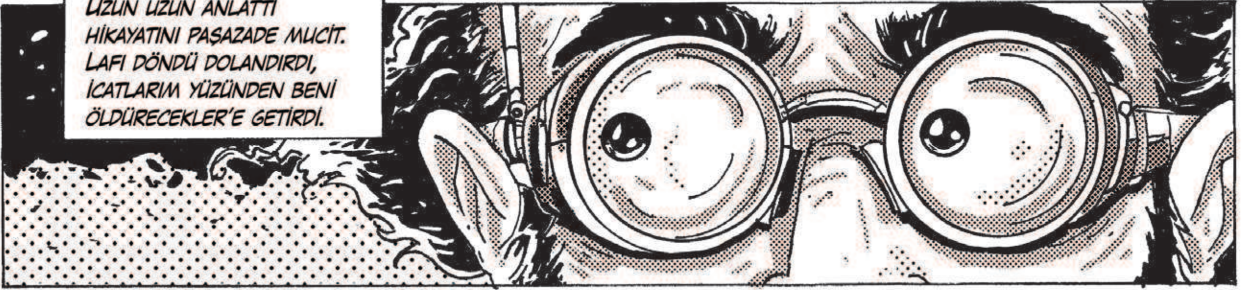
MÜHİM DEĞİL EFENDİM. SİZİ DE İLK KEZ GÖRÜYORUM. LAKİN SEBEB-İ ZİYARETİNİZİ ÖĞRENMEK İÇİN ZİYADESİYLE SABIRSIZLANDIM.

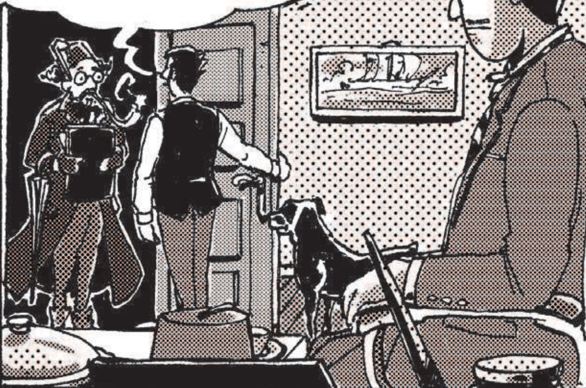
BENİ ÖLDÜRECEKLER! ÖLDÜRECEKLER BENİ! ÖLDÜRECEKLER!

BU ACAYİP ADAMIN ANİ FEVERANIYLA BEN DE TELAŞA KAPILMIŞTIM...

LAKİN EDHEM BEY OLDUKÇA SAKİNDİ. HATTA ADAMIN HALİNDEN ZEVK DUYDUĞUNU HİSSETMEK BİLE KABİLDİ.
SAKİN OLUNUZ İSTİRHAM EDERİM, EVVELA BİR OTURUP ŞU İŞİN ASLI ASTARINI BİR ANLATIN. KİMİNLE MÜŞERREF OLUYORUZ?

BUNUN ÜZERİNE ADAM ANİDEN DURULDU, OTURDUĞU YERDE SAKİNCE ANLATMAYA KOYULDU.
EFENDİM, BENDENİZ SABIK BAHRİYE FERİKİ RAHMETLİ SIDDIK PAŞA'NIN MAHDUMUYUM... ÜZERİNİZE AFİYET BİRAZ ÜLUM-U GARBİYEYE VE İCADATA DÜŞKÜNÜMDÜR...

UZUN UZUN ANLATTI HİKAYATINI PAŞAZADE MUCİT. LAFI DÖNDÜ DOLANDIRDI, İCATLARIM YÜZÜNDEN BENİ ÖLDÜRECEKLER'E GETİRDİ.

DOĞRUSU BU YA BANA KALSA MECZUBUN BİRİ DER GÖNDERİRDİM. FAKAT EDHEM BEY BAMBAŞKA BİR DİKKATLE EĞİLDİ MESELEYE. ADAMI GÖNDERİP BİRKAÇ SAAT SONRA KONAĞINDA ZİYARET ETMEYİ TEKLİF ETTİ.
ŞEREFYAB OLDUK EFENDİM, KONUŞTUĞUMUZ GİBİ, 17:15 TRENİYLE GELECEĞİZ BİZ OSMAN NURİ BEY'LE BİRLİKTE.

ÇOCUKLAR GİBİ ŞENDİ EDHEM BEY.
ŞANS DİYE BUNA DERİM AZİZ DOSTUM. NEFİS BİR VAKA BİZİ BEKLİYOR.

Mucit Paşazade'nin ardından biz de çıktık. Edhem Bey, hiçbir şey olmamış gibi musikîden bahse devam ediyordu...

Ne yaptığımızı, nereye gittiğimizi suale yeltenmedim bile. Peşine takılmış gidiyordum.

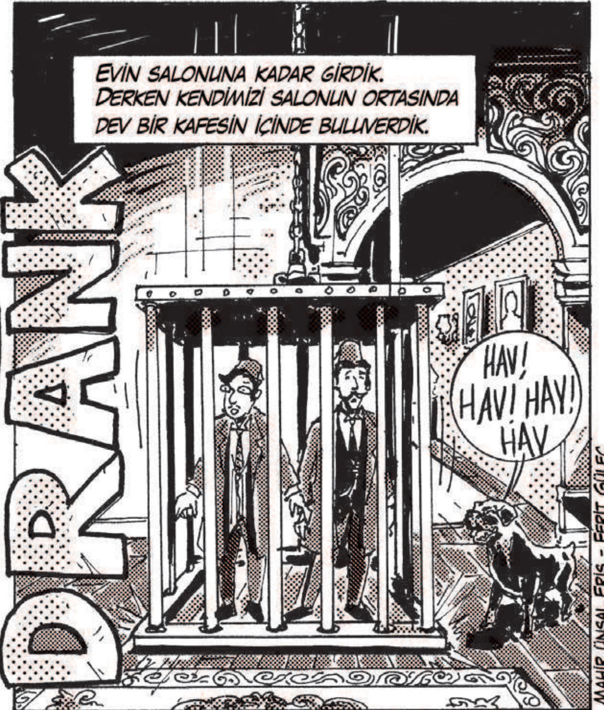

Bir saat içinde köşke vardık. Kapının yanında üzerinde Fransızca APPUYEZ yazan düğmeye basar basmaz kapı açılıverdi. Girdik bahçeden içeri.

-Devamı gelecek sayıda-

İKİ BÜYÜK İSVEÇLİ USTA:
PER WAHLÖÖ VE HENNING MANKELL

MARTIN BECK ÖYKÜLERİ, POLİSİYE KURGU İÇİNDE ÇOK KUVVETLİ TOPLUMSAL ELEŞTİRİLERİN YER ALDIĞI YAPITLARDIR. ON MARTN BECK ÖYKÜSÜNDE DE CİNAYETİN TOPLUMSAL NEDENLERİ ARAŞTIRILIR. YAZARLARIMIZ İÇİN CİNAYET BİR KİŞİNİN FEVRİ BİR DAVRANIŞI DEĞİLDİR, HER CİNAYETİN BİR TOPLUMSAL ALTYAPISI VARDIR. POLİS GÜÇLERİ DE SUÇLULAR DA REFAH TOPLUMU DİYE GÖKLERE ÇIKARILAN İSVEÇ TOPLUMUNUN BİRER AYNASIDIR. WAHLÖÖ-SJÖWALL ÇİFTİ BAŞTA SİYASİ GÜÇ OLMAK ÜZERE HER TÜRLÜ GÜCÜN KÖTÜYE KULLANILMASINI VE TOPLUMDA SİSTEMATİK BİR ŞEKİLDE BEYİNLERİN YIKANMASIYLA DEĞER YARGILARI OLUŞTURULMASINI ŞİDDETLE ELEŞTİRİRLER.

İskandinav ülkelerinde özellikle İsveç'te polisiye roman, geçmişi ve çok iyi temsilcileri olan bir edebi türdür. Danimarka, Norveç, Finlandiya ve bu ülkelerle birlikte düşündüğümüz İzlanda'da yalnız kendi ülkelerinde değil, bütün dünyaca tanınan polisiye roman yazarları yetişmiştir. Özellikle son 20-30 yıldır İskandinav polisiye roman yazarlarından dilimize pek çok çeviri yapılmıştır.

Dilimize ilk çevrilen İskandinav yazar, bugün için kalıcı bir önemi olmayan Danimarkalı romancı Carlo Andersen'dir (*Harp Vasiyeti,* 1945). Onu ilginç bir "Katil kim?" türü yazarı olan İsveç'in Agatha Christie'si Maria Lang izlemiştir (*Gelin Çiçeği Cinayeti,* 1971).

1970'lerin sonlarında yalnız İsveç'in değil, dünya polisiye edebiyatının en büyük isimlerinden Per Wahlöö'nün karısı Maj Sjöwall ile birlikte kaleme aldıkları Komiser Beck öyküleri dilimize kazındırılmaya başlamıştır.

Bu ilginç çifti ise kişisel kanımızca günümüzün en yetkin polisiye roman yazarlarından biri olan Henning Mankell ve yarattığı Komiser Kurt Wallander öykülerinin çevirileri takip etmiştir. Kronolojik sırayla dünyada Mankell kadar hatta ondan fazla ünlenen, kadın gazeteci dedektifi Annika Bergstone ile bütün ilgileri üzerine toplayan Liza Marklund; Komiser Van Veeteren'in yaratıcısı Håkan Nesser ve casus romanları yazarı Jan Guillou peş peşe dilimize çevrilmiş; bunları Norveçli dikkate değer bir yazar Karin Fossum ve İzlandalı yazar Arnaldur Indridason izlemiştir. Son yıllardaysa başını Jo Nesbø, Stieg Larsson ve Arne Dahl'ın çektiği pek çok İskandinav polisiye yazarıyla polisiyeseverlerimiz tanışmıştır.

Biz bu yazımızda İskandinav polisiye yazarları arasında kişisel kanımızca en ilginçleri olan iki ustayı Per Wahlöö ve Henning Mankell'i tanıtmaya çalışacağız.

İSVEÇ'İN KOMİSER MAIGRET'Sİ MARTIN BECK'İN YARATICILARI PER WAHLÖÖ & MAJ SJÖWALL

Per Wahlöö ve Maj Sjöwall birlikte yarattıkları Stockholm Merkezi Araştırma Bürosu yöneticisi Komiser Martin Beck ve arkadaşlarının öykülerinden oluşan dizileriyle bütün dünyada ilgi toplamış ve İsveç polisiye romanına yeni bir soluk getirmiş karıkoca iki yazardır.

Per Wahlöö, Göteborg'da doğmuş, üniversite eğitimini tamamladıktan sonra gazeteci olmuş,

toplumsal ve cinai konularla ilgilenmiştir. Sol eğilimi dolayısıyla 1957 yılında, bulunduğu Franco İspanya'sından sınırdışı edilmiş, İsveç'e döndükten sonra radyo ve televizyon oyunları yazmış, gerek oyunlarında gerek yine bu yıllarda kaleme aldığı roman ve öykülerinde politikacıların güçlerini kötüye kullanmalarını ve toplumun karanlık yüzünü gözler önüne sermiştir.

Wahlöö, başmüfettiş Jansen'in kahramanı olduğu iki bilimkurgusal polisiye öyküye de imza atmıştır. Bunlardan geleceğin Almanya'sında geçen *Mord Pa 31* (31. Kat, 1965) *Kamikaze 1989* adıyla beyazperdeye uyarlanmış; başmüfettiş Jansen, ünlü yönetmen-oyuncu Rainer Werner Fassbinder tarafından canlandırılmıştır. Yazarın 1965'te yayımlanan ve bir öykü üçlemesinden oluşan eseri *Generalerna* bir askeri diktatörlükte geçer ve Wahlöö'nün diktatörlüklere eleştirel bakışını yansıtır. Diğer iki romanı *Lastbilen* (Kamyon, 1962) ve bir Latin Amerika ülkesinde geçen *Uppdraget* (Özgürlük, 1963) de yayımlandığında hemen İngilizceye çevrilen ve olumlu eleştirilerle karşılanan iki yapıttır.

Per Wahlöö 1961'de Maj Sjöwall ile karşılaşmış, bir yıl sonra evlenmişlerdir. Maj Sjöwall da gazetecidir, röportaj muhabirliği ve sanat yönetmenliği yapmaktadır. Yeni doğan çocuklarını geceleri uyuttuktan sonra beraberce üzerinde çalıştıkları ve planlamasını çok dikkatli yaptıkları bir polisiye seri, çiftin dünya polisiye roman tarihinde yerlerini almalarını sağlamıştır.

Seri, 1965'te yayımlanan *Roseanna* ile başlar, 1975'te Per Wahlöö'nün ölümünden biraz sonra yayımlanan *Teroristerna* ile biter. Karıkocanın kaleme aldığı Martin Beck öyküleri on adettir. Maj Sjöwall kocası öldükten sonra Martin Beck öykülerine devam etmemiş ama polisiye eserler vermeyi sürdürmüştür. Bu eserleri arasında 1990'da yayımlanan ve konusu kaybolmuş bir genç kızın ana babasını araması olan *Kuinnan Son Liknade Greta Garbo* (Greta Garbo'ya Benzeyen Kadın) isimli olanı pek çok yabancı dile çevrilmiştir.

MARTIN BECK ÖYKÜLERİNİN NİTELİKLERİ

Martin Beck öyküleri, polisiye kurgu içinde çok kuvvetli toplumsal eleştirilerin yer aldığı yapıtlardır. On Martin Beck öyküsünde de cinayetin toplumsal nedenleri araştırılır. Yazarlarımız için cinayet bir kişinin fevri bir davranışı değildir, her cinayetin bir toplumsal altyapısı vardır. Polis güçleri de suçlular da refah toplumu diye göklere çıkarılan İsveç toplumunun birer aynasıdır. Wahlöö-Sjöwall çifti başta siyasi güç olmak üzere her türlü gücün kötüye kullanılmasını ve toplumda sistematik bir şekilde beyinlerin yıkanmasıyla değer yargıları oluşturulmasını şiddetle eleştirirler.

Yazarlarımız bu bağlamdaki eserlerini kaleme alırken sanki bir toplumsal rapor yazar gibidirler, ayrıntılar çok dikkatlice ve vurgulayıcı bir şekilde

YAZARLARIMIZ, ESERLERİNİ KALEME ALIRKEN SANKİ BİR TOPLUMSAL RAPOR YAZAR GİBİDİRLER, AYRINTILAR ÇOK DİKKATLİCE VE VURGULAYICI BİR ŞEKİLDE SUNULUR. BU NİTELİKLERİYLE MARTIN BECK ÖYKÜLERİ PEK ÇOK ELEŞTİRMEN TARAFINDAN POLİSİYE ROMANIN EN ÇARPICI ESERLERİ ARASINDA SAYILIR. ÖRNEĞİN, AMERİKAN POLİSİYE ROMAN YAZARLARI DERNEĞİ'NİN SAPTADIĞI "EN İYİ 100 POLİSİYE ROMAN" VE HEM ÖDÜLLÜ POLİSİYE ROMAN YAZARI OLAN HEM DE POLİSİYE ROMAN KONUSUNDA ELEŞTİRMEN OLARAK BÜYÜK BİR SAYGINLIĞI OLAN H.R.F. KEATING İLE FRANSIZ ELEŞTİRMEN YVONAULARD'IN YİNE 100'ER ROMANI İÇEREN LİSTELERİNE MARTIN BECK ÖYKÜLERİ GİRMİŞTİR.

sunulur. Bu nitelikleriyle Martin Beck öyküleri pek çok eleştirmen tarafından polisiye romanın en çarpıcı eserleri arasında sayılır. Örneğin, Amerikan Polisiye Roman Yazarları Derneği'nin saptadığı "En İyi 100 Polisiye Roman" ve hem ödüllü polisiye roman yazarı olan hem de polisiye roman konusunda eleştirmen olarak büyük bir saygınlığı olan H.R.F. Keating ile Fransız eleştirmen Yvon Aulard'ın yine 100'er romanı içeren listelerine Martin Beck öyküleri girmiştir.

Per Wahlöö öykülerini yazarken amaçlarının, "refah toplumu diye burjuvazinin yutturduğu İsveç toplumundaki ideoloji fakirliğini ve ahlaki değerlerin yozlaşmasını ortaya çıkarmak için polisiye kurguyu bir neşter gibi kullanmak" olduğunu söyler.

Öykülerde polis örgütünün rutin çalışmaları realist bir şekilde verilir. Martin Beck, "beynindeki gri maddeleri çalıştırarak" muammayı çözen bir Hercule Poirot değildir. O, bütün yönleriyle Georges Simenon'un Maigret'sini anımsatır. İki dedektif arasındaki tek fark, Maigret'nin mutlu bir evliliği olmasına karşın Martin Beck'in karısıyla başının dertte olmasıdır.

İlk üç Martin Beck öyküsünden dilimize *Kanaldaki Ölü* diye çevrilen *Roseanna*'da (1965), bir kanalda cesedi bulunan, tecavüze uğrayıp öldürülmüş bir kızın öyküsü anlatılır. *Duman Olan Adam* (1966) ve *Balkonda Bir Adam Vardı* (1967) isimli öykülerdeyse doğru dürüst yapılmış polisiye soruşturmaları izleriz. Bütün öykülerin başroldeki kahramanı, metotlu çalışan, ayakları yere sağlam basan komiser Martin Beck'tir ama karısıyla olan sorunları onu hep etkileyecektir. Onun yanında eski paraşütçü olan ama şiddetten nefret eden, bu yüzden tabanca taşımayı reddeden Lennart Kolberg; kaba bir adam olan Gunvald Larsson; İsveç'in kuzeyindeki kırlık bölgeden gelmiş olan Einar Rönn ve ekibin sevimlileri devriye polisleri Kristiansson ve Kvant bütün öykülerde rol alırlar. Martin Beck kendini "dikbaşlı ama mantıklı ve her zaman soğukkanlı" diye tanımlar. Stockholm'de küçük bir apartman dairesinde karısı İnga ve iki küçük çocuğuyla yaşar, ilerleyen öykülerde karısıyla arasında anlaşmazlıklar çıkacak; bu, Martin Beck'i bunaltacak hatta işini bile anlamsız bulmaya başlayacaktır.

Gülen Polis'te (1968) bir otobüste öldürülen sekiz kişiyle ilgili soruşturma yapılırken ölenlerden birinin polis dedektifi olması dikkati çeker. Bu öykü, başrolünü Walter Matthau'nun oynadığı bir filmle beyazperdeye aktarılmış ama filmde öykü San Francisco'da geçirilmiştir. *Polis Katili* (1974) adlı öyküdeyse olayların gelişimi kendi sosyalist dünya görüşüyle çeliştiği için Lennart Kolberg'in içine düştüğü ikilemi izleriz. Refah toplumu diye anılan İsveç toplumunun eleştirilmesi son kitaplarda, özellikle son öykü olan *Terörist*'te (1975) çok belirgin ve daha acıtıcıdır. Serinin bu son kitabında Martin Beck, bir polis olarak İsveç toplumunun şiddete eğilimini önleyeceğine ona hizmet ettiği düşüncesiyle bir

bunalım içine girer. Bu kitap yukarıda da değindiğimiz gibi Per Wahlöö'nün ölümünden sonra yayımlanmıştır.

TÜRKÇEDE PER WAHLÖÖ – MAJ SJÖWALL ÇEVİRİLERİ

Okurlarımıza Wahlöö ve Sjöwall kitaplarının çevirileri için bir liste vermeyi istedim. Çünkü bu çevirilerin çoğu 30 yıl kadar önce dilimize kazandırılmıştı. Belki isimleri bilinirse meraklı polisiyesever okurlarımız sahaflardan bulup okuyabilir diye düşündüm. Wahlöö'nün bütün romanları İngilizce ve Fransızcaya da çevrilmiştir.

Dilimize Per Wahlöö'nün Maj Sjöwall ile evlenmeden yazdığı iki kitabı çevrilmiştir.

1) *Özgürlük* (Uppdraget), 1990, Sabiha N. Kaya çevirisi, İnter Yayınları "Roman Dizisi"

2) *Kamyonet* (Lastbilen), 1998, Nuran Yavuz çevirisi, Telos Yayınları "Edebiyat"

Per Wahlöö ve Maj Sjöwall'ın Martin Beck serisinin altı kitabı Aydın Arıt'ın çok itinalı çevirisiyle dilimize kazandırılmıştır.

1) *Kanaldaki Ölü* (Roseanna), 1977, Milliyet Yayınları "Martin Beck Serisi: 1"

2) *Duman Olan Adam* (Mannen Som Gick Upp I Rök), 1977, Milliyet Yayınları "Martin Beck Serisi: 2"

3) *Balkonda Bir Adam Vardı* (Mannen Pa Balkohgen), 1977, Milliyet Yayınları "Martin Beck Serisi: 3"

4) *Uçtu Uçtu İtfaiye Arabası Uçtu* (Brandbilen Som Försvann), 1978, Milliyet Yayınları "Martin Beck Serisi: 4"

5) *Gülen Polis* (Den Skrattande Polisen),1978, Milliyet Yayınları "Martin Beck Serisi: 5"

6) *Oteldeki Cinayet* (Polis, Polis. Potatismos), 1978, Milliyet Yayınları "Martin Beck Serisi: 6"

Bu altı çeviri 2004 ve 2005 yıllarında İnkılâp Kitabevi tarafından aynı adlarla yeniden çevrilmiştir.

7) *Saffle Pisliği* (Den Vedervardige Mannen Fran Saffle), 2005, Feruzan Gürbüz çevirisi, İnkılâp Kitabevi.

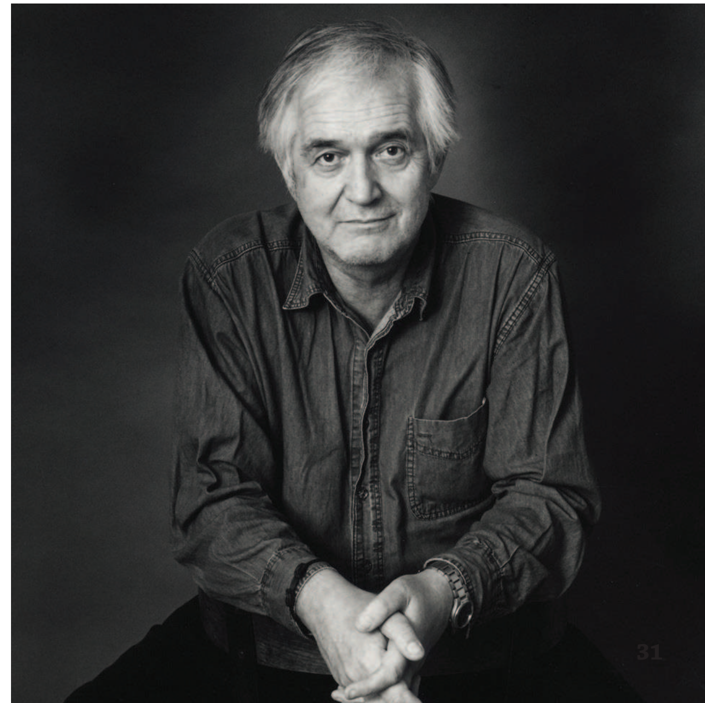
SON DÖNEMLERİN EN ÖNEMLİ POLİSİYE ROMAN YAZARLARINDAN BİRİ: HENNING MANKELL

Bu satırların yazarına göre, günümüzün en önemli polisiye roman yazarları arasında ilk akla geleceklerden biri İsveçli yazar Henning Mankell'dir. Annesi tarafından çocukken terk edilmiş ve yargıç olan babası tarafından büyütülmüştür. Çocukluğunda hayalleri artist ve gezgin olmaktı.

MANKELL UZUN ZAMANDAN BERİ YAŞAMINI MOZAMBİK İLE İSVEÇ ARASINDA YARI YARIYA PAYLAŞARAK GEÇİRMEKTEDİR. 1980'Lİ YILLARIN SONUNDA İKİ YIL MOZAMBİK'TE KALMIŞ VE İSVEÇ'E DÖNMEMİŞTİR. BU AYRILIK DÖNEMİNDE AVRUPA'DA ÖNEMLİ GELİŞMELER OLMUŞ, ÖRNEĞİN BERLİN DUVARI YIKILMIŞTIR. MANKELL BU UZUN AYRILIKTAN SONRA İSVEÇ'E DÖNDÜĞÜNDE SADECE AVRUPA'DA SOSYALİST REJİMİN YIKILDIĞINA TANIK OLMAMIŞ; O KADAR PRESTİJLİ, O KADAR İMRENİLEN İSVEÇ USULÜ TOPLUMSAL VE EKONOMİK MODELİN VE İSVEÇ TOPLUMUNUN DA YIKILMAKTA OLDUĞUNU GÖRMÜŞTÜR. İŞTE BU GÖZLEMİ, MALMÖ KENTİ YAKININDAKİ KÜÇÜK BİR ŞEHİR OLAN YSTAD'IN EMNİYET ÖRGÜTÜNDEKİ MÜFETTİŞ KURT WALLANDER'İN DOĞUŞUNU HAZIRLAMIŞTIR.

Artist olma isteğiyle 16 yaşında Paris'e gitti, orada küçük öyküler yazıp klarnet çalmayı öğrendi. Gezgin olmak hayaliniyse birkaç yıl sonra Afrika'ya giderek gerçekleştirdi. İlk önce Gine-Bissau'ya, sonra Zambiya'ya geziler yapıp kara kıtaya âşık oldu. En sonunda 1985'ten beri her yıl en az altı ayını geçirdiği Mozambik'teki Maputo kentini keşfetti. Şimdi, oradaki tek tiyatro olan Teatro Avieda'yı yönetiyor.

Ünlü İsveçli rejisör Ingmar Bergman'ın damadı olan Mankell, karısıyla birlikte tiyatrosunu yöneterek ve İsveç'te olduğu zamanlar roman ve tiyatro oyunları yazarak yaşamını sürdürürken ilk polisiye romanı olan *Mördare Utan Ansikte*'yi

(Ölümün Karanlık Yüzü) 1991'de yazdı ve okurları ilk kez polis müfettişi Kurt Wallander ile tanıştılar. Yazarımız ilk yapıtıyla İsveç Polisiye Yazarları Derneği'nin o yılki ödülünü kazandı. Bunu sekiz Kurt Wallander öyküsü izledi. Öyküler bütün dünyada sevilerek okundu; 32 dile çevrildi ve beş milyon adet sattı. 2001'de *Villospar* (Yanlış Yol) adlı eserine İngiliz Polisiye Yazarları Derneği'nin saygın "altın hançer" ödülü verildi.

Mankell'in onuncu öyküsünde başrolü Kurt Wallander yerine polislik eğitimini yeni tamamlamış kızı Linda Wallander üstlendi. Yazarımız yine son yıllarda İngilizce adı *The Return of The Dancing Master* (Dans Ustasının Dönüşü) olan kitabıyla yeni kahramanlarla yeni bir diziye de başladı.

MANKELL'İN DEDEKTİFİ KURT WALLANDER VE ESERLERİNİN NİTELİĞİ

Kurt Wallander adı, Henning Mankell'in uydurduğu bir isim değildir; bir telefon rehberinde parmağını tesadüfen koyduğu ilk sayfadaki ilk ismi kahramanına ad olarak vermiştir.

Mankell uzun zamandan beri yaşamını Mozambik ile İsveç arasında yarı yarıya paylaşarak geçirmektedir. 1980'li yılların sonunda iki yıl Mozambik'te kalmış ve İsveç'e dönmemiştir. Bu ayrılık döneminde Avrupa'da önemli gelişmeler olmuş, örneğin Berlin Duvarı yıkılmıştır. Mankell bu uzun ayrılıktan sonra İsveç'e döndüğünde sadece Avrupa'da sosyalist rejimin yıkıldığına tanık olmamış; o kadar prestijli, o kadar imrenilen İsveç usulü toplumsal ve ekonomik modelin ve İsveç toplumunun da yıkılmakta olduğunu görmüştür. İşte bu gözlemi, Malmö kenti yakınındaki küçük bir şehir olan Ystad'ın emniyet örgütündeki müfettiş Kurt Wallander'in doğuşunu hazırlamıştır. Mankell'in kahramanını yaratırken amacı, gözlemlediği olaylar karşısında duyduğu endişeleri, düş kırıklıklarını yurttaşlarıyla paylaşmaktır; bunun için de bugünkü toplumumuzun aynası olan polisiye roman türünü seçmiştir.

Mankell belki çocukluk yıllarının nostaljisini çekmektedir. Kurt Wallander'i şöyle konuşturur:

"Benim çocukluğumda İsveç, insanların çorapları delindiğinde onları yamayarak tamir ettikleri bir ülkeydi... Sonra aniden bir gün, her şey değişti. Delik çoraplar çöp tenekesine atılıyordu. Hiç kimse onları yamamak zahmetine katlanmıyordu. Bütün toplumun kıymet hükümleri değişmişti..."

Mankell, 1990'lı yılların azgınlaşmış bireyciliği ve bunun türevi olan toplumsal gelişmeler karşısında çok insancıl, şeker hastası, evliliği iyi gitmeyen, karısından boşanmış ama onu hâlâ seven, kendisini bir türlü anlayamadığı hatta bazen garip bulduğu bir kızı olan, biraz kaçık ihtiyar bir ressamın oğlu Kurt Wallander'i yarattı. Onu, bütün bu sorunların içinde yok olup gitmekten kurtaran husus mesleği, meslektaşları ve yaptığı araştırmalardı. Ama bugünkü dünyanın koşulları ve bu koşulların ürünü olan şiddet, onun küçük kenti Ystad'ı da savunmasız yakalamıştı ve Wallander de Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra hızla gelişen globalleşmenin sorunlarıyla karşı karşıyaydı.

Kurt Wallander öykülerinde olaylar ağır ağır gelişir. Her sayfasında ille gerekliymiş gibi bir sürü olağanüstü olaylar yaşanan çılgın Amerikan "thriller"leriyle uzaktan yakından ilişkisi yoktur. Bu yapıtlarda zaman ağır ağır geçer; Mankell, örneğin anavatanı İsveç'in mevsimlerle değişen iklimini ve bunun kahramanına olan etkilerini de anlatmasını bilir. Wallander her şeyden önce bir insandır; sorunları karşısında apışıp kalan, umutlarını yitirmiş bir insandır; ama karşılaştığı olaylardaki kurbanlara karşı inanılmaz bir acıma duygusuna da sahiptir. Bu duygu, kendi dertlerine baskın çıkacak kadar kuvvetlidir. Kişisel dertleriyle tarifsiz hüzünler içindeyken bile bu acıma duygusunun onu yönlendirmesi belki de Kurt Wallander'i okurların bu kadar çok sevmesinin nedenidir. Kurt Wallander'in görev duy-

gusu mükemmeldir; örneğin dilimizde henüz yayımlanmayan ve Fransızca çevirisini okuma imkânını bulduğumuz bir yapıtında dedektifimiz, Danimarka'da bir plajda kendi geleceğini düşünmektedir, çok yorulmuş ve bezmiştir, tek çare olarak istifa etmeyi düşünür. Bu sırada tanıdığı bir avukat arkadaşı, Sten Tortensson kendisini arar ve babasının bir trafik kazasına kurban gittiğini bildirir. Olayda avukata göre en ufak şüphe sözkonusu değildir ve Wallander'in işi kurcalamaması, içinde bulunduğu ruh hali bakımından en iyi davranış olacaktır. Dedektifimiz de aynı kanıdadır; istifasını yazarken avukat arkadaşının, bürosunda soğukkanlılıkla öldürüldüğünü öğrenir; hemen istifa mektubunu yırtar ve olayı araştırmaya başlar.

Wallander öykülerinde kızı Linda, babası, boşandığı karısı Mona ve bir gün karısı olmasını umduğu Litvanyalı sevgilisi Baiba Liepa ile bağlı olduğu emniyet örgütündeki arkadaşları hep bulunurlar. Dedektifimizin özellikle meslektaşlarıyla ilişkileri çok iyi betimlenir; örneğin çok sevdiği ve kanserden ölen arkadaşı Karl Svedberg, takdir ettiği kadın müdürü Lisa Holgersson, yine kadın kent savcısı Anette Brolin ile ilişkilerini en ince ayrıntılarıyla öğreniriz. Bu bilgilerle tanıdığımız Kurt Wallander, "komşumuz olmasını, dostumuz olmasını" isteyeceğimiz bir kişidir.

KURT WALLANDER HER ŞEYDEN ÖNCE BİR İNSANDIR; SORUNLARI KARŞISINDA APIŞIP KALAN, UMUTLARINI YİTİRMİŞ BİR İNSANDIR; AMA KARŞILAŞTIĞI OLAYLARDAKİ KURBANLARA KARŞI İNANILMAZ BİR ACIMA DUYGUSUNA DA SAHİPTİR. BU DUYGU, KENDİ DERTLERİNE BASKIN ÇIKACAK KADAR KUVVETLİDİR. KİŞİSEL DERTLERİYLE TARİFSİZ HÜZÜNLER İÇİNDEYKEN BİLE BU ACIMA DUYGUSUNUN ONU YÖNLENDİRMESİ BELKİ DE KURT WALLANDER'İ OKURLARIN BU KADAR ÇOK SEVMESİNİN NEDENİDİR.

Bu konuda son vurgulamak istediğimiz husus şudur: Bu satırların yazarının yarım asıra yaklaşan polisiye roman okuma alışkanlığında edindiği deneyime göre; aynı dedektifin maceralarını bıkıp usanmadan okuyabiliyorsanız, o maceraları yazan gerçekten de iyi bir polisiye roman yazarıdır; kişisel kanım, Mankell'in bu tanıma giren en iyi yazarlardan biri olduğudur.

Henning Mankell'in romanları Altın Kitaplar tarafından yayımlanmıştır ve meraklıları kolaylıkla bulabilir.

WALLANDER

KUZEYLİ RÜZGÂRLARIN TAŞIDIĞI...

"YÜZYILIN CANAVARI" OLARAK NİTELENDİRİLEN BİRİNİN, "DÜNYANIN EN HUZURLU ÜLKESİ" OLARAK ANILAN NORVEÇ'TEN ÇIKMIŞ OLMASI BEKLENMEDİK BİR DURUM HİÇ KUŞKUSUZ AMA BİR TARAFTAN DA İSKANDİNAV POLİSİYESİ OKURLARI, BU "UYARIYI" UZUN ZAMANDIR ALIYORLARDI ASLINDA. ŞİMDİLERDE HER NE KADAR KARDAN ADAM ROMANINDAN UYARLANAN FİLMLE ADINDAN SÖZ ETTİRSE VE TARZ OLARAK DA GÜN GEÇTİKÇE AMERİKAN POLİSİYELERİNE YAKLAŞSA DA NORVEÇLİ ÜNLÜ POLİSİYE YAZARI JO NESBØ'NUN İLK DÖNEM ROMANLARINDA BU TOPLUMSAL SORUNLAR MERKEZDE YER ALIYORDU.

Kuzeyli rüzgârların bu taraflara taşıdığı en taze haberlerden biri şuydu: "Yeşil-Sol hareketin 41 yaşındaki lideri Katrín Jakobsdóttir, İzlanda başbakanı olarak 30 Kasım itibarıyla görevine başladı. Yaklaşık 330 bin nüfuslu küçük ada ülkesi İzlanda'da Parlak Gelecek Partisi dokuz aydır görevdeydi. Parti koalisyondan çekildiğini açıklamış, ardından merkez sağ hükümet düşerek erken seçim kararı alınmıştı. Seçimlerden sürpriz bir sonuç çıktı ve İzlanda'da sandıktan sol ağırlıklı Yeşiller Partisi birinci parti olarak çıktı. Ülkenin yeni başbakanı da Katrín Jakobsdóttir oldu. 41 yaşındaki yeni başbakan çevreci ve polisiye edebiyat uzmanı olarak da biliniyor." (*Hürriyet*, 1 Aralık 2017) Son cümlenin altını özellikle çizebiliriz; kıskanmamak elde değil. Zamanda biraz daha geriye gidip İsveç Sağlık Bakanı Gabriel Wikström'le ilgili hayıflanmaları da hatırlayabiliriz!

Yalnızca İzlanda ya da İsveç'ten değil, genel olarak İskandinavya'dan gelen böylesi haberlere çok da şaşırmıyoruz aslında... Şöyle bir durup kısaca düşünelim; gazetelerde, haber sitelerinde zaman zaman gözümüze çarpan listeleri aklımıza getirmeye çalışalım. Örneğin dünyanın en mutlu ülkeleri listesinde ilk sırada Danimarka'yı görüyoruz; onu Norveç takip ediyor, İsveç beşinci, Finlandiya yedinci, İzlanda da dokuzuncu sırada. Hemen bir başka istatistik; dünyanın en yeşil 10 ülkesi: Birinci sırada bu sefer İsveç var, onu yine Norveç takip ediyor, Danimarka beşinci, Finlandiya sekizinci, İzlanda dokuzuncu sırada. Dünyanın en etkin eğitim sistemi sıralaması; tahmin edileceği gibi Finlandiya birinciliği kimseye kaptırmamış, ilk on içinde İsveç ve İzlanda'yı da görüyoruz hemen. Anne ölüm oranı ve beş yaş altı bebek

Yeşil-Sol hareketin 41 yaşındaki lideri Katrín Jakobsdóttir

Katil, Anders Behring Breivik

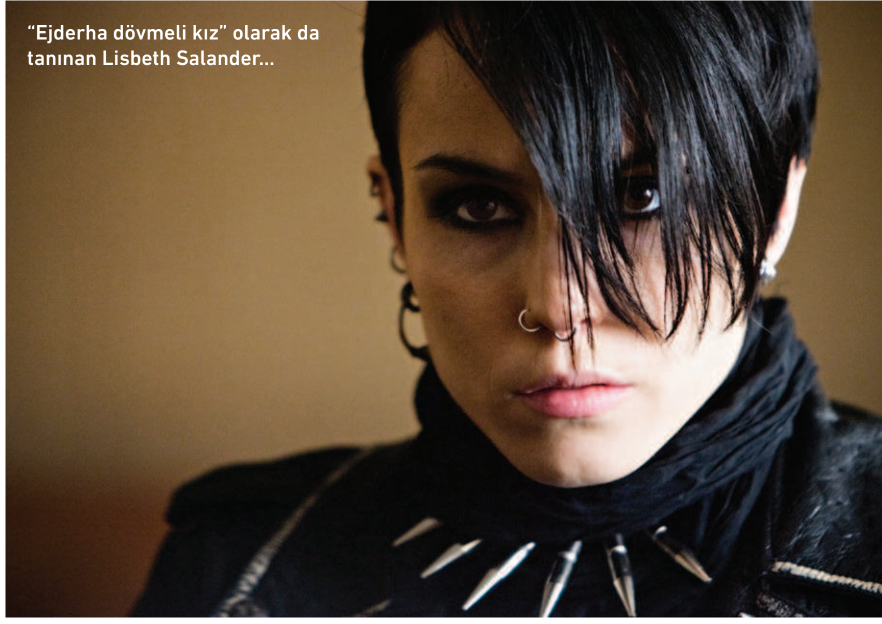
ölümlerinin düşüklüğü konusunda da ilk beş sıra şöyle: Norveç, Finlandiya, İzlanda, Danimarka, İsveç...

Listeler, tablolar, infografikler, istatistikler bir yana, "vitrine" baktığımızda da gözlerimiz kamaşıveriyor. Tüm karizmalarıyla Vikingler; karlı, çok hoş bir dağ manzarasının tam ortasında bir ahşap kulübe görüntüsü; yeşille mavinin birbirine karıştığı fiyordların vahşi coğrafyası, Kuzey ışıklarının ağızları açık bırakan dansı ve çok daha yakına, mobilyalarımıza baktığımızda gördüklerimiz! Peki, hiç mi sorun yok bu İskandinav ülkelerinde gerçekten?

***

Temmuz 2011'de şöyle bir haber de okuduk gazetelerden: "Dünyanın en huzurlu ülkesi olarak anılan Norveç'te meydana gelen çifte saldırının bilançosu ağırlaşıyor. Önceki gün başkent Oslo'da, bakanlık binalarının bulunduğu caddede meydana gelen, 7 kişinin ölümü ve çok sayıda kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan bombanın yarattığı şok dalgası, Utöya adasından gelen 85 gencin ölüm haberleriyle daha da derinleşti. Saldırıların hemen ardından 'radikal İslam' tehdidi üzerinde duruldu ancak polis, her iki saldırıyı düzenleyenin de kendini milliyetçi olarak tanımlayan 32 yaşındaki Anders Behring Breivik adlı bir Norveçli olduğunu açıkladı. Breivik, Oslo'nun merkezinde bir araç dolusu bomba havaya uçtuktan kısa süre sonra Utöya adasına doğru yola çıktı. Bu sırada adadaki yetkililere bir telefon geldi. Telefondaki ses, 'Oraya bir polis memuru gönderiyoruz,' diyordu. Böylece adadakiler Breivik'ten hiç şüphelenmedi. Norveç polisinin yaptığı açıklamaya göre, Norveçli saldırgan Oslo'daki patlamadan kısa bir süre sonra polis üniformasıyla Utöya adasına gitmek için feribota bindi. Görevliye polis olduğunu ve Oslo'daki patlama nedeniyle adaya rutin kontrol yapmak üzere gittiğini söyledi. Adaya bir çanta dolusu silah ve mühimmatla geldiği söylenen saldırgan, karşılaştığı gençleri, 'Bir araya toplanın,' diyerek yanına çağırdı. Yüzlerce genç polis memurunu dinleyerek bir araya geldiğinde Breivik ateş etmeye başladı. Otomatik tüfekle etrafı tarayan katil daha sonra tek tek kurbanlarının peşine düştü." (*Milliyet*, 24 Temmuz 2011)

"Yüzyılın canavarı" olarak nitelendirilen birinin, "dünyanın en huzurlu ülkesi" olarak anılan Norveç'ten çıkmış olması beklenmedik bir durum hiç kuşkusuz ama bir taraftan da İskandinav polisiyesi okurları, bu "uyarıyı" uzun zamandır alıyorlardı aslında. Şimdilerde her ne kadar *Kardan Adam* romanından uyarlanan filmle adından söz ettirse ve tarz olarak da gün geçtikçe Amerikan polisiyelerine yaklaşsa da Norveçli ünlü polisiye yazarı Jo Nesbø'nun ilk dönem romanlarında bu toplumsal sorunlar merkezde yer alıyordu. Tam da bu noktada sözü A. Ömer Türkeş'e bırakabiliriz: "Harry Hole kimliği üzerinden insani derinliği

"Ejderha dövmeli kız" olarak da tanınan Lisbeth Salander...

ÖZELLİKLE YAKIN ZAMAN İÇİNDE YAYIMLANAN İSKANDİNAV POLİSİYELERİNDE -VE HATTA ALANI BİRAZ GENİŞLETEREK İŞİN İÇİNE POLİSİYE DİZİLERİ DE KATARSAK- TİPİK BİR BAŞKA ÖZELLİK OLARAK GÜÇLÜ KADIN KARAKTERLERİ DE SAYMALIYIZ.

yakalayan Nesbø, açtığı suç dosyalarıyla toplumsal meselelere de eğiliyor; üstelik tarihsel süreci ihmal etmeden... Özellikle Neo-Nazileri hedef alıyor Nesbø. Çift zamanlı kurguladığı *Kızılgerdan*'da şimdiki zamanda işlenen cinayetlerin izini sürerken II. Dünya Savaşı'nda, Rus cephesinde Nazilerle birlikte savaşan Norveç askerlerine uzanmıştı. Hem savaş atmosferi, hem katilin kimliği hem de Harry Hole'un soruşturması sayesinde yalanlar üzerine kurulu Norveç tarihiyle hesaplaşıyor, bir zamanlar Nazileri desteklemiş, günümüzde ise Neo-Nazileri barındıran zihniyeti, bu zihniyeti besleyen toplumu ve kültürünü deşifre ediyordu. Nesbø'nun uyarısının önemi, romanın yayımlanmasından birkaç yıl sonra, Norveç'te bir Neo-Nazi tarafından düzenlenen katliam sayesinde ortaya çıktı. Sadece bu öngörü bile çağdaş polisiyelerin seyrini yani suçu toplumla, tarihle, politikayla ilişkilendirme eğilimini göstermesi açısından önemlidir." (*SabitFikir*, Şubat 2013)

Jo Nesbø'nun *Kızılgerdan* ya da *Nemesis* romanında parmak bastığı tek sorun aşırı sağ eğilimler değildir; "mafya olgusu, Çingenelerin hayatı, Norveç ekonomisi gibi toplumsal meseleler de öne çıkar." Üstelik böylesi toplumsal meselelere değinen tek İskandinav polisiye yazarı Jo Nesbø değildir. Hatta hikâyenin merkezinde toplumsal bir sorunun yer almasını, İskandinav polisiyelerinin genel karakteristiği olarak nitelendirebiliriz rahatlıkla. İskandinav polisiyelerindeki bir başka karakteristik de "kahramanlara" ilişkin: Her ne kadar merkezi bir figür yer alsa da, genellikle bu merkezi figürün de eninde sonunda polis teşkilatının bir temsilcisi olduğu hatırlatılır her zaman. Suçla bireysel değil, kolektif bir mücadele vardır İskandinav polisiyelerinde. Bunun da en tipik örneği, Henning Mankell'in "Kurt Wallender" serisidir belki de. Henning Mankell'in 1991'de yazmaya başladığı ve 2009 tarihli *Huzursuz Adam*'la nokta koyduğu on romanlık seri boyunca elbette Kurt Wallander karakteriyle kişisel bir bağ kurarız, kaçınılmaz olarak; ama Henning Mankell, suçla, örgütlü ve kolektif mücadelenin altını hep çizer seri boyunca. Bir diğer altı çizilen unsur da kimi zaman "sıkıcı" olabilen polis işlemleridir. Bunun kökeninde de İsveçli çift Maj Sjöwall ile Per Wahlöö'nün 1965'te birlikte yazmaya başladıkları "Martin Beck" serisi yer alır. 1965'ten 1975'e, on yılda on kitaba ulaşan "Martin Beck" serisinde polis işlemleri, örneğin bir şüpheliyi takip süreci o kadar ayrıntılı işlenir ki içinizin sıkışması olasıdır.

***

Özellikle yakın zaman içinde yayımlanan İskandinav polisiyelerinde -ve hatta alanı biraz genişleterek işin içine polisiye dizileri de katarsak- tipik bir başka özellik olarak güçlü kadın karakterleri de saymalıyız. Elbette ilk akla gelecek olan, Stieg Larsson'un, İskandinav polisiyelerinde bir dönüm noktası kabul edilen "Millennium" serisi olacaktır. Ve elbette "ejderha dövmeli kız" olarak da tanınan Lisbeth Salander...

Küçük bir kasabanın ucundaki villasında bir başına yaşar. Babası bir denizci, annesi gökte bir melektir. Bir maymunu, bir atı ve upuzun çorapları vardır. Komşu evin çocuklarıyla tanışmasından sonra iki de arkadaşı olacaktır. Üç arkadaşın eğlenceli mi eğlenceli maceraları birbirini izler... Olağanüstü bir güce sahip, becerikli, hazırcevap, iyiliksever ama -özellikle altı çizilmesi gereken bir özelliği olarak- sıradan insanlara göre hayli tuhaf olan Pippi Uzunçorap'ın hikâyesini az çok yukarıdaki cümlelerle özetleyebiliriz. İsveçli yazar Astrid Lindgren'in, küçük kızı Karin'in hastalığı sırasında ona anlattığı bir öyküden yola çıkarak kaleme aldığı *Pippi Uzunçorap*'ın yansımalarına, kaçınılmaz olarak özellikle "Kuzeyli edebiyat"ta da rastlamak mümkün. Stieg Larsson'un bazı röportajlarından biliyoruz ki "ejderha dövmeli kız" ka-

Camilla Läckberg

rakteri Lisbeth Salander, aslında bir anlamda Pippi Uzunçorap'ın "genç" halidir. Lisbeth Salander'i oluştururken, Pippi Uzunçorap büyüyüp yirmi beş yaşına geldiğinde nasıl biri olurdu, düşüncesinden yola çıktığını belirtmişti Stieg Larsson. Lisbeth Salander, belki Pippi Uzunçorap gibi tuttuğu bir atı havaya kaldıracak kadar fiziksel bir kuvvete sahip değil, ama bir "truva atı"yla dijital dünyada oldukça kuvvetli bir hale gelebilir kolaylıkla. Bağımsızlıklarına düşkünlükleriyse daha da benzer. Ya da dizileri gözümüzün önüne getirelim; *Bron/Broen*'deki Saga Norén mesela, çeşitli "uyumsuzluklarıyla" Pippi'yi hiç andırmıyor mu?

İskandinav polisiyelerinde kadınlar, yalnızca güçlü karakterler olarak değil, başarılı yazar olarak da adlarından söz ettiriyorlar. Kuzeyli polisiyelerin bir başka tipik özelliğini örneklendirmek adına, Camilla Läckberg'in ismini anabiliriz pekâlâ. 1974 yılında İsveç'in küçük kıyı kasabalarından biri olan Fjällbacka'da doğan Camilla Läckberg, romanlarının merkezine de hep Fjällbacka'yı yerleştiriyor. Romanlarının ortak noktalarından biri de ilk bakışta basit açıklamalara sahipmiş gibi görünen olayların giderek dallanıp budaklanması ve işin ucunun bir şekilde geçmişe gömülmüş -üzeri örtülmeye çalışılmış- sırlara dayanması. Örneğin Läckberg'in *Vaiz* romanında 20 yıl öncesine, *Taş Ustası*'ndaysa 1920'lere dek uzanan bir hikâye okumuştuk. Aile geçmişlerinin hep kurcalandığı hikâyeler... İskandinavya'daki toplumsal yaşamın biraz içine kapanık olmasının, sırların (özellikle de aile sırlarının), insanların yalnızlığının, yüksek depresyon oranının ve alkol düşkünlüğünün sebeplerini biraz da burada aramak gerekebilir.

Sonuç olarak, tüm bu örnekleri bir araya getirmek mümkün: Kuzeyli polisiyeler, merkezlerine toplumsal olayları almalarıyla ön plana çıkan polisiye eserlerdir. Göçmen sorunu, aşırı sağ eğilimler, toplumsal yaşantının sürüklediği yalnızlık, depresyon, alkol düşkünlüğü... Polisiye romanlardan esen Kuzeyli rüzgârlar, İskandinav ülkelerinin üzerindeki yaldızı kaldırmak, sırlar üzerindeki tozu silkelemek için işte bu yüzden birebirler. Işıltılı bir vitrinin ardında gerçekte ne olduğunu görmek için okunmayı/izlenmeyi bekliyorlar...

Pippi Uzunçorap

RÖPORTAJ UFUK KAAN ALTIN
FOTOĞRAF THRON ULLBERG

JO NESBØ

"İstediğin kadar güzel bir öykü kurgula, kalp atışlarını duymuyorsan ölecektir."

37'SİNDE İLK ROMANINI YAZDIĞINDA ESERLERİ TÜM DÜNYADA MİLYONLAR SATAN, ÇOK OKUNAN BİR YAZAR OLACAĞINI DÜŞÜNMEMİŞTİ. ONUN İÇİN "POLİSİYENİN ROCK YILDIZI" DESEK, ABARTMIŞ OLMAYIZ SANIRIZ... JO NESBØ, TÜM BAŞARISINA RAĞMEN MÜTEVAZILIĞINI KORUYAN BİR ADAM. TUTKULU BİR POLİSİYE OKURU OLMADIĞINI VURGULAYAN NORVEÇLİ YAZAR, BİR POLİSİYE YAZARI OLARAK POLİSİYE TÜRÜNÜN O KADAR DA İÇİNDE OLMAMANIN AVANTAJ SAĞLADIĞINI DÜŞÜNÜYOR. FARKLI İŞLERDE ÇALIŞIP HAYATIN HER ALANINDAN İNSAN TANIMANIN VE DÜNYAYI GEZMENİN YAZARLIĞINA ZENGİNLİK KATTIĞINI SÖYLEYEN NESBØ, "İSTEDİĞİN KADAR KAFANDA ÖYKÜYÜ PLANLA, GÜNÜN SONUNDA HİÇBİR ŞEY PLANLADIĞIN GİBİ OLMAYABİLİR. HER ŞEY HİSSİYATTA BİTİYOR ASLINDA. GENÇ YAZARLARA TAVSİYEM; KENDİLERİ İÇİN YAZSINLAR, İNSANLARIN NE İSTEDİĞİNİ UMURSAMASINLAR, HAYAL GÜÇLERİNİ KULLANSINLAR," DİYOR...

Dünyanın en ünlü polisiye yazarlarından birisiniz. Sizin için "polisiyenin rock yıldızı" desek, abartmış olmayız sanırız... Her şeyden önce sizi yazmaya iten nedenleri merak ediyorum. Bu süreci biraz anlatabilir misiniz lütfen?

Kitap okunan bir ailede büyüdüm. Çocukluğumdan beri hep okudum, okudum... Yazmak, sanırım okumaya verdiğim bir tepkiydi. Hani müzik yapmak da müzik dinlemeye bir tepkidir ya, öyle. Yani yazmak hep hayatımdaydı. Gençken arkadaşlarımın grubu için şarkı sözleri de yazdım, sonra da kendi grubum için ama bir romancı olma planım yoktu. 37 yaşında ilk romanımı yazdığımda ve bir roman yazdığımı, yayımlanacağını arkadaşlarıma söylediğimde çok şaşırmalarını bekliyordum ama hiç şaşırmadılar! (Gülüyor) Aslında asıl şaşırtıcı olan, polisiye yazmam çünkü öyle esaslı bir polisiye okuru değildim. Genel bir okurdum. Öykü okumayı çok severdim.

"GENÇKEN YAŞAR KEMAL OKUYUP SEVMİŞTİM"

Gençliğinizde en sevdiğiniz kitaplar nelerdi?

Çok gençken Mark Twain'in *Huckleberry Finn*'i en sevdiğim kitaptı ama 20'li yaşlarıma geldiğimde Bukowski hayranı oldum, sonra da Ernest Hemingway geldi. Knut Hamsun da okurdum. Nabokov'un *Lolita*'sından çok etkilendiğimi hatırlıyorum. Bir de annemle babamın kitaplığında bir Türk yazarın; Yaşar Kemal'in de kitapları vardı... Gençken okumuş ve sevmiştim.

Bir zamanlar profesyonel olarak futbol oynadınız, halihazırda başarılı bir müzisyensiniz, bir zaman taksi şoförlüğü yaptınız, ekonomi uzmanı olarak çalıştınız. Yaptığınız işler yazarlığınızı nasıl etkiledi?

Pek çok farklı işte çalıştım ve ayrıca ufak bir şehirde büyüdüm ben. Bu da tipik sınıfsal ayrımlarla karşılaşmadığım anlamına geliyor; hayatın

her alanından insan tanıdım. Çok çeşitli arka plana sahip insanlar tanımak, sanıyorum iş yazmaya gelince insana bir zenginlik katıyor. Dünyayı gezmek de öyle. Çünkü Norveç korunaklı, güvenli bir yer ve Norveç'te insanlar mutlu. Halbuki dünyanın geri kalanında farklı gerçeklikler yaşanıyor. Mahallemden hiç çıkmamış olsam, aynı yerde doğup büyüyüp, ölsem ve hep aynı işte çalışsam, komşularımın toplumun genelini temsil ettiğini düşünecektim.

Evet, Norveç güvenli ve zengin bir ülke ama bütün zenginliğine ve başarısına rağmen karanlık bir hali var. Bazen oldukça depresif. Sanırım buradan da besleniyorsunuz... Katılır mısınız buna? Norveçli olmak yazarlığınızı nasıl etkiledi?

Cevaplaması zor bir soru. Buna dışarıdan bakan biri daha kolay cevap verebilir. Almanya'da çıkmış bir incelemeyi hatırlıyorum da; kitabımdaki Kuzey Işığı'ndan bahsediyorlardı. (Gülüyor) Tabii ki bulunduğum kültür, yaşadığım ülke bir şekilde yazdıklarıma sirayet ediyor. İçinde büyüdüğüm toplumdan bir şekilde etkileniyorum ama bunun, yazdıklarımda tam olarak nerede durduğunu söylemesi çok güç.

"NEREDE OLURSA OLSUN YAZABİLİRİM"

Çok üretken bir yazarsınız. Nasıl yazıyorsunuz? Kozanıza çekilip günde 15-16 saat yazar mısınız mesela? Bize yazma pratiğinizden bahseder misiniz?

Bir rutine sahip değilim. Tabii ki artık yazmak önceliğim ama yazmak, benim için yapmak zorunda olduğum bir iş değil, hevesle yaptığım bir iş. Günümü yazmak etrafında planlamıyorum ama yazmayı çok seviyorum. Her an, her yerde yazabilirim; seyahat ederken trende, havaalanında, otelde... Nerede olursam olayım yazabilirim. Bazı yazarlar yazmak için sessiz sakin bir yere ihtiyaç duyuyorlar, benim içinse tam tersi; ben ortalıkta yazmayı daha çok seviyorum.

"HER ŞEY HİSSİYATTA BİTİYOR"

Kurgunuz çok sağlam, öyküleriniz sürükleyici, karakterleriniz tek boyutlu değil... Yazarlığınızı nasıl tanımlarsınız? İyi bir yazar, özellikle de iyi bir polisiye yazarı nasıl olmalı sizce?

Bunu tanımlayabileceğimden emin değilim. Bazen bir öykü kurgularsın ve iyi bir öykü için gerekli her şeye sahipsindir, yine de istediğin iş ortaya çıkmayabilir. Biraz şansa ihtiyacınız vardır; doğru karakterler, doğru öykü, doğru sürpriz son, doğru zemin ve doğru üslup aynı anda bir araya gelmelidir. Bu bazen olur, bazen olmaz. Benim bu anlamda herhangi bir yöntemim ya da kuralım yok. İstediğin kadar kafanda öyküyü planla, günün sonunda hiçbir şey planladığın gibi olmayabilir. Her şey hissiyatta bitiyor aslında; istediğin kadar güzel bir öykü kurgula, kalp atışlarını duymuyorsan sonunda ölecektir.

PEK ÇOK FARKLI İŞTE ÇALIŞTIM VE AYRICA UFAK BİR ŞEHİRDE BÜYÜDÜM BEN. BU DA TİPİK SINIFSAL AYRIMLARLA KARŞILAŞMADIĞIM ANLAMINA GELİYOR; HAYATIN HER ALANINDAN İNSANLAR TANIDIM. ÇOK ÇEŞİTLİ ARKA PLANA SAHİP İNSANLAR TANIMAK, SANIYORUM İŞ YAZMAYA GELİNCE İNSANA BİR ZENGİNLİK KATIYOR. DÜNYAYI GEZMEK DE ÖYLE. ÇÜNKÜ NORVEÇ KORUNAKLI, GÜVENLİ BİR YER VE NORVEÇ'TE İNSANLAR MUTLU. HALBUKİ DÜNYANIN GERİ KALANINDA FARKLI GERÇEKLİKLER YAŞANIYOR.

Kuzey polisiyeleri, bugünlerde dünyanın en popüler türlerinden biri. Neden ve nasıl bu kadar ön plana çıktı sizce? Tür hakkında bize ne söyleyebilirsiniz?

Pek bir şey söyleyemem. (Gülüyor) Ben polisiye türü üzerine bir uzman değilim. Aslında bir favori polisiye yazarım var; Jim Thompson. *The Killer Inside Me*'nin yazarı, belki biliyorsundur. Çok farklı bir yazar. Polisiyeye dalarken benim rehberim ve ilham kaynağım Jim Thompson oldu.

MACBETH'E DAYANAN BİR GERİLİM ROMANIYLA GELİYOR

Türkiye'de tıpkı dünyanın geri kalanındaki gibi çok popüler olduğunuzu söylememe izin verin. Bundan sonrasını merak ediyorum. Yeni romanınız ne zaman çıkacak? Ve bu kez ne anlatıyorsunuz?

Gelecek yıl *Macbeth* adında bir gerilim romanım çıkacak. Tabii ki genel hatlarıyla Shakespeare'in *Macbeth*'ine dayanan bir roman ama ondan tamamen bağımsız.

Tabii ki başka pek çok polisiye yazarı da okuyorum ama çok iyi bir polisiye okuru olduğumu söyleyemem.

"GENÇ YAZARLARA TAVSİYEM; KENDİNİZ İÇİN YAZIN"

Belki de bu yüzden bu kadar başarılı bir polisiye yazarısınız. Çünkü diğer polisiyelerden fazla etkilenmiyorsunuz, özgünlüğünüzü muhafaza edebiliyorsunuz...

Evet, bir polisiye yazarı olarak polisiye türünün o kadar da içinde olmamak avantaj olabilir. Pek çok şey zaten yazıldı, bugün artık yazılmamış bir şey kalmamış gibi. Bu yüzden birçok açıdan yalnızca içgüdülerine güvenmek bir yazar için iyi bir seçenek olabilir. Genç yazarlara tavsiyem şudur: Kendiniz için yazın. İnsanların ne istediğini umursamayın, hayal gücünüzü kullanın, kalemi elinize alın ve kendinizin okumak isteyeceği bir kitap yazın.

Gelelim Harry Hole'a. Onu kendi kelimelerinizle okurlarımıza aktarmanızı isterim. Harry Hole karakterini yaratırken nelerden esinlendiniz, başkarakteriniz nasıl ortaya çıktı?

1997 yılında, Sydney uçağında doğdu Harry Hole karakteri. Avustralya'ya seyahat ediyordum. Hem oraları gezip görmek hem de bir polisiye roman yazmak üzere. Bir yayınevi, bir zaman çaldığım bir grupla alakalı bir kitap yazmamı istemişti. Onlara bunu yapamayacağımı ama isterlerse başka bir kitap yazabileceğimi söyledim. Böylece bu romanı kurguladım. Açıkçası Harry Hole'un kim olduğuyla ilgili net bir fikrim yoktu. Tek bir kişiden esinlenmedim, onda gerçek hayatta tanıdığım gördüğüm herkesten izler var. Bir de kimi kurgusal karakterlerden, mesela Bukowski'nin Henry Chinaski'sinden.

Harry Hole ile aranızda benzerlikler buluyor musunuz?

Evet. Kesinlikle benim alter-egom değil ve ona kendimden bir şeyler katmayı planlamadım. Fakat o kadar zaman geçirdikten sonra yazarla ana karakteri arasında bir ilişki, bir benzerlik olması kaçınılmaz. Bir şekilde onunla bağ kuruyorsun.

"ROMANLARIMI SİNEMA VE TV'Yİ DÜŞÜNEREK YAZMIYORUM"

Romanlarınız daha önce sinemaya aktarıldı. Hatta *Kardan Adam*, bugünlerde vizyonda. Televizyon dünyasıyla da yakından ilgili olduğunuzu biliyorum. Yazarken bunu düşünüyor musunuz? Şöyle sorayım; bir roman yazarken sinemada veya TV'de nasıl görüneceğini hayal ediyor musunuz?

Hayır. Bir roman yazarken, onu bir roman olarak yazıyorum. Bir TV dizisi ya da sinema filmi olarak nasıl görüneceğini düşünmüyorum ama ayrıca bir TV dizisi de yazıyorum, biliyorsunuzdur: *Okkupert*. İlk sezonun sinopsisini kaleme almıştım. Sinema filmi için senaryo da yazıyorum. Yani öykü anlatıcılığının tüm araçlarıyla ilgiliyim ama bir roman yazıyorsam onu bir roman olarak yazıyorumdur.

Çok teşekkür ederiz Bay Nesbø...

Ben teşekkür ederim, görüşmek üzere...

2016 POLİSİYE ÖDÜLLERİ

YILIN ROMANI

ARMAĞAN TUNABOYLU
KARAKOL CİNAYETLERİ

YILIN İLK ROMANI

ÖLDÜREN ROMAN
adlı dosyasıyla
BAYTAN UĞUR YEM

HARRY HOLE

HARRY HOLE, EVDE YEMEK YAPMAYI MANTIKSIZ BULUR. HER GÜN BİR YEMEK PLANLAYIP ALIŞVERİŞ YAPMAK, YEMEĞİ PİŞİRDİKTEN SONRA BİR DE BULAŞIKLARI YIKAMAK ZAMAN KAYBIDIR ONUN İÇİN. O NEDENLE YEMEK SAHNELERİNİN ÇOĞU EV DIŞI MEKÂNLARDA GEÇER. BÜYÜK MUTFAKLARDA İNSANLAR İÇİN YEMEK PİŞİREN, İŞİNİN EHLİ AŞÇILARA PARA VERMEK ÇOK DAHA MANTIKLIDIR. BOURBON & BEEF, FAVORİ KAHVALTI MEKÂNIDIR ÖRNEĞİN. ORAYA HER GİTTİĞİNDE MUTLAKA EGSS BENEDICT, ÇÖREK VE DOMUZ PASTIRMASI YER, YANINDA DA FLATWHITE İÇER.

Kuzey polisiyesinin en başarılı isimlerinden Jo Nesbø ve Oslo Polis Merkezi'nin vazgeçilmez ama bir o kadar da başa bela dedektifi Harry Hole. Nesbø ve Hole, oldukça ilginç bir ikili aslında. Nesbø, zaman zaman karakterini sinir bozucu bulsa da kendisinden çok şey katmış Harry Hole'a. Jo Nesbø, hayatı boyunca gazetecilik, borsacılık, taksicilik gibi mesleklerle uğraştıktan sonra, 37 yaşında yazmaya başlamış ilk romanını ve o zamandan bu yana, her gün düzenli olarak yazmaya devam ediyor. Aynı zamanda, vokalist ve söz yazarı olarak içinde bulunduğu bir rock müzik grubu da mevcut. Nesbø'nun müziğe olan bu ilgisi, romanlara da taşınmış elbette. Caz ve özellikle 80'ler Amerikan rock müziği, romanların arka plan müziklerini oluşturur. Baş ağrısını dindirebilmek için Johnny Cash'in *Desperado*'sunu dinler örneğin Harry Hole. Stresli bir günün ardından, evine gidip son ses Franz Ferdinand açar ve o güne dair her şeyi, bangır bangır çalan müziğin yardımıyla bastırmaya çalışır. Dolly Parton, Neil Young ve Ryan Adams vazgeçilmezleri arasındadır. Eski sevgilisi Rakel'in oğlu Oleg'i, metal müziğin önemli isimlerinden Slipknot'ın konserine götürmekten çekinmez. Oslo Spektrum'daki konserin ardından soluğu bir kebapçıda alır. Harry Hole, evde yemek yapmayı mantıksız bulur. Her gün bir yemek planlayıp alışveriş yapmak, yemeği pişirdikten sonra bir de bulaşıkları yıkamak zaman kaybıdır onun için. O nedenle yemek sahnelerinin çoğu ev dışı mekânlarda geçer. Büyük mutfaklarda insanlar için yemek pişiren, işinin ehli aşçılara para vermek çok daha mantıklıdır. Bourbon & Beef, favori kahvaltı mekânıdır örneğin. Oraya her gittiğinde mutlaka egss benedict, çörek ve domuz pastırması yer, yanında da flatwhite içer. Cortado, espresso ve özellikle Americano'ya bayılır. Ancak polis merkezindeki makineden çıkan Americano'yu, Norveç feribotlarındaki kahvelere benzetir. Serinin çoğunda bu kahve makinesinden şikâyet eder, hatta bir seferinde bu makinenin kahvesini sıvı asfalta benzetir. Çoğunlukla sağlıklı yemekleri tercih ettiğini söyleyebiliriz ancak nadiren de olsa kraker gibi atıştırmalıklara başvurduğuna şahit oluruz.

Bir dedektif olarak Harry Hole, insanların yüzlerini inceler ve acılarını, Aşil topuklarını, kâbuslarını, dürtülerini ve güdülerini okumaya çalışır. Her zaman, yaptığı işin anlamını sorgular. Suçluları mahkûm edebilmek için sürekli insanların yorucu yalanlarını dinlemek durumundadır; oysa bu insanlar, zaten kendi içlerindeki zindana hapsolmuş mahluklardır ona göre. Harry Hole, keskin çıkarım yeteneği ve alışılmışın dışında metotlarıyla Sherlock Holmes ve Nero Wolfe gibi efsanevi dedektiflere benzetilir. Çalkantılı bir özel hayatı vardır,

çok fazla arkadaşı yoktur ve namı dört dünyaya yayılmış bir alkoliktir. Harry Hole'u ilginç kılan bunca detaydan sonra alkolik olduğu gerçeğini klişe olarak tanımlamak Nesbø'ya da Hole'a da haksızlık olur. Zira karakterin alkolle ilişkisi romanlara ve Hole'un karakterine katkıda bulunan önemli bir detay haline gelmiştir.

Tüm seri boyunca, Hole'un sigaraya ve özellikle alkole düşkünlüğüne şahit oluruz. Alkole duyduğu ihtiyacı sık sık dile getirmesine rağmen, bu problemini bazı durumlarda kontrol altına almayı başarır ancak yine de bu alışkanlığının etkileri onu sıklıkla üstleri ve meslektaşlarıyla karşı karşıya getirir. Polis merkezindeki çalışma arkadaşlarının çoğu Harry Hole'u inatçı, kibirli, tartışmaya meyilli, dengesiz bir alkolik olarak görür. O kadar ki bazıları çaktırmadan Hole'un elma suyu içtiği bardağı koklar.

Hole'un alkolle olan çekişmeli ilişkisinin de bir hikâyesi var aslında. Gerçek bir seri katilin izlerini takip etmiş ve FBI ile çalışmış tek Norveçli dedektif olduğu için bir TV programından teklif alır. Seri katillerle ilgili konuşmasını isterler ve o da kabul eder. Hole, bu hareketini büyük bir aptallık olarak niteler. Çünkü yayına girmeden hemen önce bir kadeh içki içmiştir. En azından Hole bir kadeh içtiğine inanır ancak program sırasında körkütük sarhoştur. Konuşma şekli her zaman olduğu gibi düzgündür. Ancak buğulu gözleri ve kör analizleri onu ele verir. O kadar ki konuğunun konuşmayı hiçbir yere bağlayamadığını gören program sunucusu yayına Avrupa çiçek aranjmanı şampiyonunu davet etmek zorunda kalır. Konu, seri katillerden ilerlerken birden çiçeklerden bahsedilmesine bozulan Hole, sivri diliyle program sunucusuna laf atınca stüdyodaki izleyiciler arasında gülüşmeler olur. Programın bitiminde sırtını sıvazlayan bir grup izleyiciyle birlikte bir mekâna gidip geceye hızlı bir giriş yapar ve bütün hafta sonu boyunca Schrøder adlı bir pubda içmeye devam eder. Pazartesi sabahı saat tam sekizde polis merkezindedir ancak koltuğuna yapışıp kalır, fincan fincan kahve içip kendine gelmeye çalışır ancak işine herhangi bir katkıda bulunamaz. Bu, alkole boyun eğdiği son gecedir ve o zamandan beri tek bir yudum bile alkol almamıştır. Ancak tahmin edileceği üzere, bu çok uzun sürmez.

Kardan Adam'da, katili yakaladıklarına kanaat getirdikten sonra, koca bir kekle kutlama yaparken, aynı TV programından bir teklif daha alınca anıları aklına gelir ve kendisini Fenris Bar'da bulur. Fenris Bar alkol hizmeti sunmuyor olsaydı, bu felaket belki önlenebilirdi diyor Nesbø romanında, "Eğer o Jim Beam şişesi barmenin arkasındaki rafta duruyor olmasaydı." Hole, barda Stevie Wonder eşliğinde çığlıklar atan kalabalığın arasına dalar ve çok geçmeden üçüncü kadehi önüne gelir. İlk kadeh, her şeyi uyuşturur, ikincisi, midesini altüst eder. Üçüncü kadehe geldiğindeyse vücudu ilk şoku atlatmış ve rahatlamaya başlamıştır. Evine döndüğünde mutfak tezgâhının altındaki dolabı açar, boş kola şişelerini bir kenara savurur, hiç açılmamış bir şişe Jim Beam'i gün yüzüne çıkarır. Hole, uzun süre alkol almadığı zamanlarda bile, evde içkisiz kalmayı göze alamaz.

Tabii, okurlar olarak Hole'un tekrar bu alışkanlığa boyun eğdiğini gördüğümüz için hayal kırıklığına uğrarız. Çünkü o barda Hole'un polis arkadaşları da vardır ve Hole daha önce de bu konuyla ilgili üstlerinden pek çok defa uyarı almıştır. Dolayısıyla bu durum mesleğinin sonlanmasına yol açabilir. Nitekim bu geceden sonra iki gün boyunca merkeze gitmeyince yine dikkatleri üzerine çeker. Üstlerine göre, onu polis teşkilatından göndermek gerekir çünkü teşkilatı en kötü temsil eden çalışandır ama aynı zamanda ellerindeki en iyi dedektiftir. Üstlerini bu ikilemden kurtaracak olan yine Hole'un kendisidir. Hole, nihayet merkeze teşrif ettiğinde, davanın henüz sona ermediğini gösteren parlak bir ipucu yakalamıştır.

TÜM SERİ BOYUNCA, HOLE'UN SİGARAYA VE ÖZELLİKLE ALKOLE DÜŞKÜNLÜĞÜNE ŞAHİT OLURUZ. ALKOLE DUYDUĞU İHTİYACI SIK SIK DİLE GETİRMESİNE RAĞMEN, BU PROBLEMİNİ BAZI DURUMLARDA KONTROL ALTINA ALMAYI BAŞARIR ANCAK YİNE DE BU ALIŞKANLIĞININ ETKİLERİ ONU SIKLIKLA ÜSTLERİ VE MESLEKTAŞLARIYLA KARŞI KARŞIYA GETİRİR. POLİS MERKEZİNDEKİ ÇALIŞMA ARKADAŞLARININ ÇOĞU HARRY HOLE'U İNATÇI, KİBİRLİ, TARTIŞMAYA MEYİLLİ, DENGESİZ BİR ALKOLİK OLARAK GÖRÜR. O KADAR Kİ BAZILARI ÇAKTIRMADAN HOLE'UN ELMA SUYU İÇTİĞİ BARDAĞI KOKLAR.

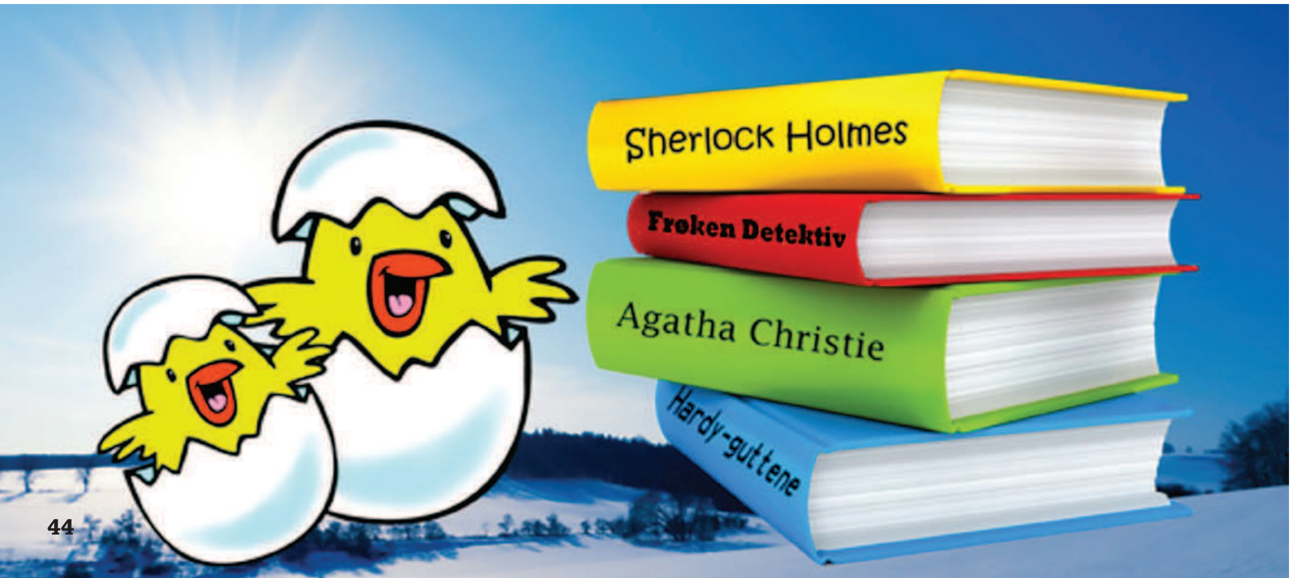
SAKİN KUZEY'İN ŞİDDETİ...

İTİRAF ETMELİYİM Kİ KUZEY POLİSİYESİYLE İSVEÇLİ HENNING MANKELL'İN TV'DE GÖRDÜĞÜM *WALLANDER* DİZİSİYLE TANIŞTIM. SEYREDERKEN İLK ONUNCU DAKİKADA VURULDUM. O ZAMANLAR ANCAK SÖZLÜK YARDIMIYLA OKUYABİLDİĞİM NORVEÇÇEMLE YAZARIN TÜM KİTAPLARINI ALIP OKUMAYA BAŞLADIM.

Son yıllarda gerilim okumayı sevenlerin diline "Kuzey polisiyesi" diye bir kavram yerleşti. Benim de en sevdiğim yazarlar oralardan çıkma açıkçası... Bunun nedenini bilemiyorum ama en azından 12 koca yıl yaşadığım Norveç'te edindiğim deneyimleri polisiye meraklılarıyla paylaşabilirim. Çünkü ilginçtir, ben de orada yazmaya başladım, hem de özel hayatında çok gülümseyen, adeta Joseph Kesselring'in ülkemizde *Ahududu* adıyla uyarlanan *Arsenic and Old Lace* oyunundaki 2 tatlı katil hanım gibi olan benim gibi birinden beklenmeyecek şekilde cinayet romanları yazmaya başladım. Evet, hiç aklımda yokken ve ikinci gençlik çağımda polisiye roman yazmaya başladım Norveç'te. Öyle aniden, durduk yerde...

Demek ki suyunda, havasında bir şey var kuzeyin diyeceğim ama bu sıradan bir tespit olacak, oysa ben bu dergide ciddi ciddi polisiye üzerine yazıyorum...

Påskekrim

ARNE DAHL

"Kuzeyli yazarlar neden polisiyede güçlü?" Bu sorudan daha güzeli şu olabilir:

"Kuzeyli okurlar neden daha çok polisiye okuyor?"

Sanırım kimse olaya bu açıdan bakmadı. Malum her şey bir arz ve talep meselesidir. Talep görmese Kuzeyli yazarlar da deli değil ki sürekli gerilim ya da polisiye roman yazsınlar. Öyle değil mi?

Kuzeyliler zaten çok kitap okuyor ama en çok polisiye okuyor. Yılın en büyük ikinci dini bayramı olan Paskalya'da en büyük eğlenceleri, dağ evlerine gidip "Kvikk Lunch" çikolatasıyla cep boyutunda yayımlanan polisiye romanları okumak. Buna "Påskekrim" yani "Paskalya Polisiyesi" diyorlar. Her yıl tarihleri ileri ve geri giden ama daha çok mart ve nisan ayları içinde olan, bizde "yeşil bahara" denk gelen, onlarda "beyaz bahara" uygun olan dönemde gündüz kayak yapıp akşamüstü kitaplarını okuyorlar. İşte tam o dönemde polisiye kitap satışları patlama yapıyor...

Kuzey ülkeleri denince akla, İsveç, Norveç ve Danimarka geliyor, tıpkı çocukluğumuzun o meşhur tekerlemesi... Hani Belçika, Felemenk, Hollanda diye devam edeni. Finlandiya da var aslında hemen o üç ülkeye yapışık ama sanki o ülkenin polisiye yazarları fazla değil. Üç yıl önce aramızdan ayrılan James Thomson, Finlandiya'nın Lahti şehrinde ölmüş ve hemen tüm kitaplarında Helsinki var ama ABD'li. Yaşamının son 10 yılını orada geçirmiş. Bir de Leena Lehtolainen var. 2012'de Tanpınar Edebiyat Festivali nedeniyle ülkemize de gelmiş başarılı bir Fin yazar...

KUZEY'İN MUHTEŞEM POLİSİYE GÖRSELİ...

İtiraf etmeliyim ki Kuzey polisiyesiyle İsveçli Henning Mankell'in TV'de gördüğüm *Wallander* dizisiyle tanıştım. Seyrederken ilk onuncu dakikada vuruldum. O zamanlar ancak sözlük yardımıyla okuyabildiğim Norveççemle yazarın tüm kitaplarını alıp okumaya başladım. Bence dünya polisiyesine çok güzel kitaplar armağan etmiş olan Mankell, maalesef 2015'te 67 yaşında kanserden öldü. Polisiyenin yanı sıra çocuk kitapları da yazan İsveçli yazarın en önemli karakteri Wallander'di. Diyabetli, kızıyla sorunlar yaşayan, sıradan bir halk adamı olan polis dedektif kahramanını çok sevmiştik...

İsveç Televizyonu, polisiye yazarlarının çoğunun kitaplarını sinemaya ve dizi filmlere uyarladı. Bunlardan ülkemizde en bilineni şüphesiz Arne Dahl'dır. Son zamanlarda *Yedi Eksi Bir* kitabıyla okurun ilgisini çeken Dahl'ın *A Takımı* TV dizisi İsveç dışında BBC dahil birçok ülkede yayınlandı. Ülkemizde de gösterilmesini umut etmeliyiz.

Liza Marklund

Bir başka İsveçli yazar Liza Marklund, nedense bizim ülkemizde pek rağbet görmemiş; oysa ülkesinde ve dünyada hem kitapları hem de sinema ve TV'ye uyarlanan romanları oldukça popülerdir. Marklund'un bizde 2003'te *Bombacı*, 2004'te *Stüdyo 69* romanları yayımlanmış, kitaplar tükenince de yeniden basılmamış. Bu bana çok ilginç geldi. Çünkü kadın, sıkı bir polisiye yazarı. İsveçli kadın polisiye yazarlardan bahsederken Camilla Läckberg polisiye okurlarımız tarafından çok sevilmiş ya da şöyle diyelim, "Türk kadın polisiye okuru Läckberg'i sevmiş." Yazarın kitapları "Fjallbacka" başlığında toplandı, TV dizisi oldu. Başrolde oynayan Claudia Galli'nin Camille'ye çok benzediğini de söylemeliyim.

İsveçli yazarlardan ve ekrana ya da sinemaya uyarlanan eserlerinden bahsediyorsak, 50 yaşında kaybettiğimiz Stieg Larsson'un dünyayı kasıp kavuran, hem İsveç'te hem de Amerika'da filme çekilen "Milenyum" serisini ya da bir başka deyişle *Ejderha Dövmeli Kız* kitaplarını anmadan geçemeyiz. Amerikalılar üç kitabı tek filme Hollywood tarzında sıkıştırmış. Son James Bond Daniel Craig başrolü oynamış. İsveçlilerin 3 ayrı filmde uyarladıkları, bu yıl haziran ayında kaybettiğimiz Michael Nyqvist'in oynadığı seri çok daha başarılıydı.

Kuzeyli polisiye yazarlarının romanlarından uyarlanan filmlerin ya da TV dizilerinin en büyük ortak özelliği, sakin olması; kar altındaki muhteşem manzara sizi içine alıyor, tatlı tatlı manzaraya dalmışken aniden bir ceset önünüze düştüğünde sinemada koltuğunuza yapışıyor ya da yanınızdakine sarılıyorsunuz.

Benim için sonrası çorap söküğü gibi geldi. Daha önce Amerikan polisiyesi okuyan ben, kutup bölgesine yakın bu ülkelerin yazarlarıyla bir bir tanışmaya başladım...

Jo Nesbø en sevdiklerim arasına girdi. Doğan Kitap dünyada birçok dile çevrilen bu değerli yazarı nedense İngilizceden çevirtmekte ısrarlı. Oysa ülkemizde Norveççe çevirmenlerimiz var. Bu Norveçli yazarın diğer özellikleriyse futbolcu ve müzisyen olması. Okurlarımız onu Harry Hole serisiyle tanıdı. En son çıkan *Hayalet* kitabıysa sürpriz bir sonla bitiyor. Bitiyor mu diye de sormadan edemedim... Hemen bu noktada sinemaya uyarlanan *Snømannen* (Kardan Adam) filmi vizyona girer girmez ilk seyredenlerden oldum, mutlaka izlemenizi tavsiye ederim. Güzel bir yapıt olmuş ve yetenekli oyuncu Michael Fassbender, Harry Hole'a çok iyi can vermiş. Norveç'in o güzelim mekânları, karı, sakin yaşamı ve kitabın kurgusu seyircilere doğru aktarılmış. Hazır Jo Nesbø'dan bahsediyorken son kitabı *Tørst* (Susamış) Norveç'te ve dünyada "Bestseller" olmuş durumda. Bakalım bizde ne zaman yayımlanacak?

Stieg Larsson

Buraya kadar daha çok bilinen Kuzeyli yazarlardan bahsettik. Sıra, dilimize hiç çevrilmeyenlere ya da bir kez Türkçeye çevrilenlere geldi...

Henüz Türkçe yayımlanmayan ama çok yakında çevrilmesini umduğum Hans Olav Lahlum, çok iyi bir satranç ustası. Birçok kitabının yanı sıra *İnsan Sinekleri* adlı romanının Türkçede yayımlanmasını çok istiyorum; böylece okurlarımız çok iyi bir Norveçli yazarla tanışacak. Lahlum aslında biyografi yazarı olarak tanınmış Norveçli okur tarafından. İlk polisiye kitabı *Menneskefluene* (İnsan Sinekleri) 2010'da yayımlandı ve dedektif çift, K2 ve Patricia'nın maceralarını diğer kitaplar takip etti. Norveç'in en büyük yayınevi olan Cappelen Damm'ın düzenlediği "Polisiye Festivali"nin odak yazarlarından biri oldu. Hans Olav Lahlum ile ilgili vereceğim en ilginç bilgilerden biri de Norveç'te doğup büyüyen ve NRK televizyonunda sunucu olan Selda Ekiz'le birlikte yaptıkları "Soru Kitapçıkları". Şimdiye kadar üç tane yayımlandı.

Türkiye'de iki yıl önce *Silinmeyen* adıyla yayımlanan romanıyla Tanpınar Edebiyat Günleri'nde ağırladığımız Emelie Schepp, bence okurlarımız tarafından keşfedilmeli. Kendisini festivalde ağırlayanlardan biri olduğum için hakkında titiz araştırma yapmış, kitabını da didik didik etmiştim. Ben hızla "çok satanlar" listesinin başına çıkacağını düşünürken çok fazla tanınmadan raflardan kalktı. Oysa 2016'da İsveç'te "Yılın Polisiye Yazarı" seçildi. Küçük bir kasabada doğan ve reklamcı olan Schepp, ilk kitabı *Silinmeyen*'i kendi bastırtmış ve evinin bodrumuna koyup tek tek kendi satmış olsa da şu sıralar tüm dünyada sevilen ve ünlü bir polisiye yazar. "Jana Barzelius" Emelie'nin kadın kahramanı. Hikâyesi daha birinci kitapta başlıyor. İkinci kitap İsveç'te ve birçok dilde yayımlandı; üçüncü kitapsa 2018'de yayımlanacak. Ben kitapların Norveççe çevirisini alıp okudum. Umarım Türk okur da yakında kavuşur.

Tom Egeland

Kadın kahramanı Jana Barzelius kitapları şöyle:
Marked for Life (Silinmeyen) - 2016
Marked for Revenge - 2017
Slowly we Die - 2018

Ülkemizde düzenlenen Kara Hafta etkinliği gibi Norveç'in de her yıl düzenlediği "Polisiye Festivali" var. 3 gün süren festivale uluslararası yazarlar katılıyor. Bu yıl, 8-10 Mart tarihleri arasında yapılacak. Festivale katılan 50 yazardan bu yıl ülkemizde de yayımlanmış Unni Lindell'den bahsetmek istiyorum. *Tuzak* adlı kitabı Türk polisiye okuru tarafından sevilen Lindell oldukça verimli bir yazar. İlk kitabı *Slangebæreren* (Yılan Taşıyıcı) 1996'da yayımlanmış.

Oslo'da bir seri katil hapisten kaçar. Oslo'daki cinayet masasının şefi 43 yaşındaki, yeni boşanmış ve bakımlı Cato Isaksen ve meslektaşları, zamanla bir yarışa girecektir. Çünkü katilin tekrar öldüreceğini biliyorlar. Ürkütücü bir şekilde, Cato Isaac'ın gizliliği bilinmeyen bir katilin zihniyetinin zayıflıklarına giriyor. Sonunda katilin kim olduğunu anladığında, neredeyse geç kalıyor.

İlk andan itibaren *Yılan Taşıyıcı*, okuru, deliliğin mantığının kaçınılmaz bir zirveye karşı harekete geçirdiği titreyen bir psikolojik drama sokuyor. *The Snake Bearer* (1996), Unni Lindell'in ilk suç romanı ve kadın dedektifi Cato Isaksen'in bulunduğu ilk kitabı.

Unni Lindell'in ve karakteri Cato Isaksen'in ülkemizde özellikle kadın okurlar tarafından sevileceğine eminim. Lindell'in daha birçok romanı var ama ben burada ikinci Isaksen romanı olan *Drømmefangeren* (Düşkapanı)'ndan bahsedip diğer kitaplarını başka bir sayıya bırakmayı planlıyorum.

Pencerede bakan izleyici kimdi ve apartmandaki genç kadınları görsel olarak nasıl düşünüyordu? On dokuz yaşındaki Therese Geber'in öldürülmesiyle ilgisi var mıydı?

Ayrıca bu kez Cato Isaksen hayatını bilinmeyen bir katilin hayatı tehdit eden ruhuyla bir araya getiriyor. Rüya avcısı, buz gibi bir katille çarpıcı bir yarışta her tarafın sonuna kadar psikolojik alt tonların eylemi ilerlettiği dayanılmaz derecede heyecan verici bir suç romanıdır.

Unni Lindell, Cato Isaksen ile ilgili dizinin ikinci kitabı olan *Dream Catcher* için 1999 Riverton Ödülü'ne layık görüldü.

"Polisiye Festivali"ne katılacak yazarlardan biri de Tom Egeland. Çok severek okuduğum bu yazarın sadece bir kitabı dilimizde *Yasak Tevrat* adıyla 2012'de yayımlandı. Orijinal adı *Paktens Voktere*. İngilizceye ve diğer dillere de çevrilen Tom Egeland, daha çok mistik ve tarihi polisiye kitapları yazan bir yazar. 1959 doğumlu Egeland'ın ailesinin Norveç'te pek de olağan sayılmayacak bir işi varmış, tütün tüccarlığı yapıyorlarmış. Tom Egeland, 15 yaşına kadar tam bir Hıristiyan olarak büyümüş olsa da konfirmasyon (İskandinavya Hristiyanları 15 yaşına gelince dinlerini kendi özgür iradeleriyle seçer ve bir yıl süren eğitimin sonunda mayıs ayında yapılan bir törenle Hıristiyan olurlar. Buna konfirmasyon denir) zamanı geldiğinde aktif olarak Genç Hıristiyanlık Birliği'nde çalışmış; eğitimine Oslo Katedral Okulu'nda devam etmiş. Daha sonra gittiği ABD'de ailesi Mormon Kilisesi'ne bağlıymış. Norveç'e döndükten sonra gazeteci olarak hayatına devam etmiş. Norveç'in önemli ulusal gazetelerinden *Aftenposten*'da işe başlamış. 2006'dan sonra tam zamanlı yazar olarak yaşamını sürdürmüş. Sürekli yazdığı roman kahramanının adı Bjørn Beltø. Mısır'ı ve gizemini çok sık kullandığı kitaplarının sonuncusu *Lasaruseffekten* (Lazarus Etkisi) 2017'de yayımlandı.

Tom Egeland'ın diğer kitapları da umarım yakında Türkiye'de raflarda yerini alır.

Kuzey polisiyesi yazarken çok önemli bir noktaya daha değinmek istiyorum. Bir çevirmen olarak bu kitapların mutlaka Norveççe çevirmenler tarafından Türk okura sunulması lazım. Evet, İngilizceye göre biraz daha masraflı olabilir ama kendi dilinden çevrilmeyince biraz eksik kalıyor.

Nordik yazarlar bitecek, tükenecek gibi değil. Onlar yazsın, biz de okuyalım.

Unni Lindell

BORGEN

DANİMARKA'DA POLİTİKA BAŞKADIR

2013'TEN BERİ POLİTİK DRAMA DENİNCE AKLA ŞATAFATLI NETFLIX YAPIMI *HOUSE OF CARDS* GELİYOR. III. RICHARD VE MACBETH RUHUNDAN ESİNLENEN KARAKTERLERİ, ENTRİKALARI VE AMERİKAN GÖSTERİŞÇİLİĞİYLE BÜTÜNLEŞEN BU YAPIM, DÜNYANIN DÖRT BİR YANINDAKİ İZLEYİCİLERE POLİTİK DİZİLERİN, KÖTÜLÜK VE ÇIKAR İÇEREN AYAK OYUNLARIYLA İLERLEYECEĞİ FİKRİNİ YERLEŞTİRMİŞTİ. ANCAK DOĞRUYU ELDE ETMEK İÇİN TAKTİK VE İLKE ARASINDA DENGE KURMAYA ÇALIŞAN BİR BAŞBAKANIN HİKÂYESİ ONDAN ÇOK DAHA ÖNCE GÖRÜCÜYE ÇIKMIŞTI.
2010-2013 YILLARI ARASINDA YAYINLANAN *BORGEN*'İ GÖZLERİN ÇOĞU GÖRMEDİ. BUNDA DANİMARKA YAPIMI OLMASININ ETKİSİ BÜYÜK. YÜKSELEN İSKANDİNAV DİZİ SEKTÖRÜNDEN HÂLÂ BİRÇOK KİŞİ HABERDAR DEĞİL. YARATICISI DANİMARKALI SENARİST ADAM PRICE OLAN *BORGEN* 2012'DE BAFTA'DAN "EN İYİ ULUSLARARASI YAPIM" ÖDÜLÜNÜ ALMIŞ. BAŞROL OYUNCUSU SİDSE BABETT KNUDSEN İSE YİNE 2012'DE "EN İYİ KADIN OYUNCU" DALINDA EMMY'YE ADAY OLMUŞ.

Türkiye'de "siyaset" ve "politika" eşanlamlı iki sözcükmüş gibi kullanılır. Birbirini ikame eden kavramlar olduğu düşünülür ancak kelimelerin hangi ihtiyaçtan ortaya çıktığı irdelendiğinde aradaki fark ortaya çıkar. Hem kökenleri hem de karşıladıkları eylemler bambaşkadır. Önceki dönemin milletvekili, şimdinin siyasi tutuklusu Aysel Tuğluk'un 2013 yılında, *Radikal 2*'ye yazdığı "Siyaset mi? Politika mı?" adlı yazıdan referansla konuya açıklık getirelim.

"Yunancadan Türkçeye giren 'politika' teriminin kökü 'polis'tir. Hani ortasında agorası, çevresinde evleri o İonya şehri... Politika terimi, 'politeia' ile anlam bağına sahiptir. 'Politeia', polisin -yani şehrin- işlerinin yapılmasıdır. Karşıladığı pratikleri şöyle özetleyebiliriz: Şehrin yurttaşlar, agorada toplanıp açık tartışma ve oylama yöntemleriyle şehrin işlerini halletmeye, çeşitli görevlileri seçmeye, bazı görevlileri geri çağırmaya çalışırlar. Sıkı diyalog ve yüksek belagatin sanatkarane performansını da unutmamak gerekiyor."

Kelimelerin tarihini takip etmek, insanlığın hikâyesini parça parça keşfetmek gibi. Bakalım "siyaset" kelimesinin arka planı bize insanlıkla ilgili neler söylüyor?

"Siyaset ise bambaşka bir öykü. Arapça 'sys' kökünden türeyen bu terim, anlamsal değerini seyislikten yüklenir. Atların bakımını yapan, onları tımar eden ve uslu uslu binicisini dinleyen hayvanlar yetiştiren kişidir seyis. Ve siyaset, 'reayayı' -ki hayvan sürüsü demektir- yönetme, cezalandırma, nizama çekme faaliyetinin adıdır. Bu yanıyla siyaset egemenin yani monarkın, kralın, padişahın sürüsüne çobanlık yapmasıyla özdeştir."

Bu iki tanımı yan yana koyunca kafanızda bir sürü soru işareti belirdi değil mi? Türkiye'nin yönetim şekli cumhuriyet evet ama içi neyle dolu? Siyasetle mi, politi-

kayla mı? Ülkenin temsili "polis"i olan Ankara'da, 81 ilin temsili "agora"sı olan mecliste, 75 milyonu temsilen bulunan "görevli"lerin ürettiği şey, siyaset midir, politika mı?

Güncel gerçeklikleri bir yana bırakırsak, vatandaş olarak meclis denen yapının bizim için anlamı nedir? Hayatımıza dair sistematik sorunlara, konuşularak ve oylanarak çözüm üretilen yer mi? Yoksa bir grup güçlü ve ayrıcalıklı insanın, güç odağı olarak bir araya gelip ülkede yaşayanları kontrol altında tutmak için kader kurguları yaptığı yer mi?

Peki, dizi dünyasında siyaset-politika ayrımını tartışabilecek ve kafamızda canlandırabilecek bir yapım var mı? Tabii ki var! Hem de beklenmedik bir ülkede, beklenmedik bir atmosferde… Sürpriz bir şekilde Danimarka'nın ilk kadın başbakanı seçilen Birgitte Nyborg'un önderliğindeki koalisyon hükümetinin icraatları, sizi temin ederiz ki nefes kesici! Parlamento koridorlarından haber kanallarının reji odalarına, meclis kürsüsünden başbakanın yatak odasına kadar ülke yönetmenin hangi kademelerde nasıl yaşandığını izlemenin muazzam keyfi için arkanıza yaslanın!

***

"Hesselboe her şeyin olduğu gibi kalması için çalışıyor ama Danimarkalılar yeniliğe aç. Nasıl bir yenilik olduğunu bilmeseler de…"

Yaklaşan seçimlere ve sağ liberal başbakan Hesselboe'ya, Danimarka'nın en çok izlenen haber kanalı TV1'in gedikli parlemento muhabiri Hanne Holm'un getirdiği yorum, her şeyin başlangıç noktası aslında. Anayasal monarşiyle yönetilen Danimarka'da, geleneksel konsensüs mantığıyla büyük küçük bütün partiler saflarına çekilmiş, sandık gününe hazırlanıyor. Bu partilerden biri de Birgitte Nyborg'un başkanı olduğu "De Moderate" yani "Orta Yol Partisi".

Adından da anlaşılacağı gibi eksenini merkez siyasete oturtmuş, sosyal demokrat bir partiden bahsediyoruz. İşçi Partisi, Yeşiller Partisi ve Sol Birlik Partisi'yle kırmızı blokta yer alan bu parti, blokun lokomotifi görevini üstlenen İşçi Partisi'nin göçmen politikasıyla ilgili talihsiz açıklamalarından sonra ani bir manevra yapar. Kırmızı bloktan ayrılır. Ve sürüden ayrılarak yapayalnız kalır.

Bloktan ayrılma kararından sonra Birgitte Nyborg çok eleştirilir. Seçimlere birkaç gün kala koalisyondan ayrılmak siyasi intiharla eşdeğerdir. Ancak Birgitte, İşçi Partisi'nin pragmatikleşmiş ve içi boşalmış politikalarıyla aynı safta durmaktansa parti başkanlığının kaderini seçmenlerin eline teslim etmeyi tercih eder. Parlamentoda sandalye kaybederlerse istifa edeceğini de söyler.

Birgitte Nyborg'un hırslı ve yetenekli kamuoyu uzmanı Kasper Juul, adayının kaybetme ihtimalini

UZUN KORUMA KONVOYLARIYLA DOLAŞAN, BEYAZ SARAY GİBİ LÜKS BİR KONUTTA YAŞAYAN, ETRAFINDAKİLERE ÜSTTEN BAKAN, ELİNDEKİ GÜCÜ KÖTÜYE KULLANMAK İÇİN FIRSAT BEKLEYEN, ŞİRKETLERİN ÇIKARLARINI GÖZETİP ETRAFINA SERMAYE AĞI ÖREN BİR BAŞBAKAN GÖRMEYİ BEKLİYORSANIZ ZAMANINIZI ALMAYALIM. PARTİ LİDERİYKEN PARLAMENTOYA BİSİKLETİYLE GİDİP GELEN, BAŞBAKAN OLDUKTAN SONRA MÜTEVAZI EVİNDEN TAŞINMAYAN, EVE DÖNDÜĞÜNDE ÇOCUKLARININ ÖDEVİNE YARDIM EDEN, EV İŞLERİNİ VE ÇOCUKLARIN BAKIMINI ÜSTLENMİŞ AKADEMİSYEN BİR KOCAYLA SICAK İLİŞKİLERİNİ GÖRDÜĞÜMÜZ BİR YÖNETİCİ BIRGITTE NYBORG. AYNI HAVAYI SOLUDUĞU VATANDAŞLARDAN DAHA YÜKSEKTE BİR YAŞAM ARZU ETMİYOR.

gördükçe endişelenmeye başlar. Kaybeden tarafta olmayı hiç mi hiç istememektedir. Eline, halihazırdaki başbakan Hesselboe'ya seçim kaybettirecek bir belge geçer. Hesselboe eşinin 12.000 dolarlık çanta ve manto alışverişini başbakanlık hesabından ödemiş görünmektedir. Bu alışverişin faturasını ele geçiren Kasper, koşa koşa Birgitte'e gider. "Ya elimde seçilmeni sağlayacak bir bilgi varsa?"

Gerçekten bir başbakanın kişisel harcamalarını devlete fatura etmesi, Danimarka parlamentosu ve halkı için çok büyük bir skandaldır. Ortaya çıktığı takdirde seçmenin buna tepkisiz kalması düşünülemez. Aynı zamanda bunu ortaya çıkaran da ödüllendirilecektir. En azında Kasper'ın hesapları böyledir.

Ancak Birgitte, Kasper'ı ve seyirciyi şaşırtarak bu bilgiyi kullanmayı reddeder. Belli ki alışveriş meselesi, başbaşkanın sorunlu evliliğiyle ilgili bir durumdur. Ayrıca seçimi böylesi ucuz bir yolla değil, gerçekten seçmenlerin tercihiyle kazanmak ister. Kasper'ı da uyarır. Bu belgeden başka kimseye bahsetmemelidir. Kasper'ın ise rahat durmaya hiç niyeti yoktur.

İşçi Partisi'nin seçim öncesi davetinde iki pragmatist adam yan yana gelir. Kasper Juul ve açıklamalarıyla Birgitte'in kırmızı bloktan ayrılmasına neden olan İşçi Partisi lideri Michael Laugesen pazarlık ederler. Kasper, Birgitte'in reddettiği faturayı Michael'e verecek, Michael de seçimi kazandığı takdirde Kasper'ı işe alacaktır.

TV1'in geleneksel seçim münazarası için heyecan doruktadır. Bütün parti liderleri sandıklara gidilmeden bir gece önce bu münazara programına çıkıp sunucunun ters köşe soruları karşısında ter dökerek seçmenlere son sözlerini söyler. Sıra nihayet Birgitte'e geldiğinde, hafızalara kazınacak bir konuşma yapar.

"Bence hatalarımızın sorumluluğunu üstlenmeli ve bilmediğimiz bir şey varsa kabullenmeliyiz. Siyasetçi oldum; çünkü bir zamanlar dünyanın nasıl yönetilmesi gerektiğine dair güçlü inançlarım vardı. Hâlâ var. Danimarka'yı ayakta tutan şeyi yitirmeye başladık. Özgürlük Partisi'nin aksine ben, etnik çeşitliliği olan bir toplumda yaşadığıma inanıyorum. Bu yüzden buna bir çözüm aramak abes. Hepimizin eşit olup eşit sorumluluk taşıdığı da bir mit bence. 7 yıldır zenginle fakir arasındaki uçurumun büyüdüğünü gördük. Başbakan, 'Ama herkes kendi kaderini belirler,' diyecektir. Ama sosyal adaletsizliğin ilacının serbest piyasa olduğuna inanmak, otomobillerin iklim krizini çözeceğine inanmaya benzer. Bu yeterli değil. Birlikte yeni bir Danimarka yaratacaksak yeni bir iletişim ve siyaset yöntemi icat etmeliyiz. Sosyalizm, liberalizm ve dayanışma gibi sözcükler dünün dünyasını tanımlıyor, yarının değil. Modern dünyanın birçok yüzü vardır. Demokrasimiz de öyle olmalı... Yarın Orta Yol'a verilen her oy, yeni Danimarka'ya verilmiş demektir. Teşekkür ederim."

Kasper'ın hazırladığı metne bağlı kalmayarak herkesi şaşırtan Birgitte, yaptığı bu cesur ve samimi konuşmayla büyük beğeni toplar. Bu, sürpriz bir hamle olmuştur. Birgitte'ten sonra sıra İşçi Partisi lideri Michael Laugesen'e gelir. Onunsa elinde konuşma metni değil, başbakanın 12.000 dolarlık faturası vardır. Canlı yayında başbakanı yolsuzlukla suçlar. İstifa etmesini ister. Ortalık karışır. Birgitte bu işin arkasında Kasper'ın olduğunu anlar. Yayın biter bitmez onun işine son verir.

Bir gece önce yaşanan skandaldan sonra seçimin sonuçları daha büyük bir heyecanla beklenmektedir. Çünkü bütün dengeler değişmiştir. Seçmen, çirkin bir yöntem kullandığı için İşçi Partisi başkanını, devlet bütçesini kötüye kullandığı için de başbakanı cezalandırmıştır. Seçimin kazananıysa bellidir. Politik ilkelerinden ve samimiyetinden ödün vermeyerek en büyük riski alan Birgitte Nyborg ve Orta Yol Partisi, meclisteki sandalye sayısını ikiye katlayarak yeni koalisyon hükümetini kurmaya hak kazanır. Birgitte Nyborg, ülke tarihinin ilk kadın başbakanı olacaktır. Danimarka aradığı yeniliği bulmuştur.

***

2013'ten beri politik drama denince akla şatafatlı Netflix yapımı *House Of Cards* geliyor. III. Richard ve Macbeth ruhundan esinlenen karakterleri, entrikaları ve Amerikan gösterişçiliğiyle bütünleşen bu yapım, dünyanın dört bir yanındaki izleyicilere politik dizilerin, kötülük ve çıkar içeren ayak oyunlarıyla ilerleyeceği fikrini yerleştirmişti. Ancak doğruyu elde etmek için taktik ve ilke arasında denge kurmaya çalışan bir başbakanın hikâyesi ondan çok daha önce görücüye çıkmıştı.

2010-2013 yılları arasında yayınlanan *Borgen*'i gözlerin çoğu görmedi. Bunda Danimarka yapımı olmasının etkisi büyük. Yükselen İskandinav dizi sektöründen hâlâ birçok kişi haberdar değil. Yaratıcısı Danimarkalı senarist Adam Price olan *Borgen,* 2012'de BAFTA'dan "En İyi Uluslararası Yapım" ödülünü almış. Başrol oyuncusu Sidse Babett Knudsen ise yine 2012'de "En İyi Kadın Oyuncu" dalında Emmy'ye aday olmuş.

Uzun koruma konvoylarıyla dolaşan, Beyaz Saray gibi lüks bir konutta yaşayan, etrafındakilere üstten bakan, elindeki gücü kötüye kullanmak için fırsat bekleyen, şirketlerin çıkarlarını gözetip etrafına sermaye ağı ören bir başbakan görmeyi bekliyorsanız zamanınızı almayalım. Parti liderken parlamentoya bisikletiyle gidip gelen, başbakan olduktan sonra mütevazı evinden taşınmayan, eve döndüğünde çocuklarının ödevine yardım eden, ev işlerini ve çocukların bakımını üstlenmiş akademisyen bir kocayla sıcak ilişkilerini gördüğümüz bir yönetici Birgitte Nyborg. Aynı havayı soluduğu vatandaşlardan daha yüksekte bir yaşam arzu etmiyor.

Tam da bu noktada *Borgen*'in siyasetten değil politikadan bahsettiğini anlıyoruz. Politikanın sadece agorada ya da parlamentoda icra edilmeyeceğinin bilincinde bir başbakanın hikâyesi bu. Çünkü hayatın kendisi politiktir. Birgitte Nyborg da hayatını, başbakan olduktan sonra bile kendi politikasına göre yaşar.

En ufak hatasının hesabını basın önünde veren bir kabineye, yeşil enerjiyi iktisat politikasının önceliğine almış bir hükümete, gazetecilik ilkeleriyle ilgili tartışmaların sürekli yapıldığı bir haber merkezine, günü kurtaran pragmatik "siyasi" hamlelerle değil, Danimarka'nın geleceğini etkileyecek ilkeli ve "politik" adımlarla ilerleyen bir başbakana hazır olun. Birgitte Nyborg'un heyecan verici parlamento macerası herkese çok şey öğretecek.

UFUK KAAN ALTIN

HESAPLI KURGULARDAN SIKILANLARA KUZEY POLİSİYELERİ: BRON/BROEN, TRAPPED, OKKUPERT VE FORBRYDELSEN ÜZERİNE...

KUZEY POLİSİYELERİ, SON YILLARDAKİ ÖNLENEMEZ YÜKSELİŞİNİ SÜRDÜRMEKTE. SADECE EDEBİYATTA DEĞİL TABİİ; DİZİ VE FİLM UYARLAMALARIYLA ORTAYA KONAN PEK ÇOK ÖZGÜN İŞ DE TELEVİZYON VE BEYAZPERDEDE SES GETİRİYOR. KARANLIK ATMOSFERİN, KARIN, BUZUN VE TABİİ Kİ CİNAYETLERİN EKSİK OLMADIĞI BU ÇOĞUNLUKLA ÜRKÜTÜCÜ COĞRAFYA, KENDİNE ÇEKİYOR BENİ. DAHA DA ÖNEMLİSİ; AMERİKAN DİZİLERİNİN GÜVENLİ VE HESAPLI KURGULARINDAN FARKLI BİR RİTİMDE, ÇOK DAHA FARKLI BİR ANLAYIŞLA ÇEKİLEN, POLİTİK OLARAK DOĞRU VE DÜRÜST, İYİ SENARYOLARA, İYİ BİR EKİBE VE OYUNCULARA SAHİP DİZİLERE HEYECAN DUYUYORUM. BUNUN İÇİN İSKANDİNAV POLİSİYELERİNİ SEVİYORUM. ÜZERİNE BİRKAÇ KELAM EDECEĞİM DİZİLER DE BANA GÖRE EN İYİ ÖRNEKLER. DENEYİN, SEVECEKSİNİZ...

Başarıları tesadüf değil asla. İnsanların artık birbirine benzeyen Amerikan dizilerinden sıkıldıkları da düşünülürse, yeniden çevrimlerin, spin-off'ların peşi sıra geldiği bir ortamda Kuzey'den gelen polisiyelerin tutmasına şaşırmamak lazım. Son dönemde izlediğim birkaç iyi diziyi (*Mindhunter*, *Narcos* gibi) ayrı tutuyorum tabii ama şablona uydurulan Amerikan yapımlarının hesaplı ortamdan, güvenlikli sulardan kopmayacağı açık. Maceraya gerek yok, hâlâ iş yapıyorlar öyle ya da böyle. Ee, o zaman ne yapmalı? Elimizde ne kalıyor? Düzgün, farklı ve özgün işler, İngiltere'den çıkmaya devam ediyor neyse ki. Son yıllarda Kuzey polisiyeleri de İngiliz dizileriyle yarışıyor. Bazıları atmosfer kurma, ince işçilik, kusursuz senaryolarla, abartıdan uzak ama etkileyici oyunculuklar ve yönetimlerle bir adım önde hatta. Birkaç örnek üzerinden gidelim:

BRON/BROEN

Kendimi iyi bir dizi izleyicisi olarak tanımlayabilirim ama kesinlikle bir kâşif değilim. Pek çok güzel dizi, ya finalini yaptıktan veya 3-5 sezon yayınlandıktan sonra radarıma giriyor. Daha da kötüsü; bazılarının varlığından, uyarlamalarını izledikten sonra haberdar oluyorum. *Bron/Broen*'de olan bu. Önce Amerikan uyarlaması *Bridge*'i

izledim, sonra İsveç/Danimarka ortak yapımı *Bron/Broen*'e geçtim. Ayıp ama gerçek... Gerçi *Bridge*'deki Diane Kruger da iyi rol kesiyor ama bir Sofia Helin değil tabii. Saga Norén'in (Helin) "Saga Norén, länskrim Malmö/Malmö Emniyeti'nden Saga Norén," deyişi bile yeter ama sizin için devam ediyorum...

Dizinin yaratıcısı Hans Rosenfeldt, "Bu bir İskandinav polisiyesi. Yeşilden nefret ediyoruz. Hava karanlık, gri, soğuk ve kapalı olmalı. Kar da olursa iyi olur. Hava açınca iç çekimlere geçiyoruz," diyor mesela *Independent* gazetesine verdiği röportajda. Gri, hem gerçek anlamda hem de mecazen dizinin ana rengi... Aynı röportajda Sofia Helin de var. Felsefe eğitimi alan İsveçli aktris, sıklıkla özgüven sorunu yaşadığını anlatıyor: "Kaybolmuş gibi hissettiğim çok oldu. İşe yaramaz görüyorum kendimi bazen. Çok iyi, yararlı işler başarmış bir ülkeden geliyorum. Kendimi, 'Ben bir öykü anlatıcısıyım,' diye telkin ettim. Yaptığım bu. İnsanlar, gıda gibi hikâyelere de ihtiyaç duyar. İyi ya da kötüyü birbirinden ayıramazsınız. Bir öykü anlatırken beni en çok etkileyen kısım bu. Şeytan sizin içinizde."

Dizide canlandırdığı Saga Norén'e bazı yönleriyle benzediğini söyleyebiliriz aslında. Tabii ki onda Asperger Sendromu (en önemli belirtileri aşırı içe kapanıklık, iletişim sorunu ve beceri zayıflığı olan otizm benzeri genetik bir rahatsızlık) yok.

HİÇBİR BOŞLUĞA YER YOK

3. sezonu 2015'te tamamlanan *Bron/Broen*'de öykü, İsveç'in Malmö kentiyle Danimarka'nın başkenti Kopenhag'ı birbirine bağlayan Øresund Köprüsü'nün üzerindeki bir cesetle açılıyordu. Ceset, tam iki ülkenin sınırında olduğu için de iki ülkenin polisinden iki dedektif (Biri Saga Norén, diğeri Danimarkalı aktör Kim Bodnia'nın canlandırdığı Martin Rohde) olaya dahil oluyordu. Bir yanda davranışları kestirilemez (aslında kestirebilir de diyebiliriz) *Aspergerli* Saga, diğerinde hırçın, sert, zaafları olan Martin'in tuhaf uyumu, ilk iki sezon çok iyi gitti. Tabii bir sürü yan hikâyenin de finalde çok iyi bağlanmasının da etkisi var bu başarıda. Son derece ayrıntılı karakter tahlilleri, iniş çıkışlar, farklı ilişkiler izledik.

Umutlar tükenmişken bir anda çözülen vakalar, mucizeler, dedektiflerin olağanüstü başarıları yerine kanıtlara ve iz sürmeye odaklı bir olay kurgusu sunuyor izleyicisine *Bron/Broen*. Hiçbir boşluk kalmıyor hikâyenin sonunda. Pek çok dizinin yaptığı gibi izleyiciyi kandırmaya yönelik uzatma çabaları görmüyor, bir bitmemişlik, olmamışlık hissi yaşamıyorsunuz.

Oyuncu seçimi mükemmel; hikâye, anlatmaya çalıştığım üzere çok iyi, senaryo sağlam, mekân kullanımı deseniz yerinde.

2015'te yayınlanan son sezonda Kim Bodnia yoktu. Saga'ya Henrik (Thure Lindhardt) eşlik etmişti. İkili, siz bu yazıyı okurken başlayan final sezonunda yine karşımızda olacak. Muhtemelen Saga'yı yumuşamış, insan ilişkileri konusunda biraz daha yol almış (bu iyi mi kötü mü kararsızım) göreceğiz. Beklentim yüksek. Ne de olsa bizi mükemmelliyetçiliğe alıştırdılar. Bunu istemeye hakkımız var...

TRAPPED

2013'te ziyaret ettiğim İzlanda, hayatımda gördüğüm en ilginç ülkeydi. Halen de onu geçen yok...

Soğuğu tabii ki çekmiyor beni. Coğrafyası ve konumuysa sürprizli. Bu coğrafyada kapana sıkışıp kalanların öyküsüne odaklanan *Trapped*, karanlık ve klostrofobik yoğun atmosferi, çok katmanlı öyküsü, karakterlerin iç dünyasını

yansıtmadaki başarılı senaryosu ve tabii ki çekim kalitesi ve basit ama etkileyici oyunculuklarıyla (özellikle ana karakter Andri'ye can veren heybetli Ólafur Darri Ólafsson'a dikkat) bana göre çoktan klasikler arasındaki yerini aldı bile.

İzlanda'nın doğu kırsalında küçük bir balıkçı kasabasındayız. Öykü, iki genç âşık Hjörtur ile Dagny'nin terk edilmiş bir fabrikadaki sahnesiyle açılıyor. Bir yangın çıkar ve Dagny, sevgilisinin tüm kurtarma çabalarına rağmen alevlerin arasından kurtulamaz. Hjörtur, olaydan sonra kayıplara karışır.

7 yıl sonra yine aynı kasabadayız. Danimarka'dan gelen bir feribot limana yanaşmadan önce balıkçıların ağlarına başı, ayakları ve kolları kesilmiş bir erkek cesedi takılır. Polis, cesedin feribottan atıldığı şüphesiyle yolcu ve mürettebatı alıkoyar. Başkent Reykyavík'ten gelecek polis ekibi beklenir ama sürekli yağan kar, ulaşımı imkânsız kılmıştır. Sessiz sakin kasabanın yerel polisi tek başınadır anlayacağınız.

YENİ SEZON, BU YIL

Devamını anlatmayalım sürprizi kaçırmamak için ama dizinin bizatihi sürprizin ta kendisi olduğunu da teslim edelim. *Trapped* (kabaca tuzağa, kapana sıkışmış, kısılmış şeklinde çevirebiliriz), 2016'da yayınlanan ilk sezonuyla türün meraklıları tarafından bu coğrafyanın ünlü polisiyeleri *Bron/Broen*, *Forbrydelsen* ve *Fortitude* ile kıyaslandı. Katılıyorum...

Dizinin yaratıcısı, yapımcısı ve iki bölümün yönetmeni Baltasar Kormákur, eserini İskandinav polisiyesi ile Agatha Christie dünyasının bir karışımı olarak nitelendiriyor.

Trapped'ın yeni sezonu, 2018'de ama henüz başlangıç tarihi belli değil. Merakla bekliyoruz...

OKKUPERT

Okkupert, *Bron/Broen*'den de *Trapped*'dan da çok farklı bir dizi, öncelikle bunu söyleyeyim.

Kuzey polisiyelerinin rock star'ı Jo Nesbø'nun fikir babası olduğu dizi, Rusya'nın petrol ve doğalgaz için Norveç'i işgali temelinde gelişen olayları anlatan fütüristik bir politik gerilim. *Okkupert*'in Nesbø'nun aynı zamanda senaryo ekibinde yer aldığı ilk sezonu 2015, ikincisi 2017 sonlarında yayınlandı. Norveçli direnişçilerle (gaz ve petrol üretimini durdurmak isteyen çevreci başbakan Jesper Berg -Henrik Mestad- liderlerden biri) işgalciler arasındaki mücadele giderek amansızlaştı. Koltuğumuzda gerim gerim gerildik. Bolca kan döküldü. Hele 2. sezonun finali öyle vurucuydu ki adım adım tırmanan gerilimin ardından adeta nefesim kesildi.

Önce jenerik müziğiyle çarpan Norveç yapımı dizi, hiç düşmeyen bir tempoya sahipti iki sezonda ama final başka bir şeydi...

BÖYLE Mİ OLMALIYDI?

Politikanın Norveç gibi bir ülkede bile ne denli çıkara odaklı, karanlık ve pis bir kavram olduğunu bir kez daha gösterdiği için de ayrıca başarılı buluyorum diziyi.

Birkaç isimden de özellikle bahsetmek isterim: Henrik Mestad'ı andık. Ülkesinin işgaline her

türlü yolla direnen başbakan rolünde ışık saçıyor. Ama... Sonlara doğru olmayacak işlere girince (ne olduğunu yazarak sürprizi kaçırmayayım yine, izleyin lütfen) gözümden düştüğünü söylemeliyim. Böyle olmamalıydı...

Onun yerine başbakan olan asistanı Anita Rygh rolündeki Janne Heltberg, istihbarat birimi şefi Hans Martin Djupvik'i canlandıran Eldar Skar ve Norveç'teki acımasız Rus elçisi İrina Sidorova'ya can veren Litvanyalı aktris Ingeborga Dapkūnaitė'ye dikkat edin.

Okkupert'in geleceği belirsiz ama öyle bir yerde kesildi ki devamı mutlaka gelecektir...

FORBRYDELSEN

Aslında *The Killing* listemdeydi ama orijinali dururken Amerikan uyarlamasını seyretmek ayıp olurdu haliyle. Bu kez *Bron/Broen*'de yaptığım hataya düşmedim. *Forbrydelsen*, üç muhteşem sezonuyla doğru karar aldığımı kanıtladı. Danimarka yapımı polisiyede Sarah Lund'u (Sofie Gråbøl) 2007, 2009 ve 2012'de üç farklı macerada izledik. Geç tanışıp çabuk bitirdiğime hayıflandım.

SAGA NORÉN'DEN SARAH LUND'A

Sarah Lund'u pek çok açıdan Saga Norén'e benzetebiliriz. Ruhsal bir rahatsızlığı olmamasına rağmen... İzleyince ne demek istediğimi anlayacaksınız...

Sofie Gråbøl, bu karakteri oynamayı özellikle istemiş. Dizinin yaratıcısı Søren Sveistrup'la Lund'un yaratım sürecine de katılan Danimarkalı aktrisin duygu geçişlerini izlemek, ilham verici gerçekten. Rolü bir elbise gibi üzerine giymek dedikleri bu işte.

Gråbøl'un karşısında hiç de ezilmeyen çok sağlam oyuncular var *Forbrydelsen*'de: Kızlarını vahşi bir cinayete kurban veren karıkoca Larsenler; Bjarne Henriksen ile Ann Eleonora Jørgensen, Vagn rolündeki Nicolaj Kopernikus, dedektif Jan Mayer'i canlandıran Søren Malling, Şef Brix rolündeki Morten Suurballe, Thomas Buch rolündeki Nicolas Bro ve tabii ki kendinden 1 yaş küçük kardeşi Mads Mikkelsen'le yarışacak, hatta onu geçecek kadar yetenekli Lars Mikkelsen'i (o da kardeşi kadar popüler olmaya başladı gerçi son dönemde) bir çırpıda sayabiliriz.

Gerilim dozunun hiç düşmediği dizide, politik çekişmeler de polisiye kurguyla başat kullanılıyor neredeyse.

Aynı *Bron/Broen*'de olduğu gibi vakaların kanıta, sıkı çalışmaya, inada ve dirence dayalı şekilde çözüldüğü *Forbrydelsen*'de sonda kafanızda soru işareti kalmıyor. Senaryoda şişirme de yok, herhangi bir boşluk da...

Keşke *Forbrydelsen* gibi diziler daha sık çekilse. Dünya daha güzel bir yer olurdu...

ÖLÜM! ÖLÜM!

Bir arkadaşından karısını takip etmesini isteyen bir adam, bu işi kabul eden ve kadınla tanıştığında sadece onun hakkında değil, kocasının hakkında da gizemli gerçekleri öğrenip dehşete düşen eski bir polis ve tüm hakikatin ortaya çıkışını bir korkuya, daha doğrusu fobiye ve aynı zamanda bir hastalık semptomuna bağlayan bir öykü... Bu cümleler bize sinemanın köşetaşı haline gelmiş yönetmenlerden biri olan Alfred Hitchcock'un *Vertigo* filmini hatırlatmak için yeterli olsa gerek. Hitchcock'un eserleri arasında ilk akla gelen filmlerden olan *Vertigo*'nun üzerine makaleler hatta kitaplar yazıldı, çeşitli kuramlar eşliğinde tartışıldı. Charles Barr'ın *Vertigo* adlı kitabı tamamen bu film üzerineydi. Slavoj Žižek, *Yamuk Bakmak* adlı psikanalitik popüler kültür kitabında Hitchcock filmlerine geniş bir yer ayırırken *Vertigo* filmi üzerine de tespitlerde bulundu. Modern insanın ve uygarlığın karanlık taraflarını anlatmakta usta olan Hitchcock'un filmi gereken dikkati çekti fakat *Vertigo*'nun uyarlandığı *Ölüler Arasında* (D'entre les morts) adlı roman, yazıldığı yıl olan 1954'ten beri genellikle uyarlamasının gölgesinde kaldı. 1958 tarihli filmin 60. yılına girdiğimiz bugünlerde, en az Hitchcock'un filmi kadar önem taşıyan *Ölüler Arasında*'nın Türkçe çevirisini de okuma şansına kavuştuk.

Türkçede yakın zamanlarda *Dişi Kurtlar* romanı da yayımlanan Fransız ikili Pierre Boileau ve Thomas Narcejac'ın kaleme aldığı *Ölüler Arasında*'yı okuduğumuzda yönetmenin, öykünün aslına genellikle sadık kaldığını fark ediyoruz, ama bunun istisnaları da var tabii ki. Hitchcock'un yeni bir karakter ekleyip halihazırda entrikalarla dolu olan bir öyküye bir entrika daha katmaktan çekinmediğini, birçok filmindeki gibi psikanalitik yoruma açık sahneler kullanarak romana farklı bir derinlik kazandırıp zenginleştirdiğini ve Fransa'da geçen öyküyü ABD'ye taşıyıp romanın arka planında özel bir unsur olarak yer alan II. Dünya Savaşı etkilerini kullanmadığını görebiliriz. Hitchcock, ustası olduğu alanda görsel zekâsını konuşturup kule gibi fallik bir imgeyi filmin odağına yerleştirse ve gizemli, hayaletimsi kadın kahramanın saçındaki delik ve spiral imgesiyle de "dönüş" yani "vertigo" kelimesinin kökündeki fikri bağdaştırsa da romanın da Hitchcock'un bakış açısına yakın bir şekilde karanlık ve en doğru tabirle "tekinsiz" bir duruşa sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Psikokültürel analiz dergisi *Suret*'in aralık ayında, yani *Ölüler Arasında*'yla aynı günlerde yayımlanan ve "Tekinsiz" dosyasını gündeme getiren dokuzuncu sayısında da Hitchcock'un *Vertigo*'suna yer verilmiş olmasına şaşırmamak gerek. Klinik psikolog, psikoterapist, psikanalist kimlikleriyle bir araya gelen önemli bir yazar kadrosunun *Vertigo*'nun öyküsüne, kahramanlarına, sahnelerine psikanalitik bakış açılarıyla yaklaşan söyleşisinde ağırlıklı olarak eski bir polis olan kahramanımızın çözümlemesi yapılıyor. *Vertigo*'nun masaya yatırıldığı söyleşide Hakan Kızıltan şöyle bahsediyor erkek kahramandan: "Âşık olduğu kadının diğer adamla birlikte ona oyun oynadığını fark etmesi, öfkeyi ve içindeki tekinsizi ateşliyor. Ama bir yandan da kadını aslında 'baba'dan çalıyor. Arkadaşının eşine âşık oluyor. Bir ihlalden bahsetmeli..." Burçak Erdal'sa şöyle ekliyor: "Filmin içinde hiç kimse göründüğü gibi değil, herkesin içindeki tekinsizliği görüyoruz aslında." (*Suret*, sayı 9, Aralık 2017, s. 188) Bu uzun söyleşide, M. Işıl Ertüzün'ün hatırlattığı, Ghost (hayalet)-Guest (misafir)-Host (ev sahibi) kelime-

leri arasındaki etimolojik ilişki, kimlik karmaşası/yabancılık/aşinalık ve elbette tekinsizlik merkezli bu öykünün karanlık yanını aydınlatıyor.

Ölüler Arasında'nın yazarları Pierre Boileau ve Thomas Narcejac, kadın kahramanın yani Madeleine'in "sözde" hayaletimsi öyküsü ile cinnetin eşiğine gelen eski polisin, Flavières'in öyküsünün karanlığını bazen oldukça realist bazen de oldukça gotik pasajlarla pekiştiriyor. Yalnızca mekân olarak değil, üslup olarak da bir polisiye/gizem anlatısı için Amerika'dan ziyade Avrupa'ya has bir yanı var romanın. Ölüm hem bir olgu hem de simge olarak metnin birçok kısmına sızıyor ve bunda II. Dünya Savaşı atmosferini yansıtan Avrupai yozlaşma/çöküş fikirlerinin, dönemi tanımlayan yıkılmışlık ve ümitsizlik hissiyatının çok büyük bir payı var. Bu bağlamda filmle karşılaştırıldığında, roman sadece bireysel değil, sosyal anlamda da karanlık bir altyapıya sahip. Boileau ve Narcejac'ın satırlarında tekinsizlik kahramanların kimlik/benlik krizleriyle sınırlı kalmıyor, toplumsal ve kültürel açmazlar da sızıyor realist ve gotik pasajların satır aralarından, tıpkı şu cümlede olduğu gibi: "Artık ulusal facia ile kendininki arasındaki farkı ayırt etmiyordu. Fransa, bir duvarın dibine çakılmış ve kan içindeki Madeleine'di."

Sadece film uyarlamasında değil, aynı zamanda romanda da olduğu gibi, öykü bize var olmayan bir maktulü/kadını anlattığından çok, cinayet işlemeden öldüren/ölüme tanık ya da sebep olan, suçluyu/kaçağı yakalaması gerekirken yakalamaktan aciz olan, aslında polisliğin gerektirdiklerini yerine getiremeyen bir polisi, hem bireysel hem de sosyal hayatında elindekileri kaybetmiş, inişe geçmiş bir erkeği anlatıyor. Yükselişe geçmeye yeltendiğindeyse elbette onu bekleyen bir yükseklik ya da ölüm korkusu, baş dönmesi, dengesizlik yani vertigo bekliyor. Kadının, bir hayalet hikâyesine dönüşüp dönüşmeyeceğini düşünerek takip ettiğimiz, neredeyse gotik diyebileceğimiz öyküsünü karartan tekinsiz unsurların aslında erkek kahramandan yansıdığının altını çizmemiz gerekiyor.

Hitchcock'un *Vertigo*'sunu izlemiş olsak bile romanın bize hatırlattığı en önemli ayrıntı kitabın isminde görülüyor: *Ölüler Arasında*. Bu roman bize ölüler arasında kalan, savaştan yaralanarak çıkmış bir Fransa'nın öyküsünün yanında, bir polisin ölümüne sebep olup bunun suçluluğuyla hesaplaşamayan, sevdiği kadını öldü sanıp kaybeden ama gerçekler ortaya çıktığında bir katile dönüşen, hayatının geri kalanını ölüler arasında geçiren, ruhen ve finalde de zihnen yaralanmış Flavières'in öyküsünü anlatıyor.

Vertigo bir bahane mi yoksa bir semptom mu ya da bir sebep mi yoksa bir sonuç mu? Film ve romanın anlatılarını birleştirirsek tüm cevapların geçerli olacağı noktalar çıkabilir karşımıza, ama esasında unutmamamız gereken bir hakikat var öyküdeki dehşetin temelinde: Ölüm. Flavières'in itirafı da bu yönde: "Başkalarının ölümü beni her zaman alt üst etti çünkü benimkini ilan ediyordu." Romanda hem kahramana hem de bize hatırlatıldığı gibi: "İşte her adımda karşısına çıkacak şey buydu: Ölüm! Ölüm!"

TÜYLER ÜRPERTİCİ BİR MASAL: MAVİSAKAL

GILLES DE RAIS'İ TUTUKLAMAK İÇİN ŞATOYA GELEN OKÇULAR, MAHZENDE BULUNAN BÜYÜK ŞÖMİNEDE YAKILMIŞ ÇOK SAYIDA İNSAN KEMİĞİ VE RAIS'İN YATAĞINDA KANLI ÇOCUK ELBİSELERİ BULDULAR. GILLES DE RAIS YÖRE KÖYLÜLERİNİN ÇOCUKLARINI AVLAMIŞ VE ONLARI AKIL ALMAZ ZALİMLİKTEKİ SADİST ZEVKLERİNİ TATMİN ETMEK İÇİN ÖLDÜRMÜŞTÜ.

Bir Kuzey Avrupa efsanesine göre, çirkin yüzü ve kırlaştığı için maviye çalan kara sakallarından dolayı şatosunun çevresindeki herkesin korktuğu kudretli bir soyludur Mavisakal. Üç kez evlenmiştir, ancak ortadan kaybolan eski eşlerinin nerede olduğunu hiç kimse bilmiyordur. Dördüncü karısına şatosundaki oda kapılarının anahtarlarını vererek bir seyahate çıkar. Bu anahtarlar arasında, genç karısını eşiğinden içeri adım atmaması konusunda uyardığı yasak odanın anahtarı da vardır.

Şatoda tek başına kalan genç kadın, engel olamadığı merakına yenilip yasak odanın kapısından içeri girdiğinde, gördükleri karşısında dehşete kapılır. Kocasının eski eşlerinin çürümüş bedenleri duvarlardaki çengellere asılmış, odanın zeminiyse cesetlerden damlayan kanla kaplanmıştır.

Bu tüyler ürpertici manzara karşısında şok geçiren meraklı gelin, şaşkınlıkla yere düşürdüğü oda anahtarına bulaşan kanı bir türlü silip çıkartamaz. Seyahatten dönen Mavisakal, karısının elindeki anahtarı görür görmez durumu anlar ve olaylar daha tekinsiz yerlere doğru gitmeye başlar.

Evet, efsane gerçekten korkunç ve ilginçtir. Bir yönüyle de *1001 Gece Masalları*'nda Sultan'ın cariyesi Şehrazat'ın anlattığı on altıncı geceyle büyük benzerlikleri vardır.

"Hamal ve Bağdatlı Üç Hatun" masalında geçen ve ablaların -sevgililerinin ailelerini ziyarete giderlerken- Saray'da yalnız bıraktıkları kız kardeşleri Çelebi Hatun'a içeri asla girmemesi için tembihlerde bulundukları kırkıncı oda, Mavisakal efsanesinin yasaklı odasına esin kaynağı olmuş gibidir. Elbette masalın başkarakteri Çelebi de Mavisakal'ın kurbanları gibi merakına yenilir.

Gilles de Rais

Bir başka Mavisakal uyarlaması, Charles Perrault'un 1697'de yayımladığı *Kaz Ana'nın Öyküleri* adlı kitapta yer alan ve zalim Fransız soylusuyla onun meraklı karısını konu alan öykünün esin kaynağı, 15. yüzyılda yaşamış aristokrat bir şövalye olan Gilles de Rais'in yaşamöyküsüdür.

Efsanenin merkezindeki adam, Baron Gilles de Rais (1405-1440) Fransız ordusunda bir şövalye ve Jeanne d'Arc'la birlikte savaşmış bir askerdi. Parlak lacivert-siyah saçları ve sakalları vardı. İngiltere'nin Machecoul şatosunda köklü ve soylu bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiş ve babasının genç yaşta ölümü üzerine, dedesi Jean de Crao'nun himayesinde kadınlardan uzak bir ortamda büyümüş, ilk cinsel ihtiyaçlarını da eşcinsel ilişkiye girdiği kuzeni Roger De Brigueville ile gidermeye çalışmıştı.

Yetenekli ve başarılı bir asker olan Rais, 1432'de büyükbabasının ölümüyle büyük mal varlığına kavuşmuş; sonrasında kendini zevki sefaya ve sapkın cinsel ilişkilerin yaşandığı âlemlere vermişti. Aşırı harcamaları yüzünden yaşadığı maddi sıkıntıları bertaraf etmek için şatosunu ipotek ettirmiş ve arazilerinin önemli bir bölümünü de satmıştı.

İşlerindeki başarısızlığı içine sindiremeyen Gilles de Rais, kütüphanesine kapanarak kendini büyü ve ezoterizmle ilgili kitaplara adamıştı. Bu dönemde, Rais şatosunun çevresindeki köy ve kasabalarda kız ve erkek çocuklar birbiri ardından kaybolmaya başlamış, bu kayıplar hiçbir şekilde açıklanamaz hale gelmişti.

9 yıl süren bu dehşet dönemi zarfında, Gilles de Rais peş peşe evlilikler yaptı ve ortadan kaybolan eşlerinin akıbetini de kimse öğrenemedi. Sonunda iş çığırından çıktı ve şatodaki uşaklar, zindanlara sinmiş olan çürümüş ceset kokusundan korunmak için maske takmaya başladılar. 1440'ta birikmiş borçlarından dolayı üzerine ipotek konan şatosunu devralmak isteyen bir papazı yakalatıp hapsetmeye kalkışınca Rais, Kilise'yi karşısına aldı ve kutsal değerlere saygısızlık yaptığı gerekçesiyle hakkında tutuklama kararı çıkartıldı.

Gilles de Rais'i tutuklamak için şatoya gelen okçular, mahzende bulunan büyük şöminede yakılmış çok sayıda insan kemiği ve Rais'in yatağında kanlı çocuk elbiseleri buldular. Gilles de Rais yöre köylülerinin çocuklarını avlamış ve onları akıl almaz zalimlikteki sadist zevklerini tatmin etmek için öldürmüştü.

Derhal başlatılan soruşturmada, Rais'in kanıtları yok etmek amacıyla 140'tan fazla kadın ve çocuk cesedini yaktırmış olduğu anlaşıldı. Soruşturmanın sonunda, Gilles de Rais bütün suçlarını itiraf etti, 27 Ekim 1440 tarihinde Nantes'de -iki sadık yardımcısıyla birlikte- boğazlanarak idam edildi.

Seri katiller çeşit çeşittir. Albert DeSalvo ve Ted Bundy gibi şehvet katilleriyle mavisakal katiller arasında iki büyük fark vardır. Yaygın tip sapık caniler yabancılara yönelir, oysa mavisakal diye

Charles Perrault

tabir edilen türden katillerin cinayetleri onunla evlenen talihsiz kadınlarla sınırlıdır. Bu iki türdeki canilerin yola çıkış noktaları da farklıdır.

Şehvet katilleri cinsel sadizmle hareket eder; bir mavisakalı motive eden temel günahsa açgözlülüktür, zira bu türden bir katil, genellikle maktulün servetine konmak ve daha fazla kazanç sağlamak için öldürür.

20. yüzyılın en ünlü mavisakalı -Charlie Chaplin'in 1947 yapımı kara mizah filmi *Mösyö Verdoux*'nun gerçek hayattaki esin kaynağı da odur- Henri Landru (1869-1922) adında kısa boylu, dökük saçlı, kızıl sakallı bir Fransız'dı.

Yakışıklılığın yakınına yaklaşamamış bir erkek olan Henri Landru'nun kadınları çeken bir cazibesi vardı, ayrıca I. Dünya Savaşı'nda ölen binlerce genç askerin geride kalan dul eşleri de işlerini büyük ölçüde kolaylaştırmıştı. Dolandırıcılık ve sahtekârlıktan 7 kez hüküm giymiş bir suçlu olan Landru, kurbanlarını gazetelere evlenme ilanları vererek buluyordu.

Önce taliplerine kur yapıyor, onlarla evleniyor, zengin ve saf kadınların mal varlığını eline geçirince de istisnasız hepsini öldürüyor ve cesetlerini Paris'in banliyösünde bulunan köşkünün açık hava fırınında yakıyordu. Çok zengin bir adam haline gelen Henri Landru, 1922'de -10'u kadın ve 1'i de eşlerinden birinin genç oğlu- toplam 11 cinayetten suçlu bulunarak giyotinle idam edilmiştir.

Kadın katili seri katillerin en ilginçlerinden olan Landru'nun enselenip idam cezasına mahkûm edilmesine, edebiyata, özellikle de günce yazmaya olan tutkusu yol açmıştır. Öldürdüğü kadınların isimlerini ve cinayetlerini bütün çıplaklığıyla, günü gününe ve pervasızca yazmış olması nedeniyle günlüğünün yapraklarını karıştıran polis müfettişlerinin eline düşüvermişti.

Turhan Selçuk'un *Abdülcanbaz* adlı harikulade çizgi serüven fasiküllerinden birine ilham vermiş olan Henri Landru -hikâyeye göre- Paris'te işlediği kadın cinayetlerinin ardından sessizce İstanbul'a gelmiştir. Bu kararında, âşığı olduğu İstanbul'a ilk kez 1876 yılında bir Fransız gemisiyle görevli subay olarak gelen Pierre Loti'nin kitabında yazdığı "dört kadınla evlenebilme" serbestisi etkili olmuş, ancak Gözlüklü Sami namıyla matuf dolandırıcının yardımıyla kendine evlenecek Türk hatunlar bulan ve bunlardan birkaçını da sinsice öldüren Landru, Abdülcanbaz'ın dikkati sayesinde suçüstü yakalanmıştır.

Mavisakallar arasındaki evlenme ve cinayet işleme rekoru, Amerika'ya 1800'lerde göç eden bir Alman olan Johann Hoch'un elindedir. Hoch, 55 kadınla evlilik yapmış ve bunlardan en az 15'ini öldürmüştü. ABD'ye 1890'da göçen Johann Hoch'un (1855-1906) ilk ve yegâne yasal karısı, ona üç çocuk doğurduktan sonra 1887'de Almanya'da elinden kaçıp kurtulan Christine Ramb'di.

Johann Hoch'un ilk icraatı, Batı Virginia'da orta yaşlı bir dul olan Caroline Hoch'u tavlayıp -kullandığı soyadını ondan almıştır- evlenmesinden üç ay sonra, arsenikle zehirlediği kadıncağızın evi, banka hesabı ve hayat sigortası poliçesinin tazminatını cebe indirdikten sonra kayıplara karışmak olmuştu.

Hoch 51 yaşındayken Chicago polisi onu Amerika'nın gelmiş geçmiş en büyük kitlesel katili olarak nitelemişti, zira San Francisco'dan New York'a kadar çeşitli eyaletlerde yaptığı yasadışı evliliklerin neredeyse hepsinde aynı tablo tekrarlanmış, Johann ağabeyimiz giderek zenginleşmiş, zavallı karılarıysa böcek ilacı solumuş hamamböcekleri gibi hastalanıp ölmüşlerdi.

Keskin bir zekâya, derin kimya ve hukuk bilgisine sahip olan Johann Hoch'un tutuklanıp

Abdülcanbaz

Johann Hoch

hapse atılması çok güç olmuştur. Peşine büyük bir inatla takılan polis dedektifi George Shippy, Hoch'un dolaştığı eyaletlerdeki geçmişini araştırmış ve onun tam tamına 55 kadını aynı şekilde kandırdığını ve en az 15'ini ölüler diyarına postaladığını ortaya çıkartmış, ancak akıl çelmede ustalaşmış bu korkunç adamın yalnızca bir tek cinayetini kanıtlayabilmiştir. Suçlamaları kabul etmemiş olsa da Johann Hoch 1906'da asılarak idam edilmiştir.

Bir diğer meşhur mavisakal -yine aynı şekilde- hayat sigortasından para alabilmek için eşlerini küvette boğarak öldüren İngiliz seri katil George Joseph Smith'tir. Landru ve Hoch gibi George Smith de suçlarını katiyen kabul etmemiş, cellat ipi boynuna doladığında bile masum olduğunu iddia etmiştir.

Kansas'ta doğup büyüyen Alfred Cline, 1930-1945 yılları arasında dindarlık maskesi altında kadınların güvenini kazanıp 8 izdivaç yaptıktan sonra, balayına çıktığı eşlerini birer bardak zehirli içecekle öldürmeyi âdet edinmişti. Bu kibar ikramı neden yaptığını söylememe gerek yok sanırım.

Amerikan mavisakalı Cline'ın diğerlerinden en önemli farkı, sonradan kendisine $11.000 tutarındaki -bugünün parasıyla yaklaşık $190.000- mirasını bıraktığı anlaşılan Ernest Jones isimli gezici vaizi de karılarıyla aynı şekilde öldürmüş olmasıydı. Söylentilere göre Ernest Jones, yakışıklı arkadaşı Alfred'e o kadar âşıktı ki o zamanların serveti sayılabilecek tutardaki varlığını bir gecelik aşk için feda etti. Evangelist rahip Jones, 8 kadını zehirleyen Alfred Cline'ın tek erkek kurbanı olmuştu.

Cline, 1944'te Chicagolu zengin dul Delora Krebs'le evlenir evlenmez, birlikte Batı Sahili'ne seyahate çıktılar, buradaki balayı sefahatlerinin daha üçüncü gününde aynı terane tekrarlandı,

Henri Landru

ancak Delora Krebs'in iyice işkillenen akrabaları işi kurcalamaya başladı ve çekirge dokuzuncu kere zıpladıktan sonra yakayı ele verdi. Alfred Cline müteveffa karılarının naaşları yakılmış olduğu için -kanıt yetersizliğinden- idamdan kurtuldu, yüz yirmi altı yıl ağır hapis cezasına mahkûm olup hapiste yatarken, 1948 yılında kalp krizinden öldü.

İlhamını, eşlerini birbiri peşi sıra öldürüp cesetlerini kilitli bir odada saklayan hasta ruhlu soylu figürü Gilles de Rais'den alan mavisakal terimi şimdilerde artık bir efsaneyi değil, eşlerini öldüren erkek seri katilleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Yoksa adamın sakalı Henry Landru'nunki gibi kırmızı olmuş, Johan Hoch'unki gibi sarı olmuş, Alfred Cline gibi siyah olmuş, hiç fark etmez.

Gördüğünüz gibi, Barbarossa lakaplı Landru, 10 karısını peş peşe öldürmüş, dünya evlilik rekorunu elinde tutan sarı sakallı Hoch zavallı gelinlerden en az 15'ini öteki dünyaya yolcu etmiş, bir Presbiteryen rahibi görüntüsüne sahip upuzun siyah sakallı Cline, 8 karısını bir tür yayık ayranıyla zehirlemiştir.

İş cinayete gelince, saça-sakala-bıyığa takılıp kalmamak gerek. Velhasılıkelam, siz siz olun, evlenirken ince eleyip sık dokuyun. Ayrıca koca adayının gizli kapaklı işleri ve girilmesi sakıncalı özel odalarından şüphelendiğinizde büyüklerimizin şu sözünü hiç unutmayın:
Merak kediyi öldürür.

ÇAĞATAY YAŞMUT
"Öykü, çetin ceviz; yoğun emek istiyor."

BAŞKOMİSER GALİP POLİSİYELERİYLE TANINAN ÇAĞATAY YAŞMUT, 221B'NİN İLK SAYILARINDA ÖYKÜ YAZMAYA KARAR VERDİ, İLK SAYIDAN BERİ DERGİMİZİ TAKİP EDEN OKURLARIMIZ BU ÖYKÜLERİ ÇOK İYİ HATIRLIYORDUR. İŞTE BU ÖYKÜLERİN DAHA UZUN VERSİYONLARI BİR KİTAPTA TOPLANDI VE "DOKTOR CEYDA'YI KİM ÖLDÜRDÜ" İSMİYLE YAYIMLANDI. POLİSİYE ÖYKÜ KİTAPLARININ ÇOK SINIRLI OLDUĞU DİLİMİZDE TÜM POLİSİYESEVERLERE MUTLAKA ÖNERİYORUZ. ÇAĞATAY YAŞMUT'LA HEM KİTABINI HEM DE POLİSİYE DÜNYASINI KONUŞTUK.

Çağatay, önce seni kısaca tanıyalım. Okurlarımız öykülerini, romanlarını elbette biliyor. Ekonometri ve felsefe okudun ve uzun yıllar finans alanında çalıştın. Polisiyeyle okur olarak ne zaman tanıştın?

Polisiyeyle tanışıklığım ortaokul sıralarına kadar gider. O zamanlar babam bana okumam için Agatha Christie romanları alırdı. Onları hatmederdim. Şimdilerde raflarda göremediğimiz pek çok macerası vardı bende: Mesela, *Şatodaki Hayalet, Karakolda Cinayet* gibi. Lise yıllarında birçok yazarı kendim keşfetmeye başladım. Robert Ludlum, Arthur Hailey, Stephan King, Peter Straub o yıllar elimden düşüremediğim yazarlardı. Morris West'in *Kertenkelesi*'ni hiç unutamam. Peter Benchley'den *Jaws*'ı ve Shelley Katz'ın *Alligator*'unu okuduktan sonra bir süre evde tek başıma kalamamıştım. Yine macera romanları yazan George Simpson ve Neil Burger'in aksiyon dolu romanlarını heyecanla okurdum. Bunların yanında meşhur SAS serisini ve Mayk Hammer'ları elimden düşürmezdim.

Yazmaya ne zaman karar verdin ve ilk denemelerinden bugüne hep polisiye türünde mi çalıştın?

İyi bir okurun çok çalışıp sabredince günün birinde yazar olabileceğine inanıyorum. 2001 ekonomik krizi nedeniyle iş hayatına zorunlu olarak ara verince, yazmak için boş zamana ka-

vuşmuş oldum. Birkaç yazı atölyesine giderek bu işin altından kalkıp kalkamayacağıma baktım ve üstesinden gelebileceğimi anlayınca işin peşini bırakmamaya karar verdim. O zamanlar bile kafayı polisiyeyle bozmuştum. Hâlâ düzelmedi!

Henüz tanışmamış olanlar için Başkomiser Galip'i biraz anlatmanı istesem...

Tanımayanlar Başkomiser Galip'i öyle üstün yetenekleri olan, beynindeki gri hücreleri çalıştıran, çok zeki, adeta bir tümevarım makinesi, entelektüel bir insan olarak düşünüyorlarsa hayal kırıklığına uğrayacaklar. Başkomiser Galip, sıradan cinayetlerin sıradan polisi. Biraz maço, biraz depresif, Kadıköy sevdalısı, yalnız bir adam. Belki bu yüzden sahici duruyor. 40 yaşlarında. Kumral, seyrek saçlı, mavi gözlü. Yakışıklı sayılır. İşine çok bağlı. Ekibini korur ve iyi yönetir. Kitap okumaz. Sinemaya gitmez. Tiyatronun yanından bile geçmez. Müzik dinlemez. Televizyon seyretmez. Sigarayı adeta yutar. Şiddetten kaçmaz, zaman zaman sorgularda sert tavırlar sergileyebilir. Bu konuda eleştiri aldığı için biraz iyi polisi oynamaya kalksa da genlerinde naiflik olmadığı için bu rolü fazla sürdüremedi. Kadınlara düşkündür ama bir türlü hayatının kadınını bulamadı.

Ve aslında romanlarının kahramanıyken şimdi *Doktor Ceyda'yı Kim Öldürdü* kitabıyla tekrar karşımızda Başkomiser Galip. Öykü yazmaya nasıl karar verdin?

Uzun zamandan beri yeni romanım üzerinde çalışırken, belki biraz da sıkıldığım için romana biraz ara verip *221B* dergisine, yine başkahramanı Galip olan polisiye öyküler yazmaya başladım. Fakat öykülere kendimi öyle kaptırdım ki romanı unutup peş peşe yedi uzun öykü yazdım. Böylece hem romanla arama mesafe koyarak yazdıklarımı başka bir gözle kontrol etme şansı buldum, hem de öykü yazmanın o güzel tadını almış oldum. Yalnız, şunu da belirtmek isterim: *221B* dergisinde yayımlanan öyküler, derginin sayfa sınırlamasından dolayı, kitaptakilerin kısaltılmış halleridir.

Yeni bir Başkomiser Galip romanı bekleyen okurların *Doktor Ceyda'yı Kim Öldürdü*'ye dair yorumları ne oldu?

Galip'i takip eden okurlar, *221B* ve dedektifdergi'de yayımlanan öyküleri çok beğendiler. Ben de olumlu tepkilerden cesaretlenerek öykülerin evriltilmiş halini bir kitapta topladım. Şu anda güzel yorumlar alıyorum kitapla ilgili...

UZUN ZAMANDAN BERİ YENİ ROMANIM ÜZERİNDE ÇALIŞIRKEN, BELKİ BİRAZ DA SIKILDIĞIM İÇİN ROMANA BİRAZ ARA VERİP *221B* DERGİSİNE, YİNE BAŞKAHRAMANI GALİP OLAN POLİSİYE ÖYKÜLER YAZMAYA BAŞLADIM. FAKAT ÖYKÜLERE KENDİMİ ÖYLE KAPTIRDIM Kİ ROMANI UNUTUP PEŞ PEŞE YEDİ UZUN ÖYKÜ YAZDIM. BÖYLECE HEM ROMANLA ARAMA MESAFE KOYARAK YAZDIKLARIMI BAŞKA BİR GÖZLE KONTROL ETME ŞANSI BULDUM, HEM DE ÖYKÜ YAZMANIN O GÜZEL TADINI ALMIŞ OLDUM.

Polisiye öykü yazmanın roman yazmaktan farklı zorlukları olduğunu düşünüyorum, hem atmosferi kurmak hem de iyi bir kurgu yapmak için daha sınırlı bir alan, ancak polisiye okurunu da yazarını da geliştirdiği açık. Sen ne düşünüyorsun bu anlamda?

Bence de öykü çetin ceviz! Daha yoğun emek istiyor. Öykü yazarken karakterlerden olay örgüsüne, mekânların tasvirinden kullandığınız dile kadar birçok şey sizi sınırlayabilir. Ayrıca suçu anlatmak, suça muamma ve gizem katarak soruşturmayı başarıyla sonuçlandırmak romana göre daha zordur. Polisiyenin kurucu babaları bu zorlukların üstesinden gelmeyi bildikleri için hâlâ milyonlarca kişi tarafından okunuyor. Fakat "Altın Çağ" polisiyesinin egemen olduğu iki dünya savaşı arasındaki dönemden itibaren, Agatha Christie ve takipçileri sayesinde öyküler yerini romana kaptırdı ve günümüze kadar da böyle sürerek geldi.

Türkiye'de polisiye romanların yayımlanma sıklığı arttı ancak polisiye öykü kategorisinde birkaç yazarın yapıtlarını görüyoruz, sence bunun nedeni okurların öykü kitaplarına daha mesafeli durması mı yoksa polisiye yazarların öykü yazmayı çok tercih etmemesi mi? Öykü kategorisindeki oran artacak mı sence önümüzdeki dönemde?

Bence ikisi de. Talebin olmadığı yerde arz da olmaz. Bu yüzden, öykücülerimizin çoğu artık roman yazıyor. Öyküye dair bu ilgisizlik sadece polisiyede değil, tüm edebiyat yapıtlarında var.

BAŞKOMİSER GALİP, SIRADAN CİNAYETLERİN SIRADAN POLİSİ. BİRAZ MAÇO, BİRAZ DEPRESİF, KADIKÖY SEVDALISI, YALNIZ BİR ADAM. BELKİ BU YÜZDEN SAHİCİ DURUYOR. 40 YAŞLARINDA. KUMRAL, SEYREK SAÇLI, MAVİ GÖZLÜ. YAKIŞIKLI SAYILIR. İŞİNE ÇOK BAĞLI. EKİBİNİ KORUR VE İYİ YÖNETİR. KİTAP OKUMAZ. SİNEMAYA GİTMEZ. TİYATRONUN YANINDAN BİLE GEÇMEZ. MÜZİK DİNLEMEZ. TELEVİZYON SEYRETMEZ. SİGARAYI ADETA YUTAR. ŞİDDETTEN KAÇMAZ, ZAMAN ZAMAN SORGULARDA SERT TAVIRLAR SERGİLEYEBİLİR. BU KONUDA ELEŞTİRİ ALDIĞI İÇİN BİRAZ İYİ POLİSİ OYNAMAYA KALKSA DA GENLERİNDE NAİFLİK OLMADIĞINDAN BU ROLÜ FAZLA SÜRDÜREMEDİ. KADINLARA DÜŞKÜNDÜR AMA BİR TÜRLÜ HAYATININ KADININI BULAMADI.

Bu durum, metinlerini daha ayrıntılı, yarattıkları karakterleri daha derinlikli yazmak isteyen yazarları romana yöneltiyor. Kolay kolay da değişeceğe benzemiyor.

Yazarken en dikkat ettiğin ya da seni en çok zorlayan şeyler neler?

Öncelikle konunun özgün olmasına dikkat ederim. Ama konu dünyayı sarsacak kadar iyi olsa bile, eğer giriş bölümündeki o merakı okura geçiremezseniz çuvallardınız demektir. Sahnelere görsellik vermeye gayret ederim. Bunun için betimlemeler ve detaylar önemlidir. Yazılanların zihinlerde canlanması gerekir. Karakterlere de epeyce kafa yorarım. Karakterin sahici olması; yani değişmesi, sempati duyulması, motivasyonunun düşmemesi gerekir. Ayrıca kuvvetli çatışmalar ve yüksek ritimli bir anlatım önemlidir. Genelde bir romana ya da bir öyküye başlamadan önce bu hazırlıklarla epeyce zaman harcadığım için yazım esnasında üstesinden gelemeyeceğim problemlerle karşılaşmam. Tüm metni planlı programlı yazarım. Önce konuyu bulurum. Sonra madde madde olay akışını çıkartırım. Karakterlere kafa yorarım ve tek tek sahneleri kurarım. Geriye sadece yazmak kalır. Oturur yazarım. Tek endişem; farkına varmadan bir mantık hatasına düşmektir. Böyle hatalar, polisiye okurunun gözünden kaçmaz.

Yazma ritüelin var mı, mekân, saat gibi? Genç yazarlara önerilerini de almak isterim.

Genelde sabahtan öğlene kadar yazıyorum. O gün ne yazacağımı bir önceki günden belirlediğim için, hiç ilham beklemeden -ayrıca ilhama da inanmam- üç dört saat çalışırım. Genelde bu zaman zarfında iki sayfa çıkartırım fakat bazen üç sayfayı zorladığım da olur. Günün geri kalan zamanında diğer işlerle meşgul olurken yazdığım sahneleri kafamda evirir çeviririm. Ertesi gün, yazdıklarımın düzeltmelerini yaptıktan sonra yeni sahneleri yazmaya geçerim. Böyle böyle romanın sonuna gelirim. Genelde kötü bir metin ortaya çıkar. Bundan sonra romanla arama mesafe koyup başka bir gözle yazdıklarımı değerlendirmek için bir ay romana dokunmam. Bir ay sonra metnin başına oturur ve romanı yeniden yazarım. Genç yazarlara önerimse, her gün mutlaka bir sayfa yazmaları. Bu çok zor bir şey değil. Disiplin, sabır ve çalışma işi.

Çalışkan bir yazar ve tutkulu bir okur olduğunu biliyorum, okurlarımız için favori yazarlarını, karakterlerini sıralar mısın?

Elimden geldiğince bütün yerli polisiyeleri okumaya gayret ediyorum. Hepsi ayrı keyif veriyor. Her birinin lezzeti başka. Yabancılardansa Lawrence Block, Donna Leon, Petros Markaris, Georges Simenon, Peter Robinson, Henning Mankell, Sue

Grafton, Jeremiah Healy, Mario Simmel ve tabii ki Agatha Christie, okumaktan keyif aldığım yazarlar. En çok sevdiğim üç kahramansa Remzi Ünal, Matthew Scudder ve Komiser Haritos.

Türkiye'de polisiye edebiyat alanındaki gelişmelere dair yorumların nedir?

İstatistiksel verilere göre, ülkemizde son yıllarda kitap okunma sayısında belirgin bir artış olduğu gözleniyor. Şaka gibi... Özellikle İstanbul Kitap Fuarı, Avrupa'da en çok ziyaret edilen fuar unvanını aldı. Bu bağlamda, dünyada bir endüstri olmasına karşın, ülkemizde hep ikinci sınıf muamelesi gören ve az okunan polisiye edebiyatı da buna paralel olarak yükselişe geçti.

Son yıllarda yerli polisiye yazarların ve nitelikli eserlerin sayısında artış var. Dünya Kitap, her yıl en başarılı polisiye romana, Altın Sayfa Polisiye Roman Ödülü veriyor. Yayınevlerinin çoğu polisiye romana yöneldi. *221B*, yayın hayatına başladı ve ikinci yılını doldurdu; okurların beğenisini toplayarak geniş bir okura hitap etti. Bazı üniversitelerimizin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde polisiye edebiyatı dersi okutuluyor. Bu yıl üçüncüsü Pera Palas'ta yapılan "Kara Hafta" etkinliği, dünyadan ve ülkemizden pek çok ünlü polisiye yazarını buluşturdu. Böyle etkinlikler, ülkemizdeki polisiye edebiyatın tanınmasına katkı sağlıyor. Gazetelerin kitap eklerinde ve edebiyat dergilerinde eskisine göre daha çok polisiye yazara yer veriliyor, daha çok polisiye yapıt tanıtılıyor. Sevin Okyay'ın sunduğu Cinayet Masası radyo programı tam gaz devam ediyor ve en çok dinlenen programlar arasında. Geçen yıl, yaklaşık altmış beş polisiye yazarını aynı çatı altına toplayan Türkiye Polisiye Yazarları birliği kuruldu ve dernekleşme yolunda.

Bu gelişmeler, dünyadaki emsallerimizle kıyasladığımızda hâlâ yeterli olmasa da tüm bunları umut verici buluyorum.

Okurlarımızın yerli polisiyelerin iyi olmadığına dair yerleşmiş bir önyargısı var. Bu önyargının yıkılması için yayınevine de yazara da büyük sorumluluk düşüyor. Yazarlar, daha çok çalışıp daha çok yapıt üretmeli, yayınevleriyse kitaplarının arkasında sağlam durmalı, dağıtımları ve tanıtımları iyi yapmalı.

Film senaryosu alanında da çalışmalar yaptığını biliyorum, bu alanda gelişmeler var mı? Sence neden -yerli polisiyeler yurtdışındaki oranlara göre- çok daha az uyarlanıyor ekrana?

Bir ara senaryo çalışmaları yapmıştım ama bunun zaman ve emek kaybı olduğunu fark

edince bu hayalden çabucak vazgeçtim. Eğer sipariş üzerine senaryo yazmıyorsanız, bence senaryo yazmanın suya yazmaktan hiçbir farkı yok. Piyasada herkes senaryo doktoru olduğu için yazdıklarınıza karışan, müdahale eden çok oluyor. Halbuki roman yazarken editörümden başka kimse bana karışamaz. Yerli polisiyelerin yabancılara göre ekrana ya da beyazperdeye çok daha az uyarlandığına katılıyorum. Bugüne kadar birkaç istisna dışında hep başarısız örnekler seyrettiğimiz için seyirci polisiye sinemaya ve dizilere yüz vermiyor. Yapımcılar da gişe kaygıları nedeniyle polisiye uyarlamalar yerine zorlama komedi filmleri çekmeyi daha cazip buluyor.

Önümüzdeki dönemde planların ne? Yeni bir roman yazıyorsun bildiğim kadarıyla, okurlarla ne zaman buluşacak ve kısaca nasıl bir roman bekliyor bizi?

Araya bu hikâye kitabı girdiği için üzerinde çalıştığım romanı bitirmem biraz gecikti. Şu sıralar tüm vaktimi romana harcıyorum. Dosyayı birkaç ay sonra yayınevime teslim edeceğim. Ne zaman yayımlanacağına yayınevim karar verecek. Tahminimce İstanbul Kitap Fuarı'na yetişecektir. Konusunu söylemeyeyim, sürpriz olsun. Dosyayı teslim edince yeni romana başlayacağım. Kurgusu bitti bile. Ardından yeni bir hikâye kitabı sırada. Hikâyelerin de kurguları hazır.

BİR KAPALI ODA CİNAYETİ

Dünyanın en büyük aşçılarından biriydi Kerim Ülkü. Ona mutfak sihirbazı denmesi boşuna değildi kuşkusuz. Yarattığı yemeklerin insanı kendinden geçiren kusursuzluğu efsaneleşmişti. İşin tuhafı, Avrupa'nın kılı kırk yaran en ünlü gurmelerini mutluluktan hüngür hüngür ağlatan lezzet çıkınlarını nasıl hazırladığına ilişkin kimsenin en ufak bir fikri bile yoktu. Lokantanın mönüsündeki bütün yemek tarifleri askeri bir sır gibi gizleniyor, yerini Kerim Ülkü'den başka hiç kimsenin bilmediği çelik bir kasada saklanıyordu. Ünlü aşçı bugüne kadar yalnızca kuşkonmazlı hindi böreğinin kısa ve bence yetersiz bir tarifinin yayımlanmasına izin vermişti. *Times* dergisinin bu yayına ödediği para ise açıklanmamıştı.

Kerim Ülkü'nün çok merak edilen özel yaşamı, en az yaptığı yemekler kadar gizemliydi. Hakkında bilinenlerin büyük bölümü, kulaktan kulağa yayılan söylentilerden oluşmuştu. Halk içinde görünmekten hoşlanmaz, sinemaya, tiyatroya ya da konsere gittiğinde orada olduğunun bilinmesini istemezdi. Bazen bir davette, "Kerim Ülkü buradaymış," diye başlayan bir fısıltının hızla kulaktan kulağa yayılması, büyük bir heyecan kasırgasının esmesine yol açar, fotoğrafını çekmek isteyen gazetecilerin yarattığı kargaşada yaralananlar bile olurdu. İtiş kakış arasında flaşlar patlar ancak çok geçmeden, bin bir zahmetle fotoğrafı çekilen kişinin Kerim Ülkü olmadığı anlaşılırdı.

Onunla değil bir röportaj, kısa bir görüşme yapmak hatta selamlaşmak bile imkânsızdı. Sahibi olduğu Ülkü Lokantası'nın önünde saatlerce bekleyen muhabirlerden hiçbiri onu görüntüleyememişti. Lokantaya ne zaman ve nereden girip çıktığını kimse bilmezdi.

Bir söylentiye göre, o aynı zamanda müthiş bir kılık değiştirme ve makyaj uzmanıydı. Her an, en olmadık yerde bulunması mümkündü ama kimse onu tanıyamazdı. Bir diğer söylentiye göre ise aslında Kerim Ülkü diye biri yoktu. Ülkü Lokantası sahiplerinin uydurdukları hayali bir kişilikti. Reklam maksadıyla yaratılmış, çok da iyi tutmuştu.

Ünlü lokantacı hakkında uydurulmuş bu palavralara kolayca inananlar, onun aynı zamanda bir hafiye olduğu gerçeğini kabul etmekte güçlük çekerlerdi. Kimi önemli cinayet davalarıyla birlikte adının anılması, kamuoyunda büyük bir şaşkınlık yaratırdı. Oysa özel dedektiflik Kerim Ülkü'nün ikinci mesleğiydi ve son yıllarda yeniden damaksal faaliyetlerinin önüne geçmişti.

Arada bir, ülkenin zengin ve seçkin yurttaşlarından bazıları Ülkü Lokantası'nın üstündeki özel odanın kapısını çalar, çözülmesini istedikleri sorunları için ünlü dedektife küçük bir servet önerirlerdi. Karşılarındaki adamın sıradan suçlara karşı ilgisiz olduğunu bilmeden yaparlardı bunu. Kibarca geri çevrilerek avukata ya da polise gitmeleri tavsiye edildiğinde neye uğradıklarına şaşırır, büyük bir hayal kırıklığı ve kızgınlık içinde lokantayı terk ederlerdi.

Ciddi bir zihinsel çaba gerektirmeyen davalarla uğraşmazdı Kerim Ülkü. "Basit olaylar için parmağımı bile kıpırdatmam," derdi. "Resmi polis örgütü ne güne duruyor? İşinin ehli bir sürü adam var orada."

Aslına bakarsanız resmi polis örgütü onun en iyi müşterisiydi. Başkomiser Cevdet Ağan, ne zaman başı sıkışsa soluğu Ülkü Lokantası'nın üstündeki özel odada alırdı.

Profesör Saffet Tunalı cinayetinde de böyle olmuştu. O sırada ben de oradaydım ve tüm dikkatimle Kerim Ülkü'yü dinlemeye hazırlanıyordum. Çünkü bana bir roman konusu önereceğini söylemişti. Bunu her zaman yapmazdı ve benim o günlerde en çok ihtiyaç duyduğum şey, yeni fikirlerdi.

"İşte şimdi gözlerim parladı sevgili dostum," dedim sevinçle. "Kafanın içinden geçeni bana açıklamak için sözü fazla dolandırmazsın umarım."

Kerim Ülkü'nün yüzünde gizemli bir gülümseme belirdi.

"Tabii ki. Demek istediğim şey şu..."

Bir an duraksadı, düşündü, sonra yeniden konuşmak niyetiyle dudaklarını araladı ama sözlerine devam edemedi. Çünkü odanın kapısı açılmış ve Cinayet Masası Şefi Başkomiser Cevdet Ağan paldır küldür içeriye girmişti.

Kerim Ülkü, sağ kaşını hafifçe kaldırarak, "Bak sen..." dedi. "Kimi görüyorum? Bizim sevgili başkomiserimiz. Hangi rüzgâr attı sizi buraya?"

Her zamanki gibi en münasebetsiz zamanda gelme becerisini gösteren başkomiser, kapıya en yakın koltuğa çökercesine oturdu.

"Hiç sormayın, Kerim Bey."

"Ama sormuş bulundu," dememek için kendimi zor tutttum. Onun yerine, "Siz beni mi takip ediyorsunuz Allah aşkına?" diye çıkıştım. "Ne zaman buraya gelsem on dakika sonra çat kapı siz!"

Kerim Ülkü, bana dönerek, "Bırakalım da cinayet masası şefimiz bize derdini anlatsın," dedi. "Eminim bizi fazla meşgul etmeyecektir." Sonra, bakışlarını başkomisere çevirdi. "Evet, anlatın bakalım. Ne oldu? Belli ki gene bunaltıcı bir sorunla karşı karşıyasınız. Yoksa sizi burada görmek ne mümkün..."

Başkomiser, "Haklısınız," dedi. "Sizi hiçbir zaman boş yere rahatsız etmek istemem. Kolay davalardan hoşlanmadığınızı keşfedeli yıllar oldu. Bu defa da insanın aklıyla adeta dalga geçen bir muammayla karşılaşmasam Ülkü Lokantası'ndan içeri adımımı bile atmazdım. Sizden de çok özür dilerim, Faruk Bey. Yazdığınız polisiye romanlardan hiç hoşlanmasam da çok değer verdiğinizi bildiğim görüşmenizi bölmeyi gerçekten istemezdim. Ama dediğim gibi, mesele çok ciddi."

Kerim Ülkü, "Tamam, tamam," dedi. "Şimdi meselenin ne olduğunu bize bir anlatın bakalım."

Başkomiseri apar topar Ülkü Lokantası'nın üst katındaki özel odaya getiren sebebin ne olduğunu ben de merak etmiştim. Yüzündeki şaşkın ve endişeli ifadeden gerçekten de çetrefilli bir davayla karşılaştığı belliydi. Gözlerimi ona dikip beklemeye başladım.

Başkomiser, "Dün sabah bir cinayet işlendi," diye açıkladı, oturduğu koltukta huzursuzca kıpırdanarak. "Maktul, 57 yaşında, Saffet Tunalı adında bir profesör. İktisat fakültesinde hocaymış. Aynı zamanda büyük bir holdingde danışmanlık yapıyormuş.

Cesedi bulanlar üç kişi. Bunlardan biri, karısı Selin. Daha önce tiyato oyuncusuymuş. Dizilerde filan da rol almış. Evlenince bırakmış çalışmayı. 28 yaşında, yani kocasından oldukça genç.

Diğeri, hizmetçi Zehra. 10 yıldır profesörün yanında çalışıyormuş. Yakında bir köyde oturuyor. Profesör, evlendikten sonra onun evde sürekli kalmasını istemiş, karısına yardımcı olsun diye. O da kabul etmiş. Köydeki evini kapatıp profesörün evine yerleşmiş. Kocası yıllar önce ölmüş, çocuğu yok.

Bir de bahçıvan Cahit var. O da hizmetçi ile aynı köyden. Zaten işe girmesine de Zehra vesile olmuş. Adam, 60 yaşlarında ama gücü kuvveti yerinde. Haftada dört gün geliyormuş. Dün de cumartesi olmasına rağmen işinin başındaymış.

Olay sırasında Selin, salonda televizyon seyrediyormuş, Zehra ise mutfaktaymış. Silah sesini ikisi de duymuş. Tahminen saat dokuzu birkaç dakika geçe olabilir. Çünkü profesör tam saat dokuzda çalışma odasına girmiş. Silah sesi de çok kısa bir süre sonra duyulmuş. İki kadın, gürültünün çalışma odasından geldiğini anlayarak kısa bir şaşkınlığın ardından telaşla oraya koşmuşlar ama kapıyı açmayı başaramamışlar. Çünkü kilitliymiş. Sonra akıllarına bahçıvan gelmiş. Adam bahçenin uzak bir köşesinde, ağaç diplerini temizlemekle meşgulmüş. Kulakları ağır işittiğinden silah sesini duymamış. Hizmetçi, bir koşu gidip adamı eve getirmiş. Dediğim gibi, Cahit yaşlı ama güçlü biri. Birkaç omuz darbesinden sonra kapıyı kırmayı başarmış.

Odaya girince korkunç manzarayla karşılaşmışlar. Profesör, elinde bir tabancayla çalışma masasının üzerinde, kanlar içindeymiş. Doğal olarak intihar ettiğini zannetmişler. Cinayet, akıllarına bile gelmemiş. Gözleri de pek iyi görmeyen bahçıvanın yarıya kadar kapalı olan perdeyi, odayı aydınlatmak amacıyla çekip açması dışında başka hiçbir şeye dokunmamışlar. Şoku atlattıktan sonra, dokuzu çeyrek geçe Selin polisi aramış. Kocasının intihar ettiğini söylemiş.

İhbarı alır almaz olay yerine ekibimle birlik-

te gittim. Ev, Büyükçekmece Gölü kıyısındaki lüks bir sitedeydi. Sessiz, sakin, yeşillikler içinde bir mahalle. Bütün evler muhteşem, iki katlı ve saray gibiler. Her birinin bahçesinde yüzme havuzu bile var. Saffet Tunalı'nın paralı biri olduğu belli.

Tanıkların üçü de büyük bir panik ve endişe içindeydiler. Biraz da kızgındılar; geciktiğimizi düşünüyorlardı. Oysa eve geldiğimizde saat on bile olmamıştı. Onları yatıştırıp ilk ifadelerini alması için yardımcımı görevlendirdikten sonra cesedin bulunduğu odaya girdim.

Olay tamamen bir intihara benziyordu. Profesör Saffet Tunalı, kendisini vurmuş gibiydi. Koltuğunda oturuyordu ama bedeninin üst kısmı çalışma masasına yığılıp kalmıştı. Sol şakağındaki kurşun deliğinden akan kan, masanın üzerinde birikmiş, oradan yere damlayarak halıda kocaman bir kırmızı leke oluşturmuştu. Profesörün tabancayı tutan sol eli de kafasının yanındaki bir pul albümünün üzerindeydi. Kurşunun girdiği yerin çevresindeki barut ve yanık izleri, yakın mesafeden ateş edildiğini gösteriyordu. Daha sonra cinayet aletinin maktule ait ve ruhsatlı olduğunu öğrendim. Çalışma masasındaki kilitli çekmecede dururmuş. Anahtarı da her zaman profesördeymiş. Nitekim kapının ve çekmecenin anahtarlarının da aralarında olduğu bir anahtar destesi profesörün cebinden çıktı.

Çalışma odası, zemin katta, hemen hemen 20 metrekare büyüklüğünde bir yerdi. Bir saat önce kırılmış olan kapıyla hole açılıyordu. Bu kapının bulunduğu duvarda büyük bir yağlıboya tablo asılıydı. Önüne iki koltuk, onların arasına da bir sehpa konmuştu. Çalışma masası tam karşıda ve pencereye yakındı. Üzerinde kitaplar, kâğıtlar, pul albümleri ve bir masa lambasıyla antika bir masa saati karmakarışık bir vaziyette duruyorlardı. Yandaki pencerelerin tam ortasında bahçeye açılan, sürgülü ve iki kanatlı cam bir kapı, arkada ve yandaysa boydan boya, rafları tıkabasa kitaplarla dolu kütüphane vardı. Döşeme ahşaptı ve üzerine zarif bir Çin halısı serilmişti.

Dediğim gibi, olay tamamen intihara benziyordu. Ancak hizmetçinin verdiği bir bilgi her şeyi değiştirdi. Profesör bundan üç yıl önce bir araba kazası geçirmiş, sol kolu kırılmış. Tedavisinde büyük sorunlar çıkmış, kolu iyileşmiş ama parmakları eskisi gibi hareket edemez olmuş. Gördüğü fizik tedaviye rağmen parmaklarını oynatamıyor, bir su bardağını bile tutamıyormuş.

Bu bilgiyi karısı da doğrulayınca, profesörün sol eliyle kendini vurmasının imkânsız olduğunu anladım. Bu şartlar altında olay bir cinayetti. Biri profesörü yanlış taraftan vurmuş ve silahı gene yanlış eline bırakmıştı.

Katil, hole açılan kapıdan kaçmadığına göre, pencerelerden veya bahçeye açılan kapıdan çıkmış olmalıydı. Kimseye görünmeden olay yerinden sırra kadem basması ancak bu şekilde mümkündü. Ne var ki kapı ve pencerelere baktığımda sımsıkı kilitli olduklarını gördüm. Pencereleri tek tek kontrol ettim. Bunlar öyle bildiğimiz pencerelerden değil. Açmak için iki ayrı vidayı çevirmek gerekiyor. Dışarıdan açıp kapatmaksa imkânsız.

Şimdi meseleyi anlıyor musunuz? Dışarıya çıkmak için iki kapı vardı ve ikisi de kilitliydi. Pencerelerin hepsi kapalıydı. Mavi renkli, kalın, kadife perdenin duvara rastlayan bölümü hariç, odada bir insanın gizlenebileceği bir yer yoktu. Zaten içeri girer girmez bahçıvan kapalı perdeyi çekip açmıştı. Yani orada biri saklansa bile hemen görürlerdi. Odanın her tarafını santim santim kontrol ettim. Ne bir gizli kapı, ne bir geçit; hiçbir şey bulamadım. Eğer profesör intihar etmediyse ki bunun artık imkansız olduğunu biliyordum, o zaman katil kimseye görünmeden kaçmayı nasıl başarmıştı?

İşte size ancak klasik polisiye romanlarda karşılaşabileceğiniz türden bir kapalı oda muamması. Ben pes ediyorum. Artık söz sizin, Kerim Bey."

Kerim Ülkü, derin bir iç çekerek başını salladı. "Evet, olay bir cinayet. Bundan hiç kuşku yok. Çünkü hiç kimse bir su bardağını bile tutamayan eliyle bir tabancanın tetiğini çekemez. Katil, kimseye görünmeden olay yerinden kaçacak kadar dâhiyane bir plan tasarlamış ama gene de bir hata yapmaktan kurtulamamış. İnsan aklının bazen böylesine marazi bir kötülüğün hizmetinde olması çok üzücü. Bana olay hakkında vereceğiniz bilgiler herhalde bu kadar değil. Cinayetin işlendiği evi anlatın biraz. Olay yerini ne kadar iyi betimlerseniz çözüm konusunda o kadar iyimser olabiliriz."

Başkomiser, "Pekâlâ," dedi, uykusuzluktan kızarmış gözlerini kırpıştırarak. "Önce size evden bahsedeyim. Gösterişli, saray gibi bir yer olduğunu az önce söylemiştim. İçindeki eşyalar da öyle. Alt katta devasa bir gonglu saat gördüm. İki yüz yıllıkmış. Tik-takları evin içinde her yerden duyuluyor. Geceleri nasıl uyuyorlar bilmem. Herhalde alışmışlardır. Salondaki şöminenin

yanında da üzeri değerli taşlarla bezenmiş, büyük bir fanuslu saat var. Profesör, antika saatlere meraklıymış. Yemek odasında da bir guguklu saat asılı. Ev zaten müze gibi. Heykeller, Çin vazoları, yağlıboya tablolar, ipek halılar, kristal avizeler... Vallahi evin içinde yürürken bir şeye çarpıp kıracağım diye ödüm koptu.

Ev, geniş bir bahçenin içine yapılmış. Çalışma odası, salon ve mutfak alt katta. Üçünün de kapısı gonglu saatin durduğu hole açılıyor. Yatak odaları ise üst katta. Bir de çamaşırhane olarak kullanılan bodrum var. Evin dışındaki bir merdivenle iniliyor oraya. Kapısı her zaman kilitli."

Başkomiserin sustuğunu gören Kerim Ülkü, "Peki," dedi. "Cinayetin işlendiği günün sabahına gelirsek... Yani dünkü sabaha..."

Cinayet Masası Şefi, Kerim Ülkü daha cümlesini bitirmeden lafı onun ağzından aldı.

"Profesör ve karısı sekizde kalkmışlar. Zehra önceki gece başı ağrıdığı için erken yatmış, uyandığında sersem gibiymiş. Sütçüyle bahçıvanın geç gelmesi dışında, aslında diğerlerinden çok farklı bir sabah değilmiş. Bahçıvanın ara sıra kaytarmasına alışıklarmış ama sütçünün yarım saat gecikmesi, evde ufak bir tatsızlık yaşanmasına sebep olmuş.

Zehra, profesörle arasında geçen nahoş konuşmanın krep yüzünden çıktığını söyledi. Adam her cumartesi kahvaltıda reçelli krep yemeden duramazmış. Süt olmayınca Zehra o sabah patronunun bu en sevdiği yiyeceği yapamamış. Hayal kırıklığına uğrayan profesör, sinirlenerek emektar hizmetçisine biraz çıkışmış. Ara sıra böyle çocuksu davranışları olurmuş. Ama her seferinde işi tatlıya bağlamayı da bilirmiş. Kahvaltıdan sonra karıkoca biraz bahçede dolaşmışlar. Sonra, profesör çalışma odasına gitmiş. Dediğim gibi, o sırada saat tam dokuzmuş."

Kerim Ülkü, "Şu pullar..." diye mırıldandı. "Çalışma masasındaki."

Başkomiser, "Ah, evet," dedi. "İyi ki hatırlattınız. Pulculuk adamın hobisiymiş. Ama epey ilerletmiş bu konuda kendisini. Avrupa'daki müzayedelerden bile pul aldığı oluyormuş. Pulculukla ilgili birkaç makalesi de yabancı dergilerde yayımlanmış. O çevrede tanınan, bilinen bir isimmiş. Elinde bazı değerli pullar varmış ve onlara sahip olduğu için de sık sık övünürmüş."

Kerim Ülkü, "Bunları kimden öğrendiniz?" diye sordu.

"Karısından. Ona, 'Ben ölsem ve geride hiçbir şey bırakmasam bile bu pullar sana yeter de artar,' dermiş hep. Profesör Saffet Tunalı uzun yıllar bekâr yaşamış. Herkes artık onun evlenemeyeceğini düşünüyormuş. Ama öyle olmamış, bir davette Selin Hanım'la tanışmış ve ona âşık olmuş. Kısa bir süre sonra evlenmişler. Geçen haziranda evliliklerinin ikinci yılını kutlamışlar. Her şeye rağmen mutlularmış."

Dayanamayıp atıldım: "Her şeye rağmen mi?"

Kerim Ülkü, "Yaşlı ve hali vakti yerinde bir adam, kendisinden çok genç biriyle evlenirse birtakım dedikoduların çıkması doğaldır," dedi.

"Evet, dedikodular oluyormuş," dedi başkomiser. "Selin, güzel bir kadın. Arada yaş farkı da olunca, dediğiniz gibi, dedikodu çıkmasına şaşmamak lazım. Genç bir tiyatro yönetmeni var. Birkan Serter adında. Selin'in eski bir arkadaşıymış. Dedikodular daha çok onunla ilgili. Birkan Serter aynı semtteki bir stüdyo dairede oturuyor. Beşinci katta. Oldukça pahalı bir rezidans. Kirasını nasıl ödüyor bilmem ama onun profesörün öldürülmesi olayıyla ilgisi olmadığı kesin."

"Neden?"

"Cinayet saatinde, yakındaki bir marketten alışveriş yapıyormuş. Sonra dışarıdaki bir bankamatikten para çekmiş. Kasa fişindeki saat, dokuza beş kalayı gösteriyor. Bankamatiğin fişindeki saat ise dokuzu on geçeyi. Yani cinayet saatinde başka bir yerde olduğu konusunda bir kuşku yok."

"Profesör Saffet Tunalı'nın yakın bir akrabası var mı?"

"Mirasından yararlanacak birini soruyorsanız evet, var: Ağabeyi. Adam, karısı ve oğullarıyla Yalova'da oturuyor. Zehra'nın söylediğine göre iki kardeşin arası açıkmış. Pek görüştükleri yokmuş. Sebep de profesörün evliliği. Ağabeyi karşıymış Selin'le evlenmesine. Sadece o değil, karısı ve iki oğlu da istememişler. Ailece profesörün evine kadar gelip epey patırtı çıkarmışlar."

"Profesör ne yapmış?"

"Hepsini evden kovmuş."

"Peki, bu yeğenler kaç yaşında?"

"Biri 20, diğeri 24. İkisi de işsiz."

"Cinayet saatinde neredelermiş?"

"Yalova'da, evlerinde."

"Tanık var mı?"

"Anneleri."

Araya girmeden duramadım. "Annenin tanıklığı geçerli mi? Ne de olsa ikisi de oğlu."

Başkomiser, "Elimde onları suçlayacak hiçbir delil yok," dedi kaşlarını çatarak. "Bu şartlar altında annelerinin tanıklığı elbette geçerli."

Kerim Ülkü'ye döndüm. "Sen ne dersin?"

Ünlü dedektif bana cevap vermek yerine başkomisere çevirdi kafasını.

"Komşularla konuştunuz mu? Onlar bir şey görmemişler mi?"

"Pek bir şey gören yok. O kadar çok ağaç var ki bahçelerde, isteseniz de göremezsiniz. Sadece yaşlı bir kadın, profesörün evinin bahçesinde saat dokuzda sütçüyü gördüğünü söyledi. O sırada radyodaki haberleri dinliyormuş. Saatin dokuz olduğunu oradan biliyor. Sütçünün bu kadar gecikmiş olmasına şaşırdığı için de olay aklında kalmış."

Kerim Ülkü sağ elini havaya kaldırarak, "Bir dakika, bir dakika!" dedi. "Zehra da sütçünün geciktiğini söylemişti. Adam saat dokuzda mı gelmiş gerçekten?"

Başkomiser sıkıntıyla güldü. "Yaşlı komşunun sözlerini ciddiye almadım ama gene de ne olur ne olmaz deyip sütçüyü sorguya çektim. Tahmin ettiğim gibi. Yaşlı kadın yanılmış. Sütçü, saat sekizde profesörün evine süt şişesini bıraktığını söyledi. Her zaman o saatte gelirmiş."

Kerim Ülkü'ye baktım. "O zaman Zehra niye krep yapmamış? Tuhaf."

Başkomiser ilk kez bana hak verdi. "Çok doğru. Krep yapmak için bol bol zamanı vardı."

Kerim Ülkü, ellerini iki yana açarak, "Bu durumda..." dedi. "Hizmetçinin yalan söylediğini mi düşünüyorsunuz?"

Başkomiser bön bön baktı. "Emin değilim. Selin de sütçünün yarım saat geç geldiğini, bu yüzden Zehra'nın krep yapamadığını söylemişti. Ama hizmetçinin başka bir yalanını yakalamadım değil. Mutfakta bizim gelmemizi beklerken Selin'in telefonla konuştuğunu duymuş. Ne dediğini anlamamış ama Birkan'la görüştüğünü zannetmiş. Birkan'ın da bu yüzden ifadesini almıştık zaten. Ancak daha sonra böyle bir telefon konuşması olmadığını tespit ettik. Selin bir kez telefon etmiş, o da polisi aramak için saat dokuzu çeyrek geçe."

"Benim kafam iyice karıştı," dedim.

Kerim Ülkü, "Hiç de değil," dedi. "Her şey son derece açık."

Başkomiser, "Bence bunların hiçbir önemi yok," dedi bezgin bir tavırla. "Katilin cinayetten sonra odadan nasıl sıvıştığını bulamadığımız sürece gerisi fasarya. Size söylüyorum; pencereler, kapılar kapalıydı. Odada saklanacak, gizlenecek hiçbir yer yoktu. Katilin dışarıya nasıl çıktığını bulamazsak onu asla yakalayamayız."

Kerim Ülkü güldü. "Şu odaya girdiğinizden beri en anlamlı cümleyi söylediğinizin farkında mısınız, bilmem. Sızlanıp duracağınıza, elimizdeki tek ipucunu değerlendirmeye bakalım."

Başkomiser, çekinerek sordu: "Sütçü mü?"

"Evet."

"Bu önemli mi gerçekten?"

"Gül reçeli sosunda pişen tavuğun altındaki kızarmış ekmek kadar önemli."

"Gül reçeli soslu tavuk mu?"

"Evet. Gül reçeli soslu. Sevmez misiniz?"

Başkomiser, "Ben haşlanmış tavuğu severim," dedi usulca. "Reçelle tavuğun birlikte yendiğini de hiç duymamıştım. Tabii sizin lokantanın mönüsünde benim hiç bilmediğim yemekler var."

"Aklıma bir fikir geldi!" diye bağırdım. "Hep, katilin odadan dışarıya nasıl çıktığını sorup duruyorsunuz. Ama belki de katil odadan dışarıya hiç çıkmadı."

Kerim Ülkü'nün bakışları başkomisere doğru çevrildi. Ondan bir cevap bekliyordu.

Başkomiser, bir an duraksadıktan sonra, "Hayır, hayır," dedi. "Bu imkânsız. Odada saklanacak hiçbir yer yok. Katilin içeride gizlenmesi mümkün değil."

Kerim Ülkü, "Katil çok kurnaz biri," diye konuştu alçak bir sesle. "Eğer o hatayı yapmasaydı şimdi zaferini kutlayacaktı. Hoş, hâlâ şansı var kutlama için. Bu kilitli oda muammasını çözemezsek asla yakalanamayacak. Şimdi bana izin verin, biraz düşüneyim. Bu meselenin içinden çıkmak için olguları düzene sokmak zorundayım."

Ünlü dedektif bunları söyledikten sonra arkasına yaslandı ve gözlerini kapattı. Ben de aynısını yaptım. Yarım saat boyunca hiçbirimiz konuşmadık. Ülkü Lokantası'nın üstündeki oda, mabetlere özgü bir sessizlikle kaplanmış gibiydi. Bir ara bir şey diyecek oldum. Kerim Ülkü, gözlerini açmadan işaretparmağını dudaklarına götürerek beni susturdu. Başkomiser ve ben dikkatle ona bakıyorduk. Uyur gibi bir hali vardı ama uyuduğunu sanmıyordum. Herhalde cinayeti düşünüyordu. Çözmüş müydü acaba olayı? Bu kapalı oda cinayetini akla uygun biçimde nasıl açıklayacaktı, çok merak ediyordum doğrusu. Sütçünün bu cinayetle ne gibi bir bağlantısı olabilirdi? Yoksa katil sütçü müydü? Eğer öyleyse çok saçmaydı. Öyle bile olsa çalışma odasına nasıl girip çıkmıştı? Süt şişesinde mi?

Kerim Ülkü birden gözlerini açtı ve "Tamam," dedi.

Başkomiser sevinçle oturduğu yerde zıpladı. "Meseleyi çözdünüz mü? Katilin çalışma

odasına nasıl girip çıktığını buldunuz mu? İnanamıyorum!"

Gözlerimi ovuşturdum. "İnansanız iyi edersiniz. Şimdiden yeni terfiniz hayırlı olsun."

Başkomiser bana kötü kötü baktı.

Kerim Ülkü, "Şimdi beni dikkatle dinleyin," dedi. "Çünkü iki kere anlatmayacağım. Size olguları bir düzene sokmam gerektiğini söylemiştim. Bu düzeni sağlayınca her şey berraklaştı. Bütün mesele saatlerde."

Şaşkınlıkla bağırdım: "Saatler mi? O antika saatlerin paha biçilemez olduklarını söylemeyeceksin umarım."

Kerim Ülkü, "Saatlerin değeri konusunda zerre fikrim yok. Ama birinin o saatleri yarım saat ileri aldığından adım gibi eminim."

Bağırma sırası başkomiserdeydi. "Ne diyorsunuz Kerim Bey!"

Kerim Ülkü sakin bir tavırla sürdürdü konuşmasını. "Bu olayda, zaman konusunda bir tuhaflık olduğu kesin. Sütleri getirmekte geciken sütçü, işe geç kalan bahçıvan, olay yerine geç geldiği söylenen polis, bütün bunlar dikkat çekecek kadar belirgin. Bir de tersten düşünelim. Ya bu insanlar normal zamanda geldiler ve aslında yanlış olan evdeki saatler idiyse? O zaman sabah sekizde kalktığınızda aslında saat yedi buçuktur ve tabii ki sütçü henüz gelmemiştir. Bu durumda cinayet saati de gerçekte dokuz değil, sekiz buçuk oluyor. Böylece Birkan'ın cinayet saatinde başka yerde olduğunu gösteren dâhiyane kanıtlarının hiçbir anlamı kalmıyor.

Bence, cinayeti iki sevgili yani Selin'le Birkan birlikte gerçekleştirdiler. Plan hangisinin kafasından çıktı bilemem ama bu işte ortak olduklarından kuşkum yok. Çok iyi birer oyuncu olduklarından da.

Önce hizmetçiye uyku ilacı verilerek erkenden yatması sağlandı. Sonra evdeki bütün saatler yarım saat ileri alındı. Sanırım bu işi, kocası uyurken Selin yaptı. Eve Birkan'ı da o soktu. Kocasının anahtarıyla çekmeceyi açıp oradan silahı alan ve Birkan'a veren de gene oydu.

Birkan, çalışma odasına girdikten sonra, duvarla perdenin arasına gizlenerek profesörü beklemeye başladı. Adam odaya girdikten sonra onu vurdu. Tabancayı sol eline yerleştirdi. Yaptığı bu hata sayesinde olayın intihar olmadığı anlaşılacaktı ama o henüz bunun farkında değildi. Kapıyı kilitledi. Sonra kapının anahtarını çekmeceninkiyle birlikte profesörün cebine koydu.

Silah sesini duyan iki kadın hemen çalışma odasının kapısına koştular ama içeri giremediler. Zehra, bahçıvanı çağırmaya gidince Selin, daha önceden yaptırdığı ikinci bir anahtarla kapıyı açtı. Sevgilisini dışarı çıkardı, kapıyı yeniden kilitledi. Kapı kırıldıktan sonra içeri giren üç kişi profesörün cesediyle karşılaştı. Ve doğal olarak onun kendisini vurduğunu düşündüler.

Komşu yaşlı kadının Birkan'ı görmesi ise katiller adına başka bir talihsizlikti. Gerçi kadıncağız onu sütçü sanmıştı ama gene de bu çok önemli bir ipucuydu.

Selin, saat dokuzu çeyrek geçe polisi arar gibi yaptı ama aslında aramadı. Saatin gerçekten dokuzu çeyrek geçe olmasını bekledi. Mutfakta olan Zehra konuşmayı duydu ama polise gerçek ihbarın bu sırada yapıldığını anlamadı. Selin'i sevgilisiyle konuşuyor zannetti. Saatlerin yarım saat ileri alındığını fark edemediği için polisin de geç geldiğini düşündü. Evin hanımı da ona katılınca, siz de bu durumun yaşadıkları sarsıntıdan kaynaklandığını sandınız fazla kurcalamadınız. Tabii Selin, siz gelmeden önce saatleri normal zamana getirmişti bile. Zehra'ya yatıştırıcı bir ilaç vererek ayakaltında dolaşmasını da engellemişti. İşte, kapalı oda muammanızın iç yüzü bu!"

Başkomiser sevinçle ayağa fırladı. "Müthiş bir açıklama! Kırk yıl düşünsem aklıma gelmez." Sonra birden duraksadı. "Ama kanıt yok. Nasıl kanıtlayacağım ben bunu?"

Kerim Ülkü, "İkisini de sorguya çekin," dedi. "Fazla dayanacaklarını sanmam. Ama illa bir kanıt istiyorsanız civardaki anahtarcıları yoklayın derim. Onları hatırlayan biri mutlaka çıkacaktır."

Başkomiserin ağzı kulaklarında Ülkü Lokantası'nı terk edişinden sonra Kerim Ülkü'ye dönerek, "Bu dava da kapandığına göre..." dedim, "Biz kaldığımız yerden devam edebiliriz, öyle değil mi?"

Kerim Ülkü, kollarını koltuğun iki yanına dayayarak arkasına yaslandı.

"Tabii, tabii. Ama ben nerede kaldığımızı hatırlamıyorum."

"Bana bir roman konusu önerecektin."

Kerim Ülkü'nün yüzünde, bugün, bu odada daha önce de gördüğüm gizemli gülüş yeniden belirdi.

"Ah, o mu?"

"Evet," dedim merakla. "Ne diyecektin? Çabuk söyle."

"Şey diyecektim..." dedi Kerim Ülkü muzipçe göz kırparak, "İçinde biraz casusluk olsun!"

Aralık ayının başında Netflix'e "düşen" *Dark*, bir dedektiflik dizisinden çok *Lost* ile beraber popüler kültür sahnesine giriş yapan "postmodern" bilimkurgu-thriller türünün bir örneği. İlk sezonu itibarıyla *Lost*'tan çok daha iyi bir örnek görüntüsü veriyor. IMDB sitesindeki değerlendirmelere bakarsanız, *Dark*'ın *Stranger Things*'e benzeyip benzemediği üzerine bir tartışma yaşandığını görürsünüz. Aradaki benzerliklerin çok sınırlı olmakla beraber *Dark*'ın çok daha karanlık bir atmosferi (*True Detective*'i referans alabiliriz burada) olduğunu öne sürmek çok da yanlış olmayacaktır.

Netflix'in son zamanlarda giderek daha sık gördüğümüz "İngilizce olmayan" dizilerinden *Dark*. Birkaç ay önce gösterime giren Belçika yapımı *La Trêve*, bu trendin en iyi örneklerinden biri. Ayrıca bu tarz yapımların devamı gelecek gibi duruyor. *Dark*'ın yaratıcılarından İsveçli yönetmen Baran bo Odar'a göre Netflix'in ABD ve Anglosakson ülkeler dışında dizilere önayak olması, sektörü ciddi şekilde değiştiriyor ve bu dizileri daha önce ulaşamadığı küresel izleyici kitlesiyle buluşturuyor. Bu noktada Netflix'in ilk Türkiye orijinal yapımının sözleşmesinin de bu senenin ortasında imzalandığını hatırlatmakta fayda var.

Dark, 2019 yılında Winden adlı bir kasabada açılır. Yakın zamana kadar ciddi bir cinai veya şiddet vakası görülmeyen bu sakin kasabada adı konmamış bir gerilim vardır. 15-16 yaşlarında bir çocuk kayıptır. Polis soruşturması devam etmektedir, gerekli önlemler alınmıştır, kasaba ahalisi de okul-aile toplantılarıyla yapılacak işleri tartışmaktadır. Kısacası, kaybolma vakası telaş yaratmamıştır, sağlıklı bir süreç seyrederken günlük hayat da devam ediyordur. Fakat kasabadaki tek sır bu değildir. Kaybolan çocukla aynı yaşlarda olan Jonas'ın babası yakın zamanda intihar etmiştir ve üzerinde belli bir gün ve saatten önce açılmaması gerektiği yazan bir mektup bırakmıştır. Jonas'ın annesi Hannah ise kasabanın iki polis dedektifinden biri olan Ulrich ile gizli bir ilişki yaşamaktadır. Ulrich, evli ve üç çocuk babasıdır. Yıllar önce kendi kardeşi de kaybolmuştur. Bunların dışında, hastanede yatan yaşlı bir adam, bunama belirtileri mi, hakikatin ipuçları mı olduğu belli olmayan bir kehâneti tekrarlamaktadır: "Tekrar olacak" (Es wird wieder passieren). Kısacası küçük kasabalarda geçen suç dizilerinde sıkça işlenen bir tema yine masada: Kasaba dışarıdan göründüğü gibi masum, güzel, mutlu ve sakin bir yer değildir. Dizi ilerledikçe yüzeyi şiddetle yoğurulmuş derinliklerden ayıran örtü de delik deşik olur.

DARK'TA TANIKLIK ETTİĞİMİZ DÜNYA, GİZEMLER AÇILDIKÇA KÜÇÜLÜR VE KAPANIR; KLOSTROFOBİK HİS KENDİNİ İYİCE HİSSETTİRİR. BU, SADECE OLAYLARIN TEK BİR KASABADA GEÇMESİYLE, YANİ MEKÂNIN SINIRLARIYLA ALAKALI DEĞİLDİR. KASABANIN ÇARPIK İŞLEYEN TARİHİ DE BU HİSSE FAZLASIYLA KATKIDA BULUNUR. ZAMANIN, SORUNLARI ÇÖZMEKTEN ÇOK İŞLERİ DAHA DA KARIŞTIRDIĞI BU DÜNYADA DEDEKTİFLİK YAPMAK DA İMKÂNSIZLAŞIR. MESELA, DEDEKTİF BİR OLAYI ÇÖZMEK İÇİN ZAMANSAL VE MEKÂNSAL OLARAK TUTARLI BİR ANLATIYA İHTİYAÇ DUYAR. *DARK*'IN GÜNDEME GETİRDİĞİ SORULARDAN BİRİ, ZAMANIN DOĞRUSAL İŞLEMEDİĞİ DURUMLARDA DEDEKTİFLİK İŞİNİN NASIL YAPILACAĞI.

Dizide klasik anlamıyla dedektif olarak iki karakter görüyoruz. Ulrich ve Charlotte. Dışarıdan mutlu görünen ama ciddi ailevi sorunları olan Ulrich kaybolan çocukları ararken aile tarihini de deşmeye koyulur. Ortaya çıkan ilk cesetle beraber Ulrich'in yıllar önce ortadan kaybolan küçük kardeşi tekrar gündeme gelir. Bu sayede Ulrich'in dedektiflik işi, aile tarihi ve gençlik anılarıyla iç içe geçer. Charlotte ise cinayetlere eşlik eden doğaüstü (daha doğrusu doğa kanunlarını zorlayan) olaylara odaklanır. Dizinin ilerleyen bölümlerinde öğreneceğimiz üzere (spoiler değildir) Charlotte'un doğayla kurduğu ilişki, ki Leonardo da Vinci'yi andırır, onu içinde bulunduğu dünyanın nasıl işlediğini araştırmaya yöneltir. Charlotte'un dedektifliğiyse bu açıdan bilimsel bir araştırma gibidir.

Fakat dizinin dedektifleri Charlotte ve Ulrich'ten ibaret değildir. Jonas, dizinin amatör dedektiflerinden biridir ve babasının intiharındaki gizemi çözmeye uğraşır. Ulrich'in karısı Katherina ise kocasının bir ilişki yaşadığından şüphelenmeye başladıktan sonra kanıt toplamaya karar verir. Sezon sonuna yaklaşırken dedektifler ve dedektiflik aktiviteleri çeşitlenip artmaya devam eder.

Dark'ta tanıklık ettiğimiz dünya, gizemler açıldıkça küçülür ve kapanır; klostrofobik his kendini iyice hissettirir. Bu, sadece olayların tek bir kasabada geçmesiyle yani mekânın sınırlarıyla alakalı değildir. Kasabanın çarpık işleyen tarihi de bu hisse fazlasıyla katkıda bulunur. Zamanın, sorunları çözmekten çok, işleri daha da karıştırdığı bu dünyada dedektiflik yapmak da imkânsızlaşır. Mesela dedektif bir olayı çözmek için zamansal ve mekânsal olarak tutarlı bir anlatıya ihtiyaç duyar. *Dark*'ın gündeme getirdiği sorulardan biri, zamanın doğrusal işlemediği durumlarda dedektiflik işinin nasıl yapılacağı. Bunun dışında dedektifliğe dair unutmaya yatkın olduğumuz çok daha temel bir gerçekle alakalı bir sınır var: Polis dedektifinin yetkisi zaman ve mekânla sınırlıdır. Özellikle Amerikan polisiyelerinde sıklıkla karşımıza çıkan yetki çatışması (conflict of jurisdiction) daha ziyade mekânsal sınırlarla alakalıdır. (Hatta bu klişeye direkt dokunan işlerden biri de Danimarka ile İsveç ülke sınırları üzerindeki bir köprüde bulunan cesetle açılan *Bron/Broen*'dir.) *Dark*'ın en ilgi çekici yönlerinden biriyse dedektifliğin zamansal sınırlarına odaklanması. Uzun lafın kısası, *Dark*, dedektiflerin ve dedektifliğin zaman-mekânla bağlantısına dair zorlu, zihin açıcı sorular sormaya ve bu sorular üzerine düşünmeye zorluyor.

Dizinin yarattığı dünyanın içine girmek ve sayısı hiç de az olmayan karakterleri tanımak başta (özellikle ilk iki bölümde) biraz zor olsa da karanlık atmosferi, klostrofobik hissi ve karmaşık olay kurgusu için izlenmeyi hak eden bir dizi *Dark*.

MELEKLER ŞEHRİ'NDE 1947'Yİ YAŞAMAK

L.A. NOIRE

DEDEKTİFLİĞİN KENDİ OYUN TÜRÜNÜ YİTİRİŞİ MERAKLISI İÇİN HÜZÜNLÜYDÜ, LAKİN MESLEĞİN İCRASININ FARKLI TÜR OYUNLARDA (TADIMLIK DA OLSA) BİR ŞEKİLDE HAYATTA KALIŞI BİR NEVİ UMUT IŞIĞIYDI. DOĞRU VE İDDİALI BİR PROJEYLE ESKİ GÜNLERE DÖNÜLEBİLİRDİ. TEAM BONDI TARAFINDAN GELİŞTİRİLEN VE 2011'DE ROCKSTAR TARAFINDAN PİYASAYA SÜRÜLEN L.A. NOIRE BİRÇOKLARI İÇİN DEDEKTİFLİK OYUNLARININ SEYRİNİ ŞEKİLLENDİRECEK, BEKLENEN "KURTARICI" PROJEYDİ. DÖNEMİNİN EN GELİŞMİŞ GÖRÜNTÜ ALMA TEKNİĞİ MOTIONSCAN'İ KULLANAN OYUN DİJİTAL ÇAĞIN BİR NEVİ GÖVDE GÖSTERİSİYDİ.

Geçen yazıda video oyun dünyasında dedektifliğin en yoğun temsil edildiği türün, macera oyunlarının kapanış döneminden bir esere, *Grim Fandango*'ya yer vermiştim. *Grim Fandango* dijital tarihe özgünlüğü ve kalitesiyle imzasını atmıştı atmasına ancak bu yetiler bile bulmaca ağırlıklı "göster ve tıkla" (İng. "point and click") oyunlarının çöküşünü yavaşlatamamıştı. Tanrıların kan, sektörün bol aksiyon istediği günlerde vaka çözmeye dayalı, yavaş ritimli bu oyunlar artık geri planda kalacak, tamamen piyasadan silinmese bile eskisi kadar büyük bütçeli işlere gebe olamayacaklardı.

Peki, karmaşık cinayetlerin, garip bulmacaların odakta olmadığı bir dönemde dedektiflik nasıl resmedilecekti? Dedektiflik oyunlarının temelindeki "göster ve tıkla" mantığı kendi türünde ürün veremese de çeşitli oyunlarda renklilik katan (ve bir ölçüde soluklanmaya fırsat yaratıcı) bir öğe olarak barınmaya devam etti. 2005 yapımı bir noir-korku oyunu olan *Condemned*'de ya da son yıllarda büyük övgü toplayan *Batman: Arkham* serisinde karakteri bir savaş makinesinden fazlası olarak görmemizi sağlayan temel etmen, nadiren karşılaşılan ve ipucu toplayıp değerlendirmeyi talep eden gerçek dedektiflik anları olsa gerek.

Dedektifliğin kendi oyun türünü yitirişi meraklısı için hüzünlüydü, lakin mesleğin icrasının farklı tür oyunlarda (tadımlık da olsa) bir şekilde hayatta kalışı bir nevi umut ışığıydı. Doğru ve iddialı bir projeyle eski günlere dönülebilirdi. Team Bondi tarafından geliştirilen ve 2011'de Rockstar tarafından piyasaya sürülen *L.A. Noire* birçokları için dedektiflik oyunlarının seyrini şekillendirecek, beklenen "kurtarıcı" projeydi. Döneminin en gelişmiş görüntü alma tekniği MotionScan'i kullanan oyun, dijital çağın bir nevi gövde gösterisiydi. Çıkışına kadar büyük beklenti yaratan ve çıktıktan yıllar sonra bile adından söz ettirebilen *L.A. Noire* için eleştiriler çeşitli oldu. Oyunu çok beğenenler olduğu gibi düş kırıklığı yaşayanlar da boldu. Bugün de *L.A. Noire* için nihai bir yargıya

varıldığı söylenemez. Ancak her iki kesimin kabul ettiği bir nokta varsa o da ortada özgün bir deneyin bulunduğu ve oyun dünyasının altı yıldır *L.A. Noire*'inkine benzer bir deneyim yaşamadığı.

L.A. Noire ilk bakışta dönem odaklı bir aksiyon/macera oyunu olarak kendini gösterir. Maceraya 1947'nin Los Angeles'ında, savaştan döndükten sonra polis memuru olarak hayatını sürdürmeye başlamış Cole Phelps rolüyle başlarız. Savaş yılları hakkında konuşmayı sevmeyen, ancak gösterdiği performansla sivil hayatta da "kahraman" olarak anılan Phelps'in hikâyesi, ilk olarak üniformalı devriyelikle başlar; kariyerimizde gösterdiğimiz başarıya bağlı olarak Phelps önce dedektiflik unvanını, ardından da trafik, cinayet masası gibi çeşitli departmanlarda görevlerini alır. Şehri ve dönemi tanımaya yönelik görevler bir noktada Phelps'in kişisel hayatına bağlanacak, savaş yıllarındaki olaylarsa oyunun geçtiği dönem için anahtar önem kazanacaktır.

Şüphesiz *L.A. Noire* video oyunlarda ilk rastladığımız dönem oyunu değil, Amerika'nın 1930-1950 arası şehir hayatı ve tekinsizliği benzer temalarla pek çok kez oyunlara taşınmıştı. Bu oyunların en ünlüleri (Mesela *Mafia* serisi) *L.A. Noire*'den çok önce bu suç dolu Amerikan şehirlerinde özgürce dolaşmamıza imkân tanımışlardı. Ne var ki çok az oyun, yaratılan karanlık dokuyu bir kanun adamının gözünden bize tecrübe ettirmeyi seçmişti. Oyun analisti Noah Caldwell-Gervais'in belirttiği üzere açık dünya (İng. "open world") oyunlarda bir mafya ya da çete üyesini yöneterek başladığımız suç dünyaları oyuncuya yoğun kaos yaratma ve bununla eğlenme fırsatı verirken *L.A. Noire* bunun tam tersi bir şekilde bizi daha ağırbaşlı olmaya ve "dedektifi" oynamaya zorlar. Oyunun bize şehirde gezecek bolca alan vermesi, kaotik bir deneyim için değil, kara film atmosferinin tüm özelliklerinden doyasıya yararlanabilmemiz içindir (1). *L.A. Noire* her sokağında göndermeler yakalanabilecek türden bir kara film ansiklopedisi, daha önce karşımıza çıkmayan cinsten bir dedektiflik simülasyonu olmayı hedeflemektedir.

Peki, bu simülasyon nasıl işler? Çizgisel ilerleyen hikâyede verilen davalar doğrultusunda Phelps, o sırada bağlı olduğu ofisten partneriyle belli bölgeleri araştırmaya çıkar. Mesela ıssız alanda bırakılmış, kanlar içinde bir arabayı incelemesi gerekiyorsa kahramanımızın olay mahalline gelen ilk polislerle konuşması, aracın sahibinin kimliğini tespit için araç içinde ipuçları araması gerekmektedir. Oldukça basitleştirilmiş detay avcılıklarına bağlı bu keşif oyunlarının esas amacı, oyunun asıl özelliği olan "sorgulama" eylemine malzeme hazırlamaktır. *L.A. Noire*'de görgü tanıklarını ve şüphelileri bulduğumuz ipuçları doğrultusunda sorgulayabilmemiz, verdikleri ifadelerin inandırıcılıkları doğrultusunda sorgu sürecini yönetebilmemiz amaçlanmaktadır. Oyun en güçlü ayağının bu olduğu iddiasıyla yola çıkar, MotionScan ile geliştirilen detaylı yüz ifadeleri de bu sorgu sürecine en gerçekçi zemini sağlamayı hedeflemektedir.

Ne var ki 400 oyuncu, 32 kamera ve 21 saatin üzerinde görüntünün işlenmesiyle gerçekleştirilen *L.A. Noire* sorguları bir ölçüde düş kırıklığı yaratmaktadır. Bunun sebebi kullanılan tekniklerin yetersizliği değil, projenin tanıtımında öne atılan iddianın ("gerçekçiliği hâd safhada sorgu deneyimi") büyüklüğüdür. *L.A. Noire* teknik başarıyı yüksek tutarak sağlamaya çalıştığı hedefe

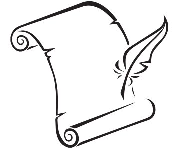

hikâyesindeki çizgisellikten ötürü tam anlamıyla ulaşamaz. Karakter animasyonları gerçekten pek çok mimiği detaylıca yakalayacak ölçüde başarılıdır; ancak şüpheli sorgulama üzerine kurulu olan esas özgün oyun dinamiği herhangi bir ödül-ceza ilişkisi barındırmamaktadır. Bir karakterin sorgusunda başarısız olunduğunda hikâye bizi cezalandırmaz, bilakis yardımcı olacak bir öğe yaratarak çizgide ilerlememizi (zorla) sağlar. Bir örnekle netleştirelim: Phelps'in cinayet maaasındaki ilk vakası olan "Kırmızı Ruj Cinayeti"nde kurban Celine Henry'nin şüpheli bir şahısla o gece gittiği bardan çıktığını öğreniriz. Sorgulama esnasında barın sahibinden karakterlerin bardan ayrılırken kullandıkları aracın plakasını alma şansımız vardır. Bar sahibi Dick McColl, Celine'e yoğun hisler beslemektedir ve bunun üzerine geliştirdiğimiz sorgu sürecinde McColl'dan istediğimiz cevabı alma ya da başarısız olup bir ipucundan mahrum kalma durumları olasıdır. McColl'u sinirlendirme durumunda bardan hızlıca ayrılmamız gerekir ve vaka için kritik olan bilgiye erişimimiz kesilir. Ne var ki oyun bizi bu noktada kurban ve şüphelinin uğradığı bir restorana gitmeye ve Joe Nesco adında bir görgü tanığıyla konuşmaya zorlar. Plakayı bu konuşmada tekrar alma şansı ediniriz. Joe Nesco, ilk etapta plakayı alabildiysek karşımıza çıkmaz.

Kendini zor duruma düşüren oyuncuya işleri kolaylaştırmak için *L.A. Noire*'in sunduğu ve oyunun dokusuna uyumlu bu alternatif yol, başta iyi bir çözüm gibi gözükebilir; ne var ki oyun bunu neredeyse her sıkıntılı noktada tekrarlamakta, oyuncuyu her an tek bir hikâye rayında tutmaya çabalamaktadır. Üzerinde yol almaya çalıştığımız hikâye kalitelidir; ancak hatalı bir sorgunun sonuçlarına uzun vadede asla katlanmamız gerekmez, bu da oyundaki sorgu mekaniğinin yarattığı heyecanı doğal olarak zamanla sönümler. Seçimlerimizin niteliğine bağlı olarak dallanan, dolayısıyla gittikçe daha karmaşıklaşan bir hikâye ağı talep etmek *L.A. Noire*'den imkânsızı istemek olurdu; ancak oyunun temeline oturttuğu sorgu mekaniği böyle bir talebi karşıladığında anlamlı olabilirdi.

Noir kültürünün film ve romanlarından bolca faydalanan ve pek çok vakasında gerçek olaylardan esinlenen *L.A. Noire* satışa sunulduğu ilk dönemde başarılı bir sonuç alır; ne var ki (belki de) büyük bütçe bir oyun için teknik ve oyun mekaniği anlamındaki aşırı kendine has yapısından ötürü benzerlerine kapı açacak bir taslağa dönüşemez, kendi ekolünü yaratamaz. Bu durumda yapım şirketi Team Bondi'nin *L.A. Noire*'i tamamladıktan sonra aynı yıl kapanmış olmasının da şüphesiz etkisi var. Gene de oyunun tamamen etkisiz kaldığını söylemek haksızlık olacaktır; 2018'in ilk yarısında satışa çıkartılacak olan siberpunk oyunu *Detroit: Become Human*'ın pek çok açıdan *L.A. Noire*'in açtığı yolda ilerlediğini görmek zor değil. Tüm eksikliklerine rağmen cesur bir deneme olan *L.A. Noire*, Kasım 2017'de yenilenmiş haliyle çeşitli konsol platformları için yeniden satışa sunuldu. Video oyunlara giriş yapmayı düşünen polisiyeseverler bu güncellenmiş deneyimden büyük keyif alabilirler.

1) Noah Caldwell-Gervais'in konu hakkındaki videosu "Genre Orphans: L.A. Noire"i YouTube'da seyredebilirsiniz.

HAYAT GAİLESİ

Botlarımın bağcıklarını bağladım, çekmecedeki dört fırçayı alıp çantamın içine koydum ve kapının kenarındaki boya kutusunu aldım. Demirel'den bahseden radyoyu hışımla kapatıp odadan çıktım. Sokağa çıktıktan sonra etrafımı iyice kolaçan ettim. Gecenin ayazı kemiklerimi titretirken, atkımı iyice boynuma doladım. Buluşacağımız sokağa doğru kararlı adımlarla yürürken bir yandan da beni takip eden biri olup olmadığını arkama bakarak kontrol ediyordum. Merdivenlerin başında duran Cihan sigarasını tüttürüyordu, beni görünce, "Neredesin sen?" manasında elini salladı. Merdivenlerin ortasına çıktık hep beraber.

"Neredesin abi, donduk burada!"

"Radyodaki haberleri dinliyordum, o yüzden biraz geç kaldım."

"İki gruba bölüneceğiz şimdi."

"Evet. Başka kimde boya var?"

Özlem elini kaldırdı:

"Bende var, birkaç tane de fırça var çantamda."

"O zaman sen, Mustafa, Mithat üst sokağa, 'Mahir Hüseyin Ulaş, kurtuluşa kadar savaş' yazıyorsunuz. Dikkatli olun, fazla ses çıkarmayın. Hemen işimizi halledip gidelim. Devriye gezen polisler olabilir. Polise rastlayan grup, iki kere ıslık çalıyor ve topukluyor; tamam mı? İşimizi bitirince Zeynep'in evinde buluşuyoruz."

Onlar üst sokağa çıkarken biz üçümüz alt sokağa geçtik. Yazıyı yazacağım duvarı ölçüp biçtim, Cihan'dan bir sigara alıp yaktım ve fırçayı kırmızı boyaya daldırdım.

"Bu Milli Cephe hükümeti geldiğinden beri devriyeler iki üç katına çıktı. Polisle mi uğraşalım, diğer heriflerle mi uğraşalım anlamadım ki! Eskiden yazımızı gündüz yazardık, böyle gecenin ayazında donmazdık."

"Elbet devrilecekler Cihan. Bu halk savaşının girdabında boğulacaklar."

"Abi tamam da biz de bu soğuğun girdabında donacağız. Zaten iyice bölündük, o da yetmezmiş gibi polis de bölündü, iyice karıştı ortalık. Geçen Hüseyin'i almışlar içeri, sonra çay içirip yemek yedirip bırakmışlar. Pol-Der'e denk gelmiş, 'Ben polisin karşısında cigaramı tüttürmüş biriyim,' diye caka satıyor."

"FAŞİZM DÖKTÜĞÜ KANDA BOĞULACAKTIR DEV-" yazmıştım ki yazıyı duvara sığdıramayacağımın farkına vardım. Çömelmiş vaziyette yüzümü çevirdim. Zeynep'in yüzünde alaycı bir gülümseme.

"Abi, sen ne beceriksiz bir herifsin ya! Bir yazıyı duvara sığdıramıyorsun. Kaç oldu bu, bir çözemedin şu işi. Bu duvara kadın eli değmesi şart oldu, ver şu fırçayı. Bakayım son dört harf, şöyle bölsek alanı, harfleri de biraz bitişik yazdım mı tamamdır."

Zeynep yazıyı bitirip fırçayı duvardan çektikten hemen sonra ıslık sesi, sessizliği bozdu, ardından bir ıslık daha. Yukarıdakiler polise rastlamıştı, bir nevi uyarı ateşini

açmıştı. Boya kutusunu ve fırçayı yerinde bırakıp çantamı aldım. Aşağıya doğru koşmaya başlarken, merdivenden inen polisler önümüzü kesti. Bu kontra baskın sonrası duramayan, afallayan ve kayıp düşen Cihan polislerin kucağına düştü. Zeynep ile ters istikamete doğru koşmaya başladık. Birkaç kez dur ihtarı çekti polis fakat durmadım. Zeynep epey geride kaldı. Tam sokağın bitimindeki sokağa dönerken arkama baktığımda Zeynep'in de yakalandığını gördüm.

***

"Önüne gelen polise çatar. Polisi kendi biçimine uyan şekilde kullanmak ister. Kiminin dayısı var, kiminin torpili kuvvetli. Adam bankaları hortumladı, hiçbir şey yapılmadı hakkında, neydi adı Yahya mıydı? Kanunu uygulamak istersin, başın derde girer, uygulamazsan yine derde girer. Gün olur kahraman kesilirsin, gün olur senden kötüsü olmaz. Kimse polisi eğitip kafasını donatmaz, ama vur abalıya denince polis en başta gelir."

Bu sözleri söyledikten sonra çayından bir yudum, sigarasından bir nefes aldı Nevzat Abi. Teşkilatta benden 10 sene fazlası vardı, neyin nerede yapılacağını iyi bilirdi.

"Polis derneğine katıl abi o zaman. Bu dediklerini onlar da söylüyor."

"İşim olmaz o solcularla. Bırak şimdi onu da yağ ve şekere yine zam gelmiş."

"Gelir tabii abi. Milli Cephe hükümeti ekonomiyi batırdı iyice. Ecevit varken yağı ve şekeri bulamıyorduk en azından, o daha iyiydi. Bütün hakları Ecevit vermişken bize, biz niye hâlâ Demirel'e oy veriyoruz, hiç anlamıyorum."

"Sigaraya zam gelmese bari."

Nevzat Abi'nin bu alakasız cevabından sonra kapıda Sıtkı belirdi.

"Müdür çağırıyor lan, odasına gelin hadi!"

Müdürün odasına çıktık. İhbar geldiğini, duvarlara zararlı yazılar yazan altı kişi olduğunu söyledi. Ne eksik ne fazla, altısını da gözaltına alıp getirmemizi istedi. Tam odadan çıkarken müdüre itiraz edecek oldum:

"Müdürüm, gidelim ama biz bunları tanımıyoruz, fotoğraflarını bile görmedik."

"Tanıdıktan sonra babam da yapar, polis dediğin zor işleri halleder."

Ekip otolarına binip yola koyulduk. Tarif edilen yere geldiğimizde üç kişi duvara yazı yazmaktaydı. "Teslim olun!" diye bağırdık fakat her zamanki gibi tesiri olmadı bu uyarının. Ufak bir kovalamacadan sonra iki kişiyi yakaladık.

"Siz aşağı sokağa geçin, diğer üç kişi aşağıdaymış."

Biz merdivenlerden aşağı sokağa koşar adım inerken yukarıdan ıslık sesleri geldi. Sokağa adım attığımızda bize doğru koşan biri duramayarak önümüze yuvarlandı. Onu aldıktan sonra diğer iki ikişinin peşinden koşmaya başladık. Nuri, yavaş koşan kızı yakaladıktan sonra ben tazı gibi koşan öndeki çocuğu yakalayacaktım fakat hızına yetişmek imkânsızdı. Elimi silaha götürdüm, sonra vazgeçtim bu fikirden. Sokağı döndüm fakat kuş olup uçmuştu sanki. Biraz daha koştum ama bunun nafile olduğunu anlayınca ekibin yanına döndüm.

"Ne oldu, yakalayamadın mı? Kaplumbağa gibi koşarsan yakalayamazsın tabii."

"Kaplumbağalar koşmaz Nevzat Abi. Zaten nefes nefese kaldım."

"Ne bok yiyeceğiz şimdi? Ne diyeceğiz müdüre? '5 kişiyi yakaladık fakat birini elimizden kaçırdık müdürüm' mü diyeceğiz? Hepimizi attırır vallahi teşkilattan. Ne yapacağız ulan şimdi he, ne yapacağız?"

O sırada davudi ve kallavi bir ses sokağı inletti.

"Booooozaaaaaaaaaaa!"

***

"Boooooozaaaaaaaa!"

"Bozacı kapıyı açtım, yukarı gel, 3. kat."

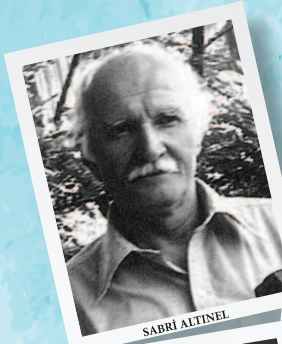
Güğümdeki bozayı bitirdim. Bugün ilk mesai çabuk bitti. İkinci mesai için gecekondunun yolunu tuttum. Ayazın etkisiyle ellerim kızarmıştı. Hava ilerleyen saatlerde daha da soğuyacağı için bir kat daha kazak giymeye karar verdim. Güğümdeki bozayı hızlı bitirmenin mutluluğuyla, ağzımda bir türküyle yokuşu inip gecekonduya vardım. Hanım kapıyı açtı.

"Aa, çabuk bitirmişsin bu sefer."
"He ya, öyle oldu bu sefer. Dolduralım şu güğümü de ikinciye çıkayım."
"Otur biraz soba başında, ısın, çıkarsın sonra."
"Meryem al şu parayı, yarın erzak falan al."
Sobanın başına geçip biraz ısındım. Eskiciden bozuk diye ucuza kapattığım ve sonra tamir ettiğim radyoyu açtım.
"Kömüre, gaza, mazota %100 zam; demir çelik ürünlerine %100 zam; çimentoya bir büyük zam, ardından bir zam daha; kâğıda %400; tuza %500; gübreye %550 zam; ekmeğe, süte, ete zam; sigaraya, beze, şekere zam; demiryoluna, uçağa, otobüse..."
"Sus artık o... çocuğu, sus artık!"
"Ne oluyor be, ne küfrediyorsun! Çocuklar uyanacak şimdi."
"Duymuyor musun her halta zam yapmışlar, çıldıracağım!"
"Yakma sigaranı, evi leş gibi kokutacaksın, dışarıda iç şu zıkkımı!"
"Tamam tamam, doldur şu güğümü de çıkayım yoksa radyoyu parçalayacağım."
İkinci mesai için yola koyuldum. Evde yakamadığım sigaramı ateşledim. Zam haberlerinin de verdiği öfkeyle derin bir nefes çektim sigaradan.
"Boooooozaaaaaaaaa, kaymak gibi booooozaaaaa!"
Daha 3 yıl önce lastik fabrikasında işçiydim. İşverenden zam istedik, maaşlarımızı düşürdü. Haliyle grev kararı aldık. Biz grev kararı alınca işveren bize lokavt çekti, kendisi halis bir o... çocuğu olduğundan. Kimse yanımızda olmadı, sendikalar ve öğrenci gençler hariç. Bizimle beraber çabaladılar, kararlıydılar ama olmadı. Grev kararı alan bizler işten çıkarıldık. Ekmek paramızın peşindeydik, ekmeğimizden edildik. Ben önemli değildim de hanım, çocuklar vardı. Onlar için para kazanmalıydım. İşportacılığa başladım, zabıta rahat vermedi. Tezgâhıma el koyulunca üç defa, vazgeçtim o işten. Kahvehanede çalıştım iki gün. İkinci günün sonunda polis baskın yaptı, meğer alt katta kumar oynatılıyormuş. Mührü vurdular kapısına. İnşaatta işe girdim. Müteahhidi çürük ve ucuz malzemeden uyardık, yıkılır burası dayanmaz dedik, dinlemedi. İnşaatın dışında öğle yemeği yerken kâğıt gibi yıkıldı inşaatın kabası. Bir ara evde işsiz işsiz otururken, hanımın aklına bu boza işi geldi. Balkan göçmeniydi ve bozadan anlardı. İşte iki aydır o boza yapıyor, ben satıyorum ve biraz olsun evimize para giriyor.
"Boooooozaaaaaaaa!"
"Bozacı aşağı iniyorum bekle."
Tencereye bozayı doldurdum, adam parayı uzattı.
"Hadi kolay gelsin. Dikkatli ol bozacı, az önce silah sesi duydum."
Ben de duymuştum fakat önemsememiştim. Adamın uyarısı içimde bir korku yarattı. Yokuşu tırmanırken saatime baktım. Tam kafamı kaldırmışken yanımdan bir oğlan, fişek gibi geçti ve bir anda gözden kayboldu. Endişelenmeye başladım fakat yoluma devam etmeli, güğümdeki bozayı bitirmeliydim.
"Booooooozaaaaaaaaa!"
Bağırışımın sonunda sokağı döndüm. Karşımda polisler ve polis araçları... Usul usul yürümeye başladım. İçlerinden biri bana doğru yaklaşıyordu.
"Bozacı, gel lan buraya bakayım."
"Buyur amirim."
"Kamil, Nuri, alın bu bozacıyı."
"Amirim, ben bir şey yapmadım, ekmeğimin peşindeyim ben."
"Kes ulan sesini! Suçsuzsan anlaşılır, salıverilirsin zaten."
"Amirim, gözünü seveyim."
Aracın kapısı kapandı; yanımda iki genç, bana acınası gözlerle baktılar bir süre.
"Abi, sakın karakolda bir şey imzalama, üstüne kalır işlemediğin suçlar."
Bir şey diyemedim. Niye bir şey imzalayayım? Suçsuzdum ve bu nasıl olsa anlaşılacak, salıverilecektim.
9 yıl 4 ay sonra, Dev-Genç bölge sorumlusu olmadığım anlaşıldığından salıverildim. Tam 9 yıl 4 ay zam haberi duymamıştım.

2018 ONUNCU YIL KIRMIZI KEDİ

... KIRMIZI KEDİ AİLESİNİN YENİ ÜYELERİ ...

SABRİ ALTINEL
JORGE AMADO
MAX AUB
SAMUEL BECKETT
ERHAN BENER
INGMAR BERGMAN
(TEZER ÖZLÜ çevirisiyle)
SEMİHA BERKSOY
ALPER BEŞE
AMBROSE BIERCE
ÖMER BOZKURT
PAUL CELAN
(ORUÇ ARUOBA çevirisiyle)
NORMAN COHN
JULIO CORTAZÁR
CEVAT ÇAPAN
ABİDİN DİNO
SAİD NAUM DUHANÎ
(CEMAL SÜREYA çevirisiyle)
UĞUR DÜNDAR
ALBRECHT DÜRER
FERİT EDGÜ
SIGMUND FREUD
TARIK GÜNERSEL
AHMET HAŞİM
VICTOR HUGO
EMİN NEDRET İŞLİ
ORHAN KARAVELİ
SEZGİN KAYMAZ
SØREN KIERKEGAARD
DANILO KIŠ
AHMET TANER KIŞLALI
DOĞAN KUBAN
LE CORBUSIER
GEORG CHRISTOPH LICHTENBERG
FEDERICO GARCÍA LORCA

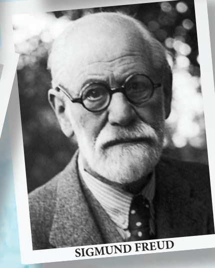

SABRİ ALTINEL

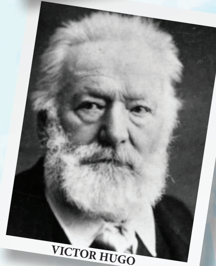

SAMUEL BECKETT

ERHAN BENER

SEMİHA BERKSOY

ABİDİN DİNO

SIGMUND FREUD

VICTOR HUGO

SEZGİN KAYMAZ

DOĞAN KUBAN

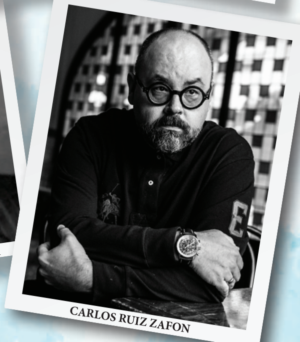

UĞUR DÜNDAR

LEİLA SLIMANI

GÖKMEN ULU

JEAN-PAUL SARTRE

AHMET TANER KIŞLALI

CARLOS RUIZ ZAFON

PIERRE LOTI
ALBERTO MANGUEL
HERMANN MELVILLE
MEVLÂNÂ
MOLIÈRE
(OKTAY RİFAT çevirisiyle)
FİKRET MUALLÂ
MUHİB EFENDİ
ALFRED DE MUSSET
(ORHAN VELİ-O.RİFAT çevirisiyle)
FRIEDRICH NIETZSCHE
(ORUÇ ARUOBA çevirisiyle)
FERİDUN ORAL
CEYLAN ORHUN
OSKAR PANIZZA
LÉON PARVILLÉE
GEORGES PEREC
MARCEL PROUST
ARTHUR RIMBAUD
(TAHSİN SARAÇ çevirisiyle)
ALAIN ROBBE-GRILLET
AUGUSTE RODIN
TAHSİN SARAÇ
JEAN-PAUL SARTRE
LEİLA SLIMANI
BRUNO TAUT
İSMET TOKGÖZ
HENRY DAVID THOREAU
GÖKMEN ULU
UĞUR ÜN
JEAN VIGO
RICHARD WAGNER
ROBERT WALSER
WITKIEWICZ
YİRMİSEKİZ MEHMET ÇELEBİ
CARLOS RUIZ ZAFÓN
UNICA ZÜRN